

ГААЛИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН 2024 ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

/2024 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн байдлаар

№	Стратеги төлөвлөгөө болон үндэслэж байгаа бусад бодлогын баримт бичиг, хууль тогтоомж	Төсөв	Шалгуур үзүүлэлт	Суурь түвшин	Зорилтот түвшин	Хүрсэн түвшин буюу хэрэгжилт /хүрээгүй бол тайлбар/	Хэрэгжи лтийн хувь
1	Зорилт 1: Олон улсын хууль ёсны худалдааг хөнгөвчлөх, түүний аюулгүй байдлыг хамгаалах						
1.1	Дэлхийн худалдааны байгууллагын “Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээр”-ийн хэрэгжилтийг хангахтай холбоотой Монгол Улсын авсан үүрэг амлалтыг биелүүлэх, Дэлхийн худалдааны байгууллагаас Монгол Улсын Худалдааны бодлогыг хянасан 2023 оны дүгнэлтийн хэрэгжилтийг хангах	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, хувиар, гүйцэтгэл эр	1-2.Монгол Улсын Худалдааг Хөнгөвчлөх Үндэсний Хороонд Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн хэрэгжилтийг хүргүүлж 2023 онд 85.3 хувьд хүрсэн.	1.Монгол Улсын Худалдааг Хөнгөвчлөх Үндэсний Хороонд Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн “7 дугаар зүйлийн 5 дахь заалт Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт-ын биелэлтийг хүргүүлсэн байна. Барааны урьдчилсан шийдвэртэй холбоотой биелэлтийг хүргүүлнэ. Нийт хэрэгжилт 94 хувьтай байна.	ДГБ-ын “Меркатор” хөтөлбөр болон Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын чадавхыг бэхжүүлэх онош зүйн шинжилгээний тайланг ГЕГ-ын Худалдааг хөнгөвчлөх ажлын хэсгийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. ДХБ-ын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын чиглэл /Зүйл 7.5/-ээр хэрэгжүүлсэн ажлын мэдээллийг ГХЯ-нд хүргүүлж, Монгол Улсын тус хэлэлцээрийн хүрээнд авсан үүрэг амлалтыг биелүүлэхэд дэмжлэг болсон.	100
					2.Монгол Улсын Худалдааг Хөнгөвчлөх Үндэсний Хороонд Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн 2 заалт (7.4. Эрсдэлийн удирдлага, 10.3. Олон улсын стандарт ашиглах)-ын	Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн хэрэгжилт 2020 онд 26.5 хувь байсан. Гаалийн байгууллагын 2021-2024 оны стратеги төлөвлөгөөнд тусгасны дагуу худалдааг хөнгөвчлөх арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангаж, 2021 онд 56.3 хувь, 2022 онд 79.8 хувь, 2023 онд 85.2 хувьд хүрсэн ба 2024 оны эхний хагас жилд Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын хэрэгжилтийг хүргүүлснээр	

					биелэлтийг хүргүүлсэн байна. Нийт хэрэгжилт 73 хувьтай (67.4+5.6) байна.	Монгол Улсын үүрэг амлалт 87 хувьд хүрсэн. Монгол Улсын Худалдааг Хөнгөвчлөх Үндэсний Хороонд Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн 7.4 дэх заалтын хэрэгжилтийг хүргүүлсэн бол 10.3 дахь заалтын хэрэгжилтийг 2025 онд хүргүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Монгол Улсын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн хэрэгжилт 85.3 хувьтай байна.	
				3..ГЕГ-ын 2021 онд худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын тайлан, 2023 онд хэрэгжилт хангах үүрэг амлалт авсан арга хэмжээний тайлан хүргүүлж хэрэгжилтийг ханган ажилласан.	3.Монгол Улсын Худалдааны бодлогыг дүгнэсэн 2021 оны тайлангийн хэрэгжилтийг хангасан байна.		
1.2	Гадаад орны гаалийн байгууллагын хамтын ажиллагааны хүрээнд гадаад худалдааны мэдээлэл солилцох үйл ажиллагааг хөгжүүлэх	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1.“Гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулсан цаг хугацааны судалгаа”-г 2023 онд хийсэн. Дээрх судалгааны дүнг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахаар нэгтгэж байна.	1.Боомтын нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, бараа, тээврийн хэрэгслийг хилээр нэвтрүүлэх цаг хугацаа буурсан байна.	Гаалийн шинэчлэлийн хүрээнд боомт руу орох, гарах гарц дээр ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжүүдийг суурилуулж, боомтын тээврийн хэрэгсэл нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг цахимжуулах ажлыг Замын-Үүд, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан үе шаттайгаар хэрэгжүүлснээр тээврийн хэрэгслийг дунджаар 3-5 секундэд бүртгэж, нэвтрүүлж байна.	100
				2.Монгол Улс, БНХАУ-ын гаалийн байгууллагын хилийн хамтарсан шалгалтын ажлын хэсгийн 10-р хуралдааныг 2023.09.07-ны өдөр цахимаар амжилттай зохион байгуулсан. Хуралдаанаар “Хяналт шалгалтын үр дүнг	2.Хөрш орны гаалийн байгууллагатай хилийн хяналтын үйл ажиллагааг уялдуулах зорилгоор хамтарсан шалгалт хийх, харилцан бичиг баримтыг хүлээн зөвшөөрөх, гадаад худалдааны статистик	Монгол улс-БНХАУ Засгийн газар хоорондын 1993 онд байгуулсан хэлэлцээр, Монгол улс-ОХУ Засгийн газар хоорондын 1993 онд байгуулсан хэлэлцээрийн хэрэгжүүлэх протоколын дагуу 2 орны зэрэгцүүлэлтийн ажлыг 2013 оноос хийж эхэлсэн. Монгол улс, БНХАУ-ын хилийн гаалийн байгууллагын холбоо баригч дарга нарын 2023 оны 10 дугаар сард болсон уулзалтын протоколын дагуу Монгол	

				харилцан хүлээн зөвшөөрөх туршилтыг хэрэгжүүлэх төсөл"-ийг цаашид үргэлжлүүлэх боломжгүй учраас цаг үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулж шинэчлэх асуудлыг судлахаар тохиролцсон.	зэрэгцүүлэлтийн чиглэлээр хамтын ажиллагааг үнэлж, дүгнэн, цаашдын чиглэлийг тодорхойлсон байна.	улс, БНХАУ-ын ӨМӨЗО-той хиллэж буй 5 боомтын (Замын-үүд – Эрээн, Бичигт – Зүүн хатавч, Ханги – Мандал, Гашуунсухайт – Ганцмод, Шивээхүрэн – Сэхээ) 2022 оны гадаад худалдааны статистик зэрэгцүүлэлтийг хуралдааныг БНХАУ-ын Эрээн хотод 2023 оны 12-р сарын 18-20-ны өдрүүдэд хийсэн. Зэрэгцүүлэлтийг хоёр талын солилцсон мэдээллийн үндсэн дээр боомт тус бүрээр, БТКУС-ийн ангиллын дагуу хийсэн. Уг ажлын тайлан, танилцуулга, цаашид авах арга хэмжээний саналыг ГЕГ-ын Мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдаанаар 2024 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдөр хэлэлцүүлсэн. Хуралдаанаас гарсан шийдвэрийн дагуу цаашид авах арга хэмжээ, чиглэл, зөвлөмжийг дараах байдлаар гарган Мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдааны тэмдэглэлийн хамт холбогдох нэгжүүдэд хүргүүлэв. Зэрэгцүүлэлтийн ажлын үр дүнд: БНХАУ-ын боомтуудаар дамжуулан гуравдагч улсад экспортолдог Чулуун нүүрсний асуудлыг тодорхой болгож ГЕГ-ын даргын удирдамжаар ажлын хэсэг байгуулагдан хүлээн авагч улс нь БНСУ, Сингапур, Хонконг байсан 2022, 2023 оны нийт 16785 гаалийн мэдүүлгийг БНХАУ болгон засварласан.	
				3.БНХАУ-ын зүгээс биечлэн зэрэгцүүлэлт хийх боломжгүй гэх хариуг ирүүлсэн. - БНХАУ-ын 5 боомтын зэрэгцүүлэлтийг хийсэн.	3.БНХАУ-тай 2023 оны гадаад худалдааны статистик зэрэгцүүлэлт хийсэн байна.	Монгол улс-ОХУ, Монгол улс-БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу 2023 онд хоёр улсын хооронд хийгдсэн гадаад худалдааны гаалийн статистикийн зэрэгцүүлэлт хийх мэдээллийг ОХУ болон БНХАУ-д тус тус хүргүүлсэн.	
				4.ОХУ-ын зүгээс	4.ОХУ-тай 2023 оны		

				биечлэн зэрэгцүүлэлт хийх боломжгүй гэх хариуг ирүүлсэн.	гадаад худалдааны статистик зэрэгцүүлэлт хийсэн байна.	Дээрх 2 улсаас мэдээлэл ирүүлэхийг хүлээж байгаа бөгөөд мэдээлэл ирсний дараа 2024 оны 3,4-р улиралд зэрэгцүүлэлтийн ажил хийгдэнэ.	
				5.БНХАУ болон ОХУ-тай 2022 оны гадаад худалдааны статистик зэрэгцүүлэлт хийж, зөрүүний учир шалтгааныг тогтоож, зөрүү ихтэй барааны жагсаалтыг гарган, барааг сонгон тус бүрээр зөрүүний учир шалтгааныг тогтоож, танилцуулга бэлдсэн.	5.Өмнөх оны зэрэгцүүлэлтийн зөрүүний учир шалтгааныг тогтоож, зөрүүг багасгахтай холбоотой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн байна.	Өмнөх оны зэрэгцүүлэлтийн зөрүүний учир шалтгааныг тогтоож, зөрүүг багасгахтай холбоотой дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн байна. Үүнд: Ажлын тайлан, танилцуулга, цаашид авах арга хэмжээний саналыг ГЕГ-ын Мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдаанаар 2024 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдөр хэлэлцүүлж, гарсан шийдвэрийн дагуу цаашид авах арга хэмжээ, чиглэл, зөвлөмжийг дараах байдлаар гарган холбогдох нэгжүүдэд хүргүүлэв. Үүнд: 1. Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжид: • Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтэст: - Чирэгч толгойг манай тал (HS: 8704)-оор ангилдаг бол хятадын тал (HS: 8701) ангилдаг. Иймд чирэгч толгойны ангиллыг тодорхой болгож ангиллын зөрүүг арилгах, • Гаалийн төв лабораторид: - Монгол улс хөнгөн цагааны хайлш (HS: 7601.20)-ыг экспортлохыг хориглосон тул бараандаа тодорхой хэмжээний боловсруулалт хийн хөнгөн цагаанаар хийсэн бусад эдлэл (HS: 7616.99)-ээр экспортолдог байна. Хятадын тал уг барааг шинжилгээнд хамруулж агууламжийг тодорхойлсны үндсэн дээр (HS: 7601.20) кодоор	

						гаалийн бүрдүүлэлтийг хийдэг байна. Иймд энэ төрлийн барааны шинжилгээнд анхаарах. • Хяналт, бүрдүүлэлтийн газарт: - Гашуунсухайт, Шивээхүрэн дэх гаалийн газраар гуравдагч орон луу гаргаж байгаа чулуун нүүрс (HS: 2701)-ний гаалийн бүрдүүлэлт хийхэд гаалийн мэдүүлгийн 11-р хүснэгт буюу гэрээт улсын код, нэрийг тухайн гуравдагч орноор, гаалийн мэдүүлгийн 12-р хүснэгт буюу хүлээн авагч улсын код, нэрийг БНХАУ (CN) байхаар нөхөн бичихэд анхаарах, чиглэл өгөх. • Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газарт: - Ханги боомтын импортын тоо хэмжээ хятадын экспортын тоо хэмжээнээс 21.2мян.тн-оор бага байна. Энэ сөрөг зөрүү нь төмөр зам болон трамвайн зам төмөр (HS: 7302) болон цемент, бетон эсхүл хиймэл чулуун бүтээгдэхүүн (HS: 6810)-д үүссэн. Мэдээллийг тулгаж үзсэний үндсэн дээр тухай 2 төрлийн бараа нь Ханги боомтод төмөр зам тавьсан аж ахуйн нэгжийн бүрдүүлэлттэй холбоотой байх тул бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтад хамруулах саналтай байна. - Гашуунсухайт дахь гаалийн газарт бүрдүүлэлт хийсэн (HS: 7308.40)-ийн бүрдүүлэлтийг	
--	--	--	--	--	--	---	--

						нарийвчлан шалгуулах. • Зөрчилтэй тэмцэх, аюулгүй байдлын газарт: - Хятадын талд торго (HS: 5007) экспортолсон мэдээлэл бүртгэгдсэн бол манай талд бүртгэлгүй байсан. Иймээс БНХАУ-ын гаалийн ерөнхий газраас торго (HS: 5007) экспортолсон аж ахуй нэгжийн мэдээллийг нарийвчлан авах. 2.Гаалийн газар хороодод: • Бичигт дэх гаалийн газарт: - Барааны жинд анхаарч бүрдүүлэлт хийх. • Ханги дахь гаалийн салбарт: - Цахилгаан эрчим хүч (HS: 2716)-ний бүрдүүлэлтийг хийж байх. • Шивээхүрэн дэх гаалийн газарт: - Чулуун нүүрсний “хүлээн авагч улс”-ыг гаалийн мэдүүлэгт зөв бөглөхөд анхаарах. • Гашуунсухайт дахь гаалийн газарт: - Чулуун нүүрсний “хүлээн авагч улс”-ыг гаалийн мэдүүлэгт зөв бөглөхөд анхаарах. - 55-р бүлэгт хамаарах даавууны гаалийн бүрдүүлэлтэд анхаарах. /Монголын тоо хэмжээ Хятадын талаас их хэмжээгээр бага байсан./ - БТКУС-ийн 7308.40 кодоор бүрдүүлэлт хийсэн мэдээлэл Хятадын талаас тоо хэмжээний хувьд маш их зөрүүтэй байгаа тул анхаарах. • Замын-Үүд дэх гаалийн газарт:	
--	--	--	--	--	--	---	--

						- Торгоны (HS: 5007) бүрдүүлэлтэд илүү анхаарах - Боржин чулуу (HS: 6802.23), Гипс (HS: 6809), (HS: 6902) бараануудын бичиг баримт болон биет шалгалтыг илүү анхаарч ажиллах.	
1.3	Гаалийн хяналтад эрсдэл тооцох системийг боловсронгуй болгох	Үйл ажиллагаа	Гаалийн хяналтад эрсдэл тооцох системийг боловсронгуй болгох ажлын хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр, хувиар	1-2.Гаалийн байгууллага эрсдэлийн дүн шинжилгээ хийж, хууль сахилтын түвшингээр үнэлж, 593 эрсдэлийн шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулж, батлуулж, программд оруулсан. Нийт 1416 эрсдэлийн шалгуурын үр дүнд тухайн шалгуурт баригдсан гаалийн бүрдүүлэлтийн бараанд хийх шалгалтаас чөлөөлөгдөх хувь хэмжээ экспортын гаалийн бүрдүүлэлтийн хувьд 22.7 хувиар, импортын гаалийн бүрдүүлэлтийн хувьд 9 хувиар нийт гаалийн бүрдүүлэлтэд бараанд хийх шалгалтаас чөлөөлсөн хувь хэмжээ 15.45%-аар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна.	1.Бичиг баримтын болон бараанд хийх шалгалтаас чөлөөлөх хувь хэмжээг 30 хувиар нэмэгдүүлнэ.	Эрсдэлийн удирдлагын программын мэдээллийн санд 483 шалгуур үзүүлэлтийг оруулснаар нийт 505,235 гаалийн бүрдүүлэлт хийгдсэнээс импортын 180,613 (35.7%), экспортын 324,622 (64.3%) гаалийн бүрдүүлэлт хийгдсэн байна. Мөн тайлант хугацаанд системийн хэмжээнд эрсдэлийн удирдлагад суурилсан гаалийн хяналтын үр нөлөөг дээшлүүлэх, эрсдэлт орчныг тодорхойлох, судалгаанд суурилсан шийдвэр гаргах, гаалийн байгууллагын гүйцэтгэлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 26 судалгааг хийж гүйцэтгэсэн. Бичиг баримтын болон бараанд хийх шалгалтаас нийт мэдүүлгийн 63.1%-ийг чөлөөлсөн нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулбал 3.5%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна.	92.5
					2.Худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр эрсдэлийн удирдлагын хэрэгжилтийг 65 хувьд хүргэнэ.	ДХБ-ын Нарийн бичгийн даргын газарт хүргүүлэх 2021-2023 онд “Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээр”-ийн хэрэгжилтийг хангах үүрэг амлалт авсан 20, 2024 онд 2 арга хэмжээний хэрэгжилтийг хүргүүлснээр Монгол Улсын ДХБ-ын өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтыг биелүүлэхэд дэмжлэг болсон. ДГБ, НҮБ, Их түмэн санаачилгатай хамтран ажиллаж, 7.4	

					Эрсдэлийн удирдлага; 7.5 Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт; 10.9.1. Барааг түр хугацаагаар оруулах, барааг дотоодод болон гадаадад боловсруулах арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангах чадавхыг бэхжүүлсэн. Худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр эрсдэлийн удирдлагын хэрэгжилтийг бүрэн хангаж, биелэлтийг хүргүүлсэн. Монгол Улсын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн хэрэгжилт 85.3 хувьтай байна.	
			3.Гадаад худалдаа эрхлэгчийн хууль сахилтын түвшинг тодорхойлох загварыг боловсруулж, Гаалийн хяналтад эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх журмын төсөлд оруулсан.	3.Аж ахуйн нэгж өөрийн хууль сахилтыг өөрөө үнэлдэг, гаалийн байгууллагатай хууль сахилтыг дэмжих чиглэлээр хамтран ажиллах боломжийг бүрдүүлсэн байна.	“Гадаад худалдааны орчны судалгаа 2018-2022”, судалгааны үр дүнгээр гадаад худалдаанд оролцогч иргэн, аж ахуйн нэгжийн хууль сахилтыг тодорхойлох энгийн загварыг боловсруулсан. Импортын 2023 гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээлэлтэй уялдуулж, алгоритмыг “3 бүлэг, 10 үзүүлэлт”-ээр боловсруулж, шинэчилсэн. Мөн Татварын ерөнхий газартай хамтарч эрсдэл тооцож, хууль сахилт өндөр болон бага худалдаа эрхлэгчээр 5 эрсдэлийн профайлыг, 7 хяналтын хуудас, 156 эрсдэлийн шалгуур үзүүлэлтийн хамт боловсруулж, Эрсдэлийн удирдлагын программд оруулж, гаалийн хяналтад эрсдэл тооцож ажилласан. Аж ахуйн нэгж, иргэний төрөлжсөн судалгаа хийсний үр дүнд хууль сахилт өндөр аж ахуйн нэгж, иргэний 39 шалгуурыг программд оруулж, гадаад худалдааны бараа эргэлтийг түргэсгэхэд дэмжлэг болсон.	

				4.Зорчигчийн мэдээллийг урьдчилан авч эрсдэл тооцож ажиллаж байна. Эрсдэлийн мэдээллийн санд 2023.11.30-аар 247 эрсдэлтэй зорчигч, 2022 онд 218 эрсдэлтэй зорчигч тус тус бүртгэгдсэн. Бүртгэсэн эрсдэлтэй зорчигчийн тоо нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 11.7 хувиар өссөн. Эрсдэлийн мэдээллийн санд гаалийн байгууллага эрсдэл тооцсоны үр дүнгээр 78.9%, бусад байгууллагын 21.1%-ийн мэдээллийн эх сурвалжид үндэслэн бүртгэсэн байна. Одоогоор төмөр зам болон авто замын тээврээр зорчих зорчигчийн мэдээлэлд эрсдэл тооцох боломж бүрдээгүй байна.	4. Бүрдүүлэлтийн өмнөх үе шатанд эрсдэл тооцох боломжийг судалсан байна. 4.Төмөр зам болон авто замын тээврээр зорчих зорчигчийн мэдээллийг ашиглан эрсдэл тооцох боломжийг бүрдүүлэхийн тулд “Эрсдэлтэй зорчигчийг онилох систем”-ийн хөгжүүлэлтийг хийсэн байна.	Бүрдүүлэлтийн өмнөх үе шатанд эрсдэл тооцох ажлын хүрээнд дараах ажлыг хэрэгжүүлсэн. Үүнд: - ОХУ-ын ХГА-аас 2024 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн байдлаар 12,618 экспортын гаалийн мэдүүлгийг хүлээн авч (Барааны бичлэгийн тоо 49,939), эрсдэл тооцон ажиллаж байна. Өнгөрсөн жилийн мөн үетэй харьцуулахад цахим хэлбэрээр экспортын мэдүүлэг хүлээн авсан тоо 27 хувиар өссөн. - БНХАУ-аас 48,696 хамтарсан манифестын мэдээллийг хүлээн авч, гаалийн бүрдүүлэлтэд ашиглаж байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 51 хувиар өссөн байна. - Агаарын тээврээр зорчсон 651,753 зорчигчийн мэдээллийг урьдчилан авсан. Эдгээрийг эрсдэлийн мэдээллийн сан болон бусад эх сурвалжийн мэдээлэлтэй харьцуулж, 1,540 зорчигчийг онилсон. Шалгалтын үр дүнгийн саналаас харахад бусад 71.6 хувь, зөрчилгүй 26 хувь, 2.4 хувь нь захиргааны зөрчил илэрсэн, гаалийн бүрдүүлэлтийн хуудас бичсэн, саатуулсан, эрсдэлтэй байж болзошгүй гэсэн тайлбар тус тус эзэлсэн. Эрсдэлийн удирдлагын программын “Зорчигч онилох модуль”-ийн “Эрсдэлтэй зорчигчийн мэдээллийн сан”-г шалгалтын үр дүнгийн санал болон бусад эх сурвалжийн мэдээлэлд
--	--	--	--	---	---	--

						үндэслэн эрсдэлтэй байх магадлалтай 70 зорчигчийн мэдээллээр баяжуулсан. Гаалийн ерөнхий газар, Зорчигчийн мэдээллийн төвтэй хамтран ажиллаж, 2024.05.16-ны өдөр “Мэдээлэл харилцан солилцох тухай 07/24 дугаар гэрээ”-г байгуулан, хамтран ажиллаж байна.	
1.4	Гаалийн бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны судалгаа хийх арга зүйг боловсронгуй болгон, бүрдүүлэлтийн цаг хугацааг бууруулах үйл ажиллагааг зохион байгуулах	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтэд зарцуулах хугацаа, хувиар, Төлөвлөгөөний хэрэгжилт, хувиар	1.2019 оны Гаалийн бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны судалгааны дүн шинжилгээнд үндэслэн боловсруулсан бүрдүүлэлтийн цаг хугацааг бууруулах төлөвлөгөөний биелэлт 98 хувьтай байна. "Гаалийн бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны судалгаа"-г 2023 онд хийсэн.	1.Гаалийн бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны судалгааг хийж дуусгасан, тайлан гарсан байна.	ГЕГ-ын дэд даргын 2023.10.24-ний өдөр баталсан удирдамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг “Бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны 2023 оны судалгаа”-г хийж, 2024.05.09-ний өдөр тайлангаа гаргалаа. Судалгаанд Бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны өмнөх таван удаагийн судалгааны дүн, 2019, 2022, 2023 оны судалгаанд хамрагдсан 17,352 гаалийн мэдүүлэг, 100,152 барааны бичлэгт хамаарах, таван дэд программаас авсан давхардсан тоогоор 18 төрлийн 266,309 мянган өгөгдөл/мэдээллийг хамруулсан. Сонгож авсан хугацаанд гаалийн газар, гаалийн хяналтын бүсэд хийгдсэн бүрдүүлэлтийн мэдээллийг КАИС-ийн таван дэд программаас татаж, харьцуулан, хилийн гаалийн байгууллага дээр, хилээс гүний гаалийн байгууллагын хяналтад илгээж, барааг эзэнд нь олгох хүртэлх цаг хугацааг тооцоолон, өмнөх судалгаатай харьцуулж, цаг хугацааны өөрчлөлтийг гаргасан. ГЕГ-ын 2019 оны Бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны судалгаатай 2023 оны судалгааг сонгон авсан гаалийн газар, хороодоор харьцуулахад “Тээвэрлэлт, Татвар төлөх хугацаа, Хорио цээрийн шалгалт, Гаалийн лабораторийн	90
				2.2019 онд хийгдсэн “Гаалийн бүрдүүлэлтийн цаг хугацааг бууруулах судалгаа”-ны дүнтэй 2023 онд хийсэн судалгааг харьцуулж байна.	2.2019 онтой харьцуулахад бүрдүүлэлтэд зарцуулах хугацаа 5 хувиар буурсан байна.		

					шинжилгээ”-нд зарцуулсан хугацаа нь бүрдүүлэлтийн цаг хугацааг нэмэгдүүлэхэд хамгийн их нөлөө үзүүлжээ. Бүрдүүлэлтийн цаг хугацааны 2023 оны судалгааг 2019 оны судалгаатай харьцуулахад зөрүүтэй байгаа нь өгөгдөл/мэдээлэл цуглуулсан, боловсруулсан аргачлалын хувьд ялгаатай байгаатай холбоотой. Үүнтэй уялдуулан хоёр судалгааны ижил болон ялгаатай талыг харьцуулан харуулсан. “Татвар төлөх хугацаа” нь бүрдүүлэлтийн цаг хугацааг нэмэгдүүлэхэд нөлөөлсөн ба 2022 онд дунджаар 20 цаг, 19 минут, 2023 онд дунджаар 19 цаг 38 минут тус тус зарцуулсан. Мэдүүлэгч нар бараагаа хүлээж авахгүй цаг хугацаа алдаж байгаа нь улаан төлөвтэй мэдүүлэгт хяналт, шалгалт хариуцсан гаалийн улсын байцаагч, улбар шар, ногоон төлөвтэй мэдүүлэгт хяналт, шалгалт хариуцсан гаалийн улсын ахлах байцаагч дээр хуваарилагдсан цаг хугацааг нэмэгдүүлэхэд нөлөөлсөн. Мөн хяналтын улбар шар болон ногоон төлөвт сонгогдсон гаалийн бүрдүүлэлтийн хугацаа улаан төлөвтэй бараг ойролцоо гарсан нь “Татвар төлөх хугацаа” өндөр байгаатай холбоотой бөгөөд нэг болон олон нэр төрөлтэй бараа эсэхээс үл хамаарч бичиг баримт болон бараанд хийх шалгалтад ижил хугацаа, эсхүл нэг нэр төрлийн бараанд илүү хугацаа зарцуулсан байсан. Шинжилгээг голч утга (медиан)-аар авч	
--	--	--	--	--	---	--

						үзэхэд гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулсан хугацаа 2023 онд 267.5 минут байгаа нь 2022 оны мөн үетэй харьцуулахад 25 хувиар өссөн бөгөөд үүнд хорио цээрийн шалгалтад 2023 онд зарцуулсан дундаж хугацаа болох 841 минут/14 цагийг 2022 оны мөн үетэй харьцуулахад 136 минут/16 хувиар өссөн нь нөлөөлжээ. Шинжилгээний үр дүнд “Хорио цээрийн шалгалт болон ГУАБ зөвшөөрөх” үе шат нь дундаж хугацаанаас хэт хазайлттай гарсан. Энэ нь тухайн үе шатанд тооцоолол хийхэд хүндрэл учруулах эрсдэлийг бий болгожээ. Бусад үе шатын хувьд 40-124 минут/0.7-2.06 цагаар буурсан байна. Бүрдүүлэлтийн үе шат бүрээс бичиг баримтын шалгалтад зарцуулсан дундаж хугацааг 2022 оны мөн үетэй харьцуулахад 124 минут буюу 2.77 дахин буурсан нь бичиг баримтын шалгалтыг нэг цэгт төвлөрүүлсэнтэй холбоотой. Энэхүү судалгааны шинжилгээг дундаж утгын хүрээнд авч гүйцэтгэхэд 2023 онд гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулсан хугацааг 2022 оны мөн үетэй харьцуулахад 8 хувиар бууруулсан дүн гарсан.	
1.5	Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн хөтөлбөрийг олон улсын стандартын дагуу бүрэн хэрэгжүүлэх, хөтөлбөрийн хүрээнд байгуулсан	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр, Туршилт хийсэн болон шалгаруулсан аж	1. ОХУ-тай гаалийн итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийг харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээр байгуулах арга хэмжээний суурь тавигдсан.	1.Гаалийн итгэмжлэлийг гадаад худалдаанд оролцогчдын бусад төрлөөр олгох ажлыг зохион байгуулсан байна. “Харилцан хүлээн зөвшөөрөх	1.ГИААН-ийг “Харилцан хүлээн зөвшөөрөх” чиглэлээр БНХАУ, БНСУ, ОХУ-ын Гаалийн байгууллага, АХБ, Төвийн Азийн Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллага, Их түмэн санаачилгатай хамтран ажиллаж, 8 уулзалтад хийж, нэг сургалт зохион байгуулж, гадаад худалдаа эрхлэгч	90

	“Харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээр”-ийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх		ахуйн нэгжийн тоогоор		хэлэлцээр” байгуулах орны тоог 1-2-оор нэмэгдүүлэх саналыг хүргэж, бэлтгэл ажлыг хангасан байна.	нарыг мэргэжил, арга зүйн зөвлөмжөөр ханган ажилласан. Улаанбаатар хотноо 2023 онд зохион байгуулагдсан Монгол, Оросын Засгийн газар хоорондын комиссын Худалдаа, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, техникийн хамтын ажиллагааны 25 дугаар хуралдааны үеэр ГИААН-ийн ХХЗХ байгуулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд 2 тал гарын үсэг зурсан. Төлөвлөгөөний дагуу ХХЗХ-ийг байгуулах бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байгаа бөгөөд 2024 оны 4 дүгээр улиралд ХХЗХ-ийг байгуулахаар төлөвлөгөөнд тусгасан. БНСУ-ын Гаалийн байгууллагын ГИААН хөтөлбөр хариуцсан нэгжийн албан хаагчидтай цахимаар хэлбэрээр уулзан, ГИААН-ийн мэдээллийг харилцан солилцон ажиллаж байна. Эхний ээлжид БНСУ-ын гаалийн байгууллагаас гурван ГИААН-ийн мэдээллийг Монгол Улсын гаалийн байгууллагад илгээж, Хэлэлцээрийг туршилтаар хэрэгжүүлж, үр дүнд үндэслэж 2 талаас албан ёсоор хэрэгжүүлэх хугацааг товллохор тохиролцсон.	
				2. ГЕГ-ын даргын 2021 оны А/118 тушаалаар батлагдсан “Худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлын стандартыг хангасан аж ахуйн нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох журам”-ын дагуу “ЭРДЭНЭТ ҮЙЛДВЭР” төрийн өмчийн үйлдвэрийн газарт үйл ажиллагаанд 2023 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр “Гаалийн итгэмжлэл” олгосон.	2.Итгэмжлэгдсэн 1-2 аж ахуйн нэгжийг шалгаруулсан байна.		
1.6	Гадаад худалдааны үйл ажиллагааг зохицуулсан хууль тогтоомж, дүрэм, журам, түүнийг зохицуулсан үйл ажиллагаа, гадаад худалдааны статистик мэдээллийг монгол,	Үйл ажиллагаа	Цахим хуудсаар лавлах цэгээр түгээсэн мэдээллийн тоо, Цахим хуудасны хандалтын	1.Гаалийн болон бусад хууль тогтоомжийн мэдээллийг тухай бүр цахим хуудсаар дамжуулан түгээсэн.	1.Гаалийн болон бусад хууль тогтоомжийн мэдээллийг тухай бүр түгээсэн байна.	Тайлант хугацаанд Гаалийн ерөнхий газрын даргын баталсан нийтээр дагаж мөрдвөл зохих эрх зүйн баримт бичиг Хууль зүйн яаманд бүртгүүлсэн тохиолдол байхгүй байна. Тайлант хугацаанд дараах хууль, Засгийн газрын тогтоолыг гаалийн байгууллагын дотоод сүлжээнд байршуулж, албан хаагчдыг мэдээ, мэдээллээр ханган ажилласан. Үүнд:	90

	англи хэл дээр түгээх, гадаад худалдааны нэгдсэн портал бий болгох, хэрэглэгчдэд холбогдох мэдээллийг түргэн шуурхай, энгийн байдлаар хүргэх		тоо, Лавлах цэгээр үйлчлүүлс эн хэрэглэгчийн тоо, хувиар, Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр,			1. Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль. /2024 оны 01 сарын 12 өдөр/ 2. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль. /2024 оны 04 сарын 19 өдөр/ Утга: 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах, гол нэрийн бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангах, нөөцийг нэмэгдүүлэх, нийлүүлэлтийг тасалдуулахгүй байх зорилгоор импортлох мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон улаан буудайн гурилын жагсаалт. 3. Засгийн газрын “Жагсаалт батлах тухай” 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 180 дугаар тогтоол. /Утга: Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон улаан буудайн гурилын жагсаалт/ 4. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль. /2024 оны 05 сарын 16 өдөр/ Утга: 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэл Гепатитын D вирусийн эмчилгээнд хэрэглэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа Булевиртид эмийг. 5. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль. /2024 оны 05 сарын 16 өдөр/ Утга: 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэл Гепатитын D вирусийн эмчилгээнд хэрэглэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа	
--	--	--	--	--	--	--	--

						Булевертид эмийг. 6. “Экспортлох хэмжээг тодорхой хугацаагаар хориглох тухай” Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдрийн №225 тогтоол /Идлэг шонхор шувууг ашиг олох зорилгоор гадаад улсад гаргахыг 5 жилийн хугацаатай/.																						
				2."E-Mongolia" системд "Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн лавлагаа /иргэн/"-г 2022 оны 11 дүгээр сард 6808 байсан бол 2023 оны 11 сарын байдлаар 19705 болсон байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 189 хувиар өссөн үзүүлэлт гарсан.	2.Гадаад худалдааны статистик мэдээллийг хүлээн авсан хэрэглэгч /хандалт/, цахим лавлагаа авсан хэрэглэгчийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 5 хувиар өссөн байна.	Гаалийн цахим үйлчилгээний системээр цахим лавлагаа авсан хэрэглэгчийн тоо өмнөх оны мөн үеэс өссөн байна. <table><tr><td></td><td>2023 01/I- 15/VI</td><td>2024 01/I- 15/VI</td></tr><tr><td>Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (Иргэн)</td><td>990</td><td>2661</td></tr><tr><td>Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (ААН)</td><td>160</td><td>180</td></tr><tr><td>Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(Иргэн)</td><td>79</td><td>95</td></tr><tr><td>Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(ААН)</td><td>185</td><td>238</td></tr><tr><td>Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (Иргэн)</td><td>35</td><td>67</td></tr><tr><td>Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (ААН)</td><td>2778</td><td>4323</td></tr></table>		2023 01/I- 15/VI	2024 01/I- 15/VI	Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (Иргэн)	990	2661	Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (ААН)	160	180	Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(Иргэн)	79	95	Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(ААН)	185	238	Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (Иргэн)	35	67	Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (ААН)	2778	4323	
	2023 01/I- 15/VI	2024 01/I- 15/VI																										
Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (Иргэн)	990	2661																										
Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (ААН)	160	180																										
Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(Иргэн)	79	95																										
Гаалийн байгууллагад татварын өртэй эсэх тодорхойлолт(ААН)	185	238																										
Гаалийн зөрчлийн лавлагаа (Иргэн)	35	67																										
Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа (ААН)	2778	4323																										
				3.Гадаад худалдааны статистикийн ухаалаг хайлтын программын судалгааг хийж, программ хангамжийг боловсруулж, туршин бүрэн ашиглалтад оруулсан.	3.Хэрэглэгчдийн мэдээлэл авах хүсэлтийг цахимаар авдаг, хүргүүлдэг болсон байна.	Гаалийн цахим үйлчилгээний систем https://gaali.mn/ -ийг нэвтрүүлэн, тайлант хугацаанд дараах хэрэглэгчдийн мэдээлэл авах хүсэлтийг цахимаар авч, хариуг хүргүүлсэн. Үүнд: 1. 2023 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар 281 аж ахуй нэгж, иргэн “Барааны экспорт, импортын статистикийн мэдээлэл”-ийг авсан																						

						хандалт хийсэн бол 2024 оны 6 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар 1,067 аж ахуй нэгж, иргэн авсан нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 786 хэрэглэгчээр буюу 4 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна. /Эх сурвалж: Gaali.mn Статистик цонхон дахь хандалтын тоогоор/ 2. 2023 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар 3768 аж ахуй нэгж, иргэн “Гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны лавлагаа” авсан бол 2024 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар 6984 аж ахуй нэгж, иргэн авсан нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 85%-аар өссөн үзүүлэлттэй байна. /Эх сурвалж: ASTVISION/	
				4.Гадаад худалдааны нэгдсэн порталд оруулах үйл ажиллагаа жигдрэн, хэрэглэгчид монгол, англи хэл дээр мэдээлэл хүлээн авах боломжтой болсон.	4.Гадаад худалдааны порталд “Автомат хариулагч”-аар мэдээлэл өгөх боломжийг бүрдүүлсэн байна.	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль болон түгээмэл асуулт, хариултыг боловсруулан хиймэл оюун ухаанд суурилуулсан автомат хариулагчийн программ хийхээр судалгаа хийж байна.	
				5.Гаалийн баталгаат бүсэд үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл, түр агуулах ажиллуулах зөвшөөрөл, гаалийн хяналтын бүс тогтоолгох, тээвэрлэгч байгууллагад олгодог итгэмжлэл авах ААН-ийн хүсэлтийг тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn- ээр хүлээн авч шийдвэрлэж	5.Гаалийн байгууллагаас олгож буй Гаалийн түр агуулах ажиллуулах зөвшөөрөл, ТИР горимоор тээвэрлэлт гүйцэтгэх зөвшөөрөл олгох, Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн бүртгэлд бүртгэх, Экспортлогч, импортлогч аж ахуйн	Нэг. Гаалийн тухай хууль тогтоомжид заасан нөхцөл шаардлагыг хангасан ААН-д түр агуулах ажиллуулах зөвшөөрлийн хүсэлтээ тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр гаалийн байгууллагад илгээж, хянуулж, шийдвэрлүүлэх боломж нээлттэй байдаг. Тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.25-ны өдрийн байдлаар түр агуулах ажиллуулах зөвшөөрлийн хүсэлт ирүүлсэн аж ахуйн нэгж байхгүй, 1 аж	

				байна. ОУАТХ-ны программ хангамжийн багтай 2023.12.04-ний өдөр цахимаар холбогдож, хоёр талын хугацаа нь дууссан эрх /certificate/-ийг 2023 оны 12 дугаар сард багтаан нээж, мэдээлэл солилцож эхлэхээр тохирсон.	нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох зөвшөөрлийг цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлснээр аж ахуйн нэгжээс гаалийн байгууллагад гаргасан хүсэлтийг хүлээн авах, шийдвэрлэх, олгох явцыг ил тодорхой болгож, хяналтыг сайжруулна.	ахуйн нэгжээс ирүүлсэн түр агуулахын зөвшөөрлийн хугацаа сунгуулах хүсэлтийг хянаж байна. Хоёр. Олон улсын авто тээвэрчдийн холбоо /IRU/-оос ТИР-ын урьдчилсан цахим мэдээ /TIR-EPD/-г CAIS системтэй холбох ажлын хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд: • 4-р сарын 8-нд IRU-н систем болон CAIS системийн хооронд мэдээлэл солилцоход ашиглагдах сервисүүдийн тестийн орчныг зохион байгуулах ажлыг эхлүүлсэн. Тестийн орчныг зохион байгуулах явцад сервис дээрх сертификатын файл дээр алдаа гарч, мэдээлэл солилцох боломжгүй байсныг 4-р сарын 29-нд шийдвэрлэж хэвийн ажиллагаанд оруулсан. Энэ хугацаанд IRU-аас илгээх EPD мэдүүлгийг хүлээн авч, хүлээн авсан эсэх хариуг буцааж илгээх сервисийн хөгжүүлэлтийг хийж бэлэн болгосон. • 5-р сарын 3-нд IRU талаас тестийн 6 EPD015 /EPD мэдүүлэг/ (экспорт – 2, транзит – 2, импорт - 2) илгээснийг амжилттай хүлээн авч, хариу мэдээлэл болох EPD928 /Хүлээн авсан баримт/ -ыг илгээж IRU талд мөн амжилттай хүлээн авсан. • 5-р сарын 9-нд хүлээж авсан 6 EPD-ийг монголын гаалиас хүлээн зөвшөөрсөн гэх мэдээлэл болох EPD028 /Гаалийн лавлагаа/-ыг IRU руу амжилттай илгээсэн.	
--	--	--	--	--	---	--	--

						• Үүний дараагаар 5-р сарын 21-нд тус 6 EPD-ын дамжин өнгөрөх зөвшөөрлийн мэдээлэл болох EPD029 /Дамжин өнгөрөх зөвшөөрөл/-ыг илгээсэн. • 5-р сарын 30-нд экспорт болон транзитын 4 EPD-ын хувьд WSST Exit notification буюу Гарах мэдүүлэг, импортын 2 EPD-ын хувьд WSST Final unloading буюу Ачих мэдүүлгийн 6 мэдээллийг илгээж IRU амжилттай хүлээн авсан. • 6-р сарын 6-нд тус 6 EPD мэдүүлгийн хилээр гаргах мэдээлэл болох EPD045 /Хилээр гаргах/ мессежийг амжилттай илгээсэн. • Цаашид EPD917 - Автомат техникийн татгалзал, EPD016 – EPD татгалзах, EPD014 – Цуцлах хүсэлт, EPD009 – Цуцлах шийдвэр, EPD051 – Дамжин өнгөрөхийг зөвшөөрөөгүй, EPD025 – Лац, ломбо шинэчлэх, EPD140 – Хүлээн аваагүй тээврийн хүсэлт, EPD141 – Хүлээн аваагүй тээврийн мэдээлэл гэсэн мессежүүдийг сервисээр дамжуулан илгээх болон хүлээн авахад бэлэн болгохоор ажиллаж байна. Гурав.АНУ-ын ЭСЯ-тай хамтран ажиллаж, Монгол Улсын гаалийн байгууллага болон Оюуны өмчийн газрын албан хаагч нарыг чадавхжуулах “Оюуны өмчийн эрхийн хэрэгжилт” сэдэвт сургалтыг 2024 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдөр зохион байгуулж, ГЕГ болон харьяа 9 газрын 30 албан хаагч нарыг оролцуулсан. Тус сургалтад цахим орчин дахь эрхийн	
--	--	--	--	--	--	--	--

					зөрчил, хуурамч барааг онилох, хуурамч барааг таних, хуурамч эмийн хил дамнасан худалдааг илрүүлж, таслан зогсоосон тодорхой тохиолдолд үндэслэн танилцуулга хийсэн. Дээрх сургалтын материалуудад үндэслэн сургалтад оролцогч нараар дамжуулан өөрсдийн ажиллаж байгаа газар, хороодын бусад албан хаагч нартаа мэдээлэл түгээх арга хэмжээг зохион байгуулсан. Оюуны өмчийн хязгаарлалттай барааны хяналтыг сайжруулах зорилгоор холбогдох байгууллагуудаас ирүүлсэн мэдээллийг гаалийн газар, хороодын дарга нарт тухай бүр хүргүүлж ажилласан. Тайлант хугацаанд Баянгол мед ХХК-ийн хүсэлтийн дагуу LPG барааны тэмдгийг гаалийн бүртгэлд бүртгүүлж хамгаалуулах тухай хүсэлтийг хүлээн авч хянан, гаалийн бүртгэлд авсан. ГЕГ-ын дэргэдэх Мэдээллийн технологийн газарт гаалийн үйлчилгээний цахим систем gaali.mn системийн үйлчилгээ цэсийн Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн байгууллагад бүртгүүлэх хүсэлт гаргах, баталгаажуулах хэсгийг хэрэглээнд нэвтрүүлж, CAIS системд холбох холболт хийх тухай бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна. Дөрөв. Гаалийн байгууллагын цахим үйлчилгээний систем (https://gaali.mn/)-ын “Үйлчилгээ” цэсэд “Аж ахуйн нэгж байгууллага”-д үзүүлэх үйлчилгээнд Гаалийн итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж хөтөлбөр (АЕО)-т хамрагдах	
--	--	--	--	--	---	--

					үйлчилгээний зааврыг байршуулсан. Үүнд: - Үйлчилгээний заавар: Файлаар “Гаалийн итгэмжлэл авах хүсэлт гарын авлага” танилцах, - Үйлчилгээний танилцуулга: Текстээр - Баримт бичиг: Бүрдүүлэх бичиг баримтын нэр болон тайлбар, - Үйлчилгээний процесс, - Төлбөрийн мэдээлэл, - Хууль эрх зүй: Эрх зүйн зохицуулалтын нэр, түлхүүр заалтууд, файл, холбоос, - Асуулт хариулт: Гаалийн итгэмжлэлийн хүсэлтийг цахимаар хэрхэн илгээх мэдээлэл оруулсан. ААН системд бүртгүүлж, үйлчилгээг авахдаа ДАН нэгдсэн систем, тоон гарын үсэг, интернэт банкны эрхийн аль нэгийг сонгож нэвтэрч бүртгүүлж хүсэлтээ илгээнэ. Тайлант хугацаанд уг хөтөлбөрт хамрагдахаар ААН-ээс хүсэлт ирээгүй байна. Харин Улаанбаатар хот дахь гаалийн газраас албан бичгээр ирүүлсэн судалгаанд үндэслэж, Говь ХК, АПУ ХК, Сор кашимер ХХК, Ханбогд кашимер ХХК, Янмал ХХК-д "ГИААН хөтөлбөр"-ийн тухай болон хөтөлбөрт хамрагдах боломжийн талаар 2024 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 02-1/1534, 02-1/1535, 02-1/1536, 02-1/1537, 02-1/1538 дугаар албан бичгийг тус тус хүргүүлсэн. Эдгээр 5 ААН цаашид хөтөлбөрт хамрагдах боломжтой эсэх талаар холбогдох судалгааг хийж байна.	
--	--	--	--	--	--	--

				6. Тусгай зөвшөөрлийн цахим системд гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтний өөрийн үнэлгээний хуудсыг нэвтрүүлэх ажлын даалгавар болон Гаалийн зөрчилтэй эсэх лавлагаа, Гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтэн эсэх лавлагааны маягтын загваруудыг боловсруулж хүргүүлсэн. “Өөрийн үнэлгээний хуудас”-ыг цахимд нэвтрүүлэх ажлыг бодит орчинд нэвтрүүлэхэд бэлэн болгож, туршилтыг хийсэн.	6.Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд тавигдах стандартыг боловсруулж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллаж байна.	Гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтний “Өөрийн үнэлгээний хуудас”-ыг тусгай зөвшөөрлийн цахим системд нэвтрүүлж, гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтнүүдийн 2023 оны сүүлийн хагас жилд хийсэн ажлыг “Өөрийн үнэлгээний хуудас”-аар баталгаажуулж дүгнэлээ. 2023 оны сүүлийн хагас жилд идэвхтэй ажилласан /эрх хүчингүй болсон, жирэмсний амралт болон бусад шалтгаанаар ажлаас түр чөлөөлөгдсөн, гарснаас бусад/ нийт 270 гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтнийг дүгнэж, нэгтгэл дүнг харьяа газар, хороодоос албан бичгээр авч ажилласан. 2019 онд гаалийн байгууллагаас “Гаалийн зуучлагчийн стандарт”-ыг боловсруулж, Стандартчилал хэмжил зүйн газарт хүргүүлж байсан ч тухайн үед стандартыг танайхаас боловсруулахгүй гэдэг хариуг ирүүлсэн. ГЕГ-ын даргын 2022 оны А/341 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журам”-ын шинэчлэн найруулсан журмын төслийн 3 дугаар зүйлд гаалийн зуучлагч, гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтэнд тавигдах шаардлагын талаар дэлгэрэнгүй тусгаж, оруулсан.	
1.7	Гадаад худалдааны цахим нэг цонхны системийг бий болгох	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	ЭЗХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2023 оны А/184 дүгээр тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсэгт албан хаагч нар ажиллаж байна. Хилийн үйлчилгээг сайжруулах	“Цахим нэг цонхны систем”-тэй гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааг холбох туршилтын ажлыг эхлүүлэх бэлтгэл ажлыг хангасан байна.	Нэг. “Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төсөл”-ийн нэгжээс "Гадаад худалдааны цахим нэг цонх" мэдээллийн системд оролцогч 19 байгууллагын 40 албан хаагчийг оролцуулсан уулзалтыг 2024.03.21-ний өдөр зохион байгуулагдсан. АХБ-тай хамтран “Хилийн үйлчилгээг	70

				бүс нутгийн төслийн нэгжээс "Цахим нэг цонхны систем"-ийг бий болгоход удирдаж явах болон цаашид дараа авч явах агентлагийг сонгох ажил хүлээгдэж байгаа. Цахим нэг цонх бий болоогүй байна.		сайжруулах бүс нутгийн төсөл"-ийн цахим нэг цонх хариуцсан гадаад зөвлөхөөс: - Training on single windows data harmonization, - Training on single window business process reengineering сургалтуудыг 2024 оны 03 дугаар сарын 21-ний өдрөөс 22-ны өдрүүдэд ГЕГ-т зохион байгуулж, ГЕГ-ын 18 албан хаагчийг оролцуулсан. Эдийн засаг, хөгжлийн яамны төрийн нарийн бичгийн даргын 2023 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн А/184 тушаалаар "Гадаад худалдааны цахим нэг цонх" мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг байгуулагдсан. Тухайн ажлын хэсэгт ГЕГ-ын албан хаагчид оролцон ажиллаж байна. 2024 оны 3 дугаар сарын 21-ны өдөр "Гадаад худалдааны цахим нэг цонх"-ны бүх оролцогч талуудыг оролцуулсан уулзалтыг ХҮСБНТ-ийн нэгжээс зохион байгуулсан. Мөн 2024 оны 3 дугаар сарын 25-ны өдөр ажлын хэсгийн хуралдаан зохион байгуулагдсан. Тус хуралдаанд гаалийн байгууллагын албан хаагчид оролцсон. Олон улсын цахим нэг цонхны зөвлөх Эва RIBS, BEST 2 төслийг нэгтгэсэн Англи хэл дээрх (АХБ-ны формат бүхий) ажлын даалгаврыг ажлын хэсэгт ирүүлснийг нийт гишүүд танилцсан. Ажлын даалгаврыг 6-р сардаа багтаан	
--	--	--	--	---	--	--	--

					батлуулахаар ажиллаж байна. Хоёр. Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны харьяа Хөдөө аж ахуйн биржээс хэрэгжүүлж буй цахим нэг цонхны систем /export.mofa.gov.mn/-д гаалийн хорио цээрийн arqs.gaali.mn системийг холбож ААН-ийн экспортод зарцуулах цаг, хугацааг багасгасан. БНХАУ-ын ГЕГ-тай мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын мэдээг Нэг цонхны үйлчилгээний хүрээнд цахимаар солилцож хамтран ажиллаж байна. Гадаад худалдааны нэг цонхны системийг бий болгох хүрээнд ДХБ-ын Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээний хэлэлцээр (SPS)-ийн хэрэгжилтийг хангаж, БНСУ-ын Хүнс, Хөдөө Аж Ахуй Яамтай “Чөлөөт худалдааны гэрээ”-г байгуулах ажлын хэсгийн ээлжит хурлыг 2024 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдөр зохион байгуулсан. Гэрээний зорилго нь худалдааны урсгалыг жигд, үр ашигтай явуулахын тулд тарифын болон тарифын бус саад бэрхшээлийг бууруулах, худалдааг хөнгөвчлөх, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг сайжруулах, бизнесийн таатай орчныг бүрдүүлэх хоёр талын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, харилцан ашигтай эдийн засгийн түншлэлээ өргөжүүлэн хөгжүүлэх, хоёр орны бизнес эрхлэгчид, иргэдэд шинэ боломжуудыг бий болгоход чиглэгдсэн. Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын	
--	--	--	--	--	---	--

						хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд орсон 2023 оны өөрчлөлтийн дагуу 2024 оны 02 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн e-phytosanitary болон мал эмнэлгийн цахим экспортын гэрчилгээг хөрш зэргэлдээ улсуудтай тохирох асуудал нь Хүнс, хөдөө, аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яаманд шилжсэн. Үүнтэй холбогдуулан тус яамнаас “Цахим нэг цонх систем”-д гэрчилгээ, мэдэгдлийн холболтуудыг хийж байна.	
2	Зорилт 2: Улсын хилээр хууль бусаар бараа, тээврийн хэрэгслийг нэвтрүүлэхтэй тэмцэх						
2.1	Шуурхай хяналтын төвийг гаалийн хяналт, шалгалтад үр бүтээлтэй ашиглах	Үйл ажиллагаа	Зөрчлийн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, нэгдсэн системийг ашиглан илрүүлсэн зөрчлийн тоо, хэрэгжилт, хувиар	1.Телехяналтын нэгдсэн системийг ашиглан, мэдүүлэгт дүн шинжилгээ хийж, зөвлөмж мэдээллээр ханган ажилласнаар, гаальд мэдүүлсэн барааны нэр төрөл, тоо хэмжээ зөрүүтэй 58 зөрчил илэрсэн тул зөрчлийн арга хэмжээгээр 454,713,822.26 төгрөгийн татварыг нөхөн төлүүлж, 241,006,480.34 төгрөгийн торгууль ногдуулан төлүүлсэн.	1.Шуурхай хяналтын төвийг ашиглан гаалийн хяналт шалгалтад эрсдэл тооцож, илрүүлсэн зөрчлийн тоо өмнөх оныхоос 3 хувиар өссөн байна.	1.Шуурхай хяналтын төв нь батлагдсан онилгооны шалгуурт (зөрчлийн мэдээллийн сан, гаалийн хилээр нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн санд хийсэн дүн шинжилгээ) үндэслэн гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн систем /КАИС/-д мэдүүлсэн бараа тээврийн хэрэгслийн өгөгдлийг Табльд дата аналитик платформ ашиглан, бодит цагаар боловсруулсан. Үүнээс сонгогдсон эрсдэлтэй гаалийн мэдүүлэгт Телехяналтын нэгдсэн систем болон рентген тоног төхөөрөмжөөр хүлээн авсан мэдээлэлд давхар дүн шинжилгээ хийн, эрсдэл тооцож “Хяналтын нэгдсэн төвийн үйл ажиллагааны заавар”-ын дагуу КАИС-ийн онилгооны программаар тайлант хугацаанд 55 зөвлөмжийг гаалийн хяналт шалгалт, бүрдүүлэлтийн бүх үе шатанд илгээсэн. Үүнээс 42 буюу 76.36%-д нь татвараас зайлсхийсэн болон зайлсхийхийг завдсан, эрх бүхий байгууллагын тусгай зөвшөөрлөөр	100

						улсын хил нэвтрүүлэх шаардлагатай хориглосон, хязгаарласан барааг хууль бусаар хил нэвтрүүлэхийг завдсан зөрчлүүдийг илрүүлсэн. Тайлант хугацааны үр дүнг 2023 оны мөн үетэй харьцуулахад: -Зөвлөмжийн оновчтой байдал буюу Илрүүлсэн зөрчлийн тоо 14.6%-иар өссөн байна. Зөвлөмжийн дагуу илрүүлсэн 42 зөрчилд Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангийн 11.21 дүгээр зүйлийн 1.1, 1.2 заалтын дагуу арга хэмжээ авагдаж, 236,301,353.6 төгрөгийн татварыг нөхөн төлүүлж, 112,666,733 төгрөгийн торгууль ногдуулан төлүүлсэн нь өмнөх оноос нөхөн төлүүлсэн татварын дүн 11.4 хувиар, торгуулийн дүн 4.3 хувиар тус тус өссөн байна.	
				2.Гаалийн телехяналтын нэгдсэн системийг ашиглан төрийн бусад байгууллагуудтай хамтран хууль сахиулах үйл ажиллагаанд 7 удаа оролцож, хамтран ажилласан байна.	2.Төрийн бусад байгууллагуудтай хамтран хууль сахиулах үйл ажиллагаанд телехяналтын нэгдсэн системийг ашиглан үр бүтээлтэй ашигласан байдал өмнөх оныхоос 3 хувиар өссөн байна.	АТГ-ын Мөрдөн шалгах хэлтсээс ирүүлсэн 06/10415, ЦЕГ-ын Экологийн цагдаагийн албанаас ирүүлсэн 14-5/840 дугаартай албан бичгүүдийн дагуу хууль сахиулах ажиллагааны хүрээнд нотлох баримт бэхжүүлэх зорилгоор Телехяналтын нэгдсэн системийн өгөгдлийн сангаас бичлэг хуулбарлан, улсын хилээр нэвтэрсэн тээврийн хэрэгслийн холбогдох мэдээллийг 2 удаагийн албан бичгээр хариу хүргүүлсэн. Мөн бусад хууль хяналтын байгууллагаас ирүүлсэн албан хүсэлтийн дагуу бичлэгийг баримтжуулан, 3 удаа хүргүүлсэн байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 25%-иар өссөн байна.	
2.2	Дэлхийн худалдааны	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлэ	1.ГЕГ-ын даргын 2012 оны А/30 дугаар	1.Эрсдэл тооцох системд үндэслэн	ГЕГ-ын бүтцийн нэгжүүд болон гаалийн газар, хороодын ажлын уялдаа холбоог	100

	байгууллагын “Гаалийн үнэлгээний хэлэлцээр” болон гаалийн үнэлгээтэй холбоотой хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангаж, гаалийн үнийн хяналтыг оновчтой зохион байгуулах		эр	тушаалаар батлагдсан “Импортын барааны гаалийн үнийг шалгах, гаалийн үнийг тодорхойлох заавар”-ын төслийг боловсруулсан боловч бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг нэг цэгт төвлөрүүлэн хийдэг болсонтой холбоотойгоор төслийг шинэчлэх шаардлага гарсан.	гаалийн үнийн хяналтыг оновчтой зохион байгуулах, гаалийн үнийн хяналтын тогтолцоонд шинэ хандлага төлөвшүүлсэн байна.	сайжруулах, үнийн гомдол их гарч буй барааны БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Бугат, Эрээн хотуудын зах зээлийн үнийн судалгаа хийх, бодит байдалтай танилцах зорилгоор ГЕГ-ын даргын тушаалаар 2024 оны 05 дугаар сарын 12-оос 17-ны өдрүүдэд анх удаа Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтэс, Бүрдүүлэлтийн цахим төв, Замын-Үүд дэх гаалийн газрын бүрдүүлэлт, үнэлгээний асуудал хариуцсан албан хаагч нар болон МҮХАТ-ийн төлөөлөгчийн хамт үнийн судалгааг хийж, дараах үр дүн гарсан: Үүнд: 1. Эрээн хотын барилгын захуудаар улирлын чанартай үнэ хэлбэлздэг барилгын материалын үнийн судалгааг хийж, нэгтгэн хянаж, 88 барааны үнийг шинэчлэн CAIS системийн “хил орчмын үнийн судалгаа” хэсэгт 0320240300002 дугаартай хавтсанд байршуулан, 2024 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдрөөс эхлэн үнийн хяналтын зорилгоор ашиглаж байна. Хил орчмын үнийн судалгааны үнээр нийт 110,035 барааны гаалийн үнийг тодорхойлсон бөгөөд нэмж төлүүлсэн татварын зөрүү 21.8 тэрбум төгрөг байна. 2. Мөн судалгааны ажлын явцад гаалийн үнийн хяналт тавих, мэдээлэл солилцох боломжийг бүрдүүлсэн. - БНХАУ-ын Бээжин хотын Lange Cloud Business Technology Co.,Ltd компанитай холбогдож төмрийн нээлттэй биржийн цахим хуудас www.lqmi.com -т хандах 1 жилийн албан ёсны эрхийг авч, үнийн	
--	---	--	----	--	--	---	--

						хяналтын зорилгоор ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн. Тус сайтаас төмрийн өдөр бүрийн үнийн мэдээллийг хотуудаар болон 6 сар, 1 жилээр харах, мөн тээврийн зардлыг тээврийн төрөл бүрээр харах боломжтой юм. Цаашид сайтад хандах эрхийн санхүүгийн асуудлыг жил бүрийн гаалийн байгууллагын төсөвт оруулан батлуулах ажлыг хэвшүүлснээр гаалийн үнэлгээний гомдлын ихэнх хувийг эзэлдэг төмрийн өдөр тутмын үнийн мэдээллийг харах боломжтой болж, үнийн хяналт сайжирна гэж үзэж байна. - Мөн Бугатын төмрийн үйлдвэр болон “Norinco group”-ийн хүнд машин механизмын үйлдвэр, Veiben Truck-ийн гадаад харилцаа борлуулалт хариуцсан нэгжийн удирдлага, албан хаагч нартай уулзсан бөгөөд цаашид үнийн хяналтын зорилгоор тухай бүр үнийн мэдээлэл авах холбоо барих боломжийг бүрдүүлсэн.	
				2.Харьяа гаалийн 18 газар, хороодын бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг нэг цэгт төвлөрүүлэн хийдэг болсон.	2.“Гаалийн үнийн хяналтыг цахимжуулах боломжийг судалж эхэлсэн байна.	Гадаад худалдааг хөнгөвчлөх, бичиг баримтын бүрдүүлэлтэд зарцуулж байгаа цаг хугацааг багасгах, хүний оролцоог багасгаснаар хязгаарлагдмал боловсон хүчийг зөв хувиарлах, авлигаас ангид байх нөхцлийг бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн үнийг автоматжуулах ажлыг хийх шаардлага гарсан. Иймд холбогдох судалгаа, дүн шинжилгээг хийж, эрсдэл тооцон үзэхэд биржээр арилжаалагдаж байгаа эрдэс	

						баялагын бүтээгдэхүүн болон импортын суудлын автомашины гаалийн үнэлгээг автоматжуулах боломжтой байна. Иймд програмыг хийх, холбогдох эрх зүйн актад оруулах нэмэлт хийх төсөл боловсруулах ажлыг ГЕГ-ын БАҮХ, БЦТ, МТГ-ууд хамтран эхлүүлэн, програмын туршилтыг хийж, журмын төслийг боловсруулах ажлыг хийж эхэлсэн. Программыг нэвтрүүлснээр CAIS системээс мэдүүлгийг бичиг баримтын шатанд автоматаар урьдчилан оруулсан холбогдох шалгуур үзүүлэлтүүдтэй харьцуулан хянаж, тухайн иргэн, ААН-ийн гэрээний буюу хэлцлийн үнийг үндэслэн гаалийн үнийг тодорхойлох боломжтой болох юм. Хууль эрх зүйн хүрээнд ГЕГ-ын даргын 2019 оны А/275 дугаар тушаалаар батлагдсан “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам”-д 2 заалт, ГЕГ-ын даргын 2016 оны А/82 дугаар тушаалын 5 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг шалгах заавар”-т 4 заалт, ГЕГ-ын даргын 2012 оны А/30 дугаар тушаал батлагдсан “Импортын барааны гаалийн үнийг шалгах, гаалийн үнийг тодорхойлох заавар”-т 8 заалт нэмж оруулах төсөл боловсруулаад байна. Журмын төсөл, танилцуулгыг удирдлагуудад танилцуулж, нэгжүүдээс санал авч, шаардлагатай тохиолдолд программд нэмэлт өөрчлөлтийг хийж, 2024 оны 3 дугаар улиралд программыг	
--	--	--	--	--	--	---	--

						нэвтрүүлэхээр төлөвлөж байна.	
2.3	Гаалийн зөрчлийн мэдээллийн нэгдсэн системийг бүрэн нэвтрүүлэх	Үйл ажиллагаа	Мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж илрүүлсэн зөрчлийн тоо, хувиар, Илрүүлж, шийдвэрлэсэн нийт зөрчилд нөхөн төлүүлсэн татвар, торгуулийн дүн тоо, хувиар	1.Мэдээлэлд дүн шинжилгээ, боловсруулалт хийж, эрсдэл тооцон онилгоо хийж илрүүлсэн зөрчлийн тоо 42.	1.Мэдээлэлд дүн шинжилгээ, боловсруулалт хийж, илрүүлсэн зөрчлийн тоог өмнөх оныхоос 3 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.	1. Харьяа гаалийн газар, хороодод хийгдэж буй гаалийн бүрдүүлэлтэд эрсдэл тооцож, татвараас зайлсхийх зөрчилд хийсэн судалгаа, дүн шинжилгээнд тулгуурлан гаалийн зөрчил илрүүлэлтийг нэмэгдүүлэх, улсын төсвийн орлогын төлөвлөгөөг биелүүлэх ажлын хүрээнд 2024 оны эхний хагас жилд “гааль зөвшөөрөв” төлөвт 11 удаагийн дахин шалгалтыг зохион байгуулж, үр дүнг ирүүлэх ажлын чиглэлийг 2024.06.03-ны 01-2/2238, 06.05-ны 01-2/2277, 05.10-ны 01-2/1886, 05.01-ны 01-2/1695, 03.25-ны 01-2/1115, 03.15-ны 01-2/977, 03.13-ны 01-2/959, 04.04-ний 01-2.1/1293, 03.27-ны 01-2.1/1153, 03.26-ны 01-2.1/1143, 03.26-ны 01-2.1/1136 дугаартай албан бичгүүдээр өгч ажилласан байна. “Гааль зөвшөөрөв” төлөвт хийсэн дахин шалгалтаар гаалийн болон бусад татвар төлөхөөс зайлсхийсэн 10 зөрчил илрүүлж 83.3 сая төгрөгийн татвар нөхөн төлүүлж, 41.7 сая төгрөгийн торгууль ногдуулан барагдуулсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс зөрчлийн тоо 2.5 дахин, нөхөн төлүүлсэн татварын дүн 2.6 дахин, торгуулийн дүн 63.5 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Дахин шалгалтын үр дүнд гаалийн хяналт шалгалт хийхдээ ажлын хариуцлага алдсан 8 гаалийн улсын ахлах байцаагч, 10 гаалийн улсын байцаагчид шалгалтын ажиллагаа хийгдэж, Сахилгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр санал оруулсан байна.	100

				2.Гаалийн байгууллагын хэмжээнд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар нийт 2050 зөрчил илрүүлснээс: -1981 зөрчлийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэж, -35 зөрчлийн хэрэг бүртгэл хийж, -34 гэмт хэргийн шинжтэй хэрэг харьяалал тогтоолгож шалгуулахаар прокурорт шилжүүлсэн. Зөрчлийн улмаас 5 тэрбум 304.46 сая төгрөгийн торгууль ногдуулж, 9 тэрбум 373.12 сая төгрөгийн татварыг нөхөн төлүүлж, гэмт хэргийн шинжтэй хэрэгт хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулж 550.2 сая төгрөгийн үнийн дүн бүхий барааг хууль хяналтын байгууллагад түр хураах баримт үйлдэж шилжүүлсэн байна	2.Эрүүгийн хэргийн тоо, мөн зөрчлийн хэргийн нөхөн төлбөрийн дүн, зөрчлийн тоог суурь түвшингээс тус бүр 5-аас дээш хувиар нэмэгдүүлсэн байна.	2. Гаалийн байгууллагын хэмжээнд 2024 оны 6 сарын 15-ны өдрийн байдлаар нийт 1057 зөрчил илрүүлж, хялбаршуулсан журмаар 1017 зөрчил, зөрчлийн хэрэг бүртгэлт 22 удаа, эрүүгийн шинжтэй 18 хэрэг шалган шийдвэрлэсэн байна. Зөрчлийн улмаас 1958.3 сая төгрөгийн татвар нөхөн төлүүлж, 1504.9 сая төгрөгийн торгууль ногдуулан барагдуулсан байна. - Өмнөх оны мөн үеэс зөрчлийн тоо 19.98 хувиар өссөн, торгуулийн дүн 9.37 хувиар, нөхөн төлүүлсэн татвар 28.78 хувиар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. - Эрүүгийн шинжтэй 18 зөрчил илрүүлсэн нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 5.88 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. - Торгуулийн дүн, нөхөн төлүүлсэн татварын дүн буурсан шалтгаан нь ГЕГ-ын Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газрын илрүүлэн, шийдвэрлэсэн зөрчлийн улмаас ногдуулсан торгуулийн дүн, нөхөн төлүүлсэн татварын дүн энэ онд буурсантай холбоотой. Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газраас хийсэн шалгалтаар илрүүлсэн зөрчил шийдвэрлэлтийн байдал нийт илрүүлэн шийдвэрлэсэн зөрчлийн торгуулийн дүн, нөхөн төлүүлсэн татварын дүнгийн 50 хүртэл хувийг эзэлдэг бөгөөд Эрүүгийн хуулийн 2.5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 4.1."их хэмжээний хохирол" гэж тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг, түүнээс дээш хэмжээг ойлгоно гэсний дагуу хохирлын хэмжээ 50 сая төгрөгөөс дээш зөрчлийг
--	--	--	--	--	---	---

						харьяаллын дагуу цагдаагийн байгууллагад шилжүүлж шалгуулах болсноор энэ оны эхний 6 сарын байдлаарх тус газрын хялбаршуулсан журмаар шалган шийдвэрлэсэн зөрчлийн улмаас ногдуулсан торгуулийн дүн, нөхөн төлүүлсэн татварын дүн буурсан байна. Тус газраас энэ оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 6 зөрчлийг цагдаагийн байгууллагад шилжүүлсэн байна.	
2.4	Гаалийн харилцаанд оролцогчдын хууль сахилтын түвшинг дээшлүүлж, гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулах	Үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэл, нэгжээр, Зөрчлийн тоо, хувиар	1.Гаалийн болон бусад татвар төлөхөөс зайлсхийсэн зөрчлийн судалгааг хийж, Төв-1, Төв-2 арга хэмжээ зохион байгуулсан.	1.Улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх зөрчилд ихээр өртдөг эд зүйлсийг судалгааны үндсэн дээр тодорхойлно.	1. Улсын хилээр бараа, тээврийн хэрэгслийг хууль бусаар нэвтрүүлэх зөрчил, гаалийн болон бусад татвар төлөхөөс зайлсхийх зөрчилд холбогдсон бараа, эд зүйлсийн судалгаа, дүн шинжилгээг сүүлийн 3 жилийн байдлаар хийсэн. Судалгааны дүнг албан хаагчдад танилцуулж мэдээллээр хангах, гаалийн хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд ашиглах, гаалийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэрэмжлүүлэг, мэдээллийг гаалийн харилцаанд оролцогчдод түгээх, сурталчлан таниулах ажил зохион байгуулаж, чиглэлийг 01-2/1732 дугаартай албан бичгээр харьяа гаалийн газар, хороодод хүргүүлсэн. Мөн КАИС системийн зөрчлийн программд бүртгэгдсэн мэдээлэл болон харьяа гаалийн газар, хороодоос ирүүлсэн дүн шинжилгээнд тулгуурлан улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх зөрчилд ихээр өртдөг эд зүйлсийг тодорхойлсон. Улсын хилээр эд зүйлийг хууль бусаар нэвтрүүлэх төрлийн 1150 зөрчил илрүүлэн шийдвэрлэснээс 992 зөрчлийг	92,5

					хялбаршуулсан журмаар шалган шийдвэрлэж, 74 зөрчил хэрэг бүртгэлтийн ажиллагаа хийж, 84 гэмт хэргийн шинжтэй зөрчлийг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн байна. Нийт зөрчлийн 35.13 хувийг Замын-Үүд, 21.21 хувийг Сэлэнгэ дэх гаалийн газарт, 16.34 хувийг Чингис хаан олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газарт, 11.73 хувийг Баян-Өлгий дэх гаалийн газарт, 15.59 хувийг бусад гаалийн газарт илрүүлэн шийдвэрлэсэн байна. Зөрчилд холбогдсон барааны нэр төрлийн хувьд гаалийн газар бүрт өөр өөр байгаа нь тухайн орон нутаг, хил залгаа хөрш орны онцлогоос хамаарч байна. Замын-Үүд дэх гаалийн газарт гэмт хэргийн шинжтэй болон зөрчлийн шинжтэй үйлдэлд холбогдсон бараа нь: • Экспортын чиглэлд: Ховордсон ан амьтны эд эрхтэн, алт, түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, малын гаралтай дайвар бүтээгдэхүүн/сархинаг, өлөн, дотор гэдэс/, малын мах, байгалийн чулуу, сум гэх мэт • Импортын чиглэлд: Согтууруулах ундааны зүйлс, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, нийлэг хальсан уут, хөрстэй суулгац гэх мэт бараа эд зүйл бүртгэгдсэн байна. Сэлэнгэ дэх гаалийн газрын хувьд улсын хилээр орох чиглэлд голчлон зөрчил илэрдэг бөгөөд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биологийн идэвхт	
--	--	--	--	--	--	--

					бүтээгдэхүүн, согтууруулах ундааны зүйлс, сум зэрэг бараа, Чингис Хаан олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газрын хувьд гарах чиглэлд алт, ховордсон ан амьтны эд эрхтэн, ургамал, орох чиглэлд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, сум, тамхи, бэлэн мөнгө зэрэг бараа, Баян-Өлгий аймаг дахь гаалийн газарт орох чиглэлд согтууруулах ундааны зүйлс, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл зэрэг бараа, Улс хоорондын шуудан илгээмжийн гаалийн газарт метамфетамин, каннабис, экстази, шаттер зэрэг мансууруулах бодис, сэтгэцэд нөлөөт бодис байх магадлалтай эмийн зүйлс бүртгэгдсэн байна. Үнэлгээ: 100	
			2-3.Гаалийн байгууллагын илрүүлсэн зөрчлийн талаарх мэдээллийг хэвлэл, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр 3 удаа мэдээлж, сэрэмжлүүлэн, гаалийн зөрчил болон холбогдох бусад 12 мэдээллийг Монголын гааль цахим хуудсаар түгээсэн.	2.Зөрчилд ихээр өртөгдсөн бараа, эд зүйлийн талаарх мэдээлэл, холбогдох эрх зүйн зохицуулалтын талаар хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан сэрэмжлүүлнэ. 3.Улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлж болзошгүй, эрсдэлтэй бараа, эд зүйлсийн судалгааг хийж, холбогдох мэдээлэл, эрх зүйн	ГЕГ-ын www.customs.gov.mn цахим хуудсанд “Бусдын дайвар ачаа авахаас татгалзах” тухай сэрэмжлүүлэг, “Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх улсын хилээр бэлэн мөнгө (валют)-ийг нэвтрүүлэхэд анхаарах” асуудлын талаар сэрэмжлүүлэг мэдээ бэлтгэн хүргүүлсэн, МҮОНБ-тэй хамтран хувийн болон албаны ажлаар гадаад улсад зорчихдоо бусдаас дайвар ачаа авахгүй байх тухайн дайвар ачаанд мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис, МУ-ын эмийн жагсаалтад бүртгэлгүй эм, тариа зэрэг хориглосон, хязгаарласан бараа байгаа тохиолдолд тухайн хүн өөрөө хуулийн хариуцлага хүлээх тухай анхааруулга мэдээллийг	

					зохицуулалтын талаар хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан сэрэмжлүүлнэ.	“Цагийн хүрд” мэдээллийн хөтөлбөрөөр дамжуулан олон нийтэд хүргэх ажлыг зохион байгуулсан. Гаалийн байгууллагын хэмжээнд илрүүлэн шийдвэрлэсэн МУ-ын эмийн бүртгэлд бүртгэгдээгүй эм, тариа, архи согтууруулах ундааны зүйлсийг хууль бусаар улсын хилээр нэвтрүүлэх гэсэн зөрчлийн мэдээллийг Хэвлэл мэдээлэл, сургалт, судалгааны төвөөр дамжуулан гаалийн байгууллагын албан ёсны сошиал хуудас Монголын гааль пэйж хуудсанд 2 удаа нийтэлсэн. Харьяа гаалийн газар, хороодод гаалийн харилцаанд оролцогч иргэд, ААН, тээвэрлэгч нарт анхааруулга, сэрэмжлүүлэг, гарын авлага бэлтгэн тараах, мэдээллийг агуулсан хулдаасан хэвлэл бэлтгэж гаалийн хяналтын бүсүүдэд байршуулах, холбогдох сургалтыг хийх, видео шторк бэлтгэж нийтлэх, цахим хуудсанд мэдээллийг байршуулан түгээх, иргэд ААН-тэй уулзалт хийх, нээлттэй хаалганы өдөрлөг зохион байгуулах, орон нутгийн телевизээр мэдээлэл өгөх зэргээр зөрчилд ихээр өртөгдөж байгаа бараа, эд зүйлсийн талаарх мэдээллийг түгээх ажлыг тус тусын хариуцах нутаг дэвсгэрт зохион байгуулсан байна. Үнэлгээ: 100	
				4.Зөрчлийн тухай хуульд заасан нэгжээр тооцогдох торгуультай зөрчлийн тоо 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 1138 байна.	4.Зөрчлийн тухай хуульд заасан нэгжээр тооцогдох торгуультай зөрчлийн тоо хэмжээг өмнөх оны мөн үеэс 5 хүртэл хувиар	Энэ оны 6 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар Зөрчлийн тухай хуульд заасан нэгжээр тооцогдох торгуультай 754 зөрчил илрүүлэн шийдвэрлэснийг өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 38.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Нэгжээр тооцогдох зөрчилд	

					бууруулсан байна.	холбогдогчийг төрлөөр нь харахад иргэдийн холбогдсон зөрчил 552 буюу нийт зөрчлийн 73.2 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд 44.2 хувь нь Замын-Үүд, Сэлэнгэ дэх гаалийн газарт бүртгэгдсэн, 37.2 хувь нь эд зүйлийг хууль бусаар улсын хилээр нэвтрүүлсэн зөрчил байна. Хэдийгээр харьяа гаалийн газар, хороодод гаалийн харилцаанд оролцогчдод гаалийн хууль тогтоомжийг сурталчлан таниулах, зөрчилд холбогдохгүй байх, хуулийг сахин биелүүлж байх талаар тодорхой ажлуудыг тогтмол зохион байгуулж байгаа ч иргэдийн хууль тогтоомж, эрх зүйн мэдлэг сул, бараа, эд зүйлийг хууль бусаар нэвтрүүлэх үйлдлийг амьжиргааны эх үүсвэрээ болгож байгаа нь энэ төрлийн зөрчил буурахгүй байгаа гол шалтгаан болж байна. Үнэлгээ: 70	
3	Зорилт 3: Улсын төсвийн орлогыг шударга, үр ашигтай, үр дүнтэй бүрдүүлэх						
3.1	Улсын төсвийн гаалийн орлогыг хууль тогтоомжийн хүрээнд үр дүнтэй бүрдүүлэх	Үйл ажиллагаа	Төсвийн орлогын төлөвлөгөөний биелэлт төгрөгөөр, хувиар	Гаалийн байгууллага нь 2023 онд 5720.5 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 5327.2 тэрбум төгрөг оруулж, 93.1 хувь байна. -Татварын орлого 5,173.8 тэрбум төгрөг, -Хураамжийн орлого 123.5 тэрбум төгрөг, -Өөрийн орлого 29.97 тэрбум төгрөг	Төсвийн тухай хуульд заасан гаалийн байгууллагын улсын төсөвт оруулах 6727.9 тэрбум төгрөгийн орлогын төлөвлөгөөг биелүүлсэн байна. Гүйцэтгэл 100 хувьтай байна.	Монгол улсын 2024 оны төсвийн тухай хуулиар гаалийн байгууллага нь 6.72 их наяд төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлэх үүрэг хүлээсэн. Үүнээс: 2024 оны эхний 06 сард 3297.3 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс 2024 оны 06 дугаар сарын 26-ны өдрийн байдлаар нийт 2988.9 тэрбум төгрөг оруулж, 90.6 хувийн гүйцэтгэлтэй ажиллаж байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 597.7 тэрбум төгрөгөөр буюу 25.0 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Үнэлгээ: 90 хувь	90

3.2	Гадаад худалдаанд оролцогч аж ахуйн нэгж, байгууллагад эрсдэлийн удирдлагад суурилсан бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтыг хийх	Үйл ажиллагаа	Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтад хамруулсан аж ахуйн нэгжийн тоо, улсын төсөвт төвлөрүүлсэн мөнгөн дүн, төгрөгөөр	2023 оны эрсдэлийн судалгаа, дүн шинжилгээний үр дүнгээр 87 аж, ахуйн нэгжид бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийж, 7.8 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн байна.	143 аж ахуйн нэгж, байгууллагад бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийж, үнэлэлт, дүгнэлт өгөн, илэрсэн зөрчилд хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэж, улсын төсөвт 4 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлэн ажилласан байна.	Тайлант хугацаанд 64 удирдамж батлагдаж, бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын үр дүнгээр 45 ААН-ийн шалгалтын үр дүнгээр 9.1 тэрбум төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 2.1 тэрбум төгрөгийн нөхөн татвар, 476.2 сая төгрөгийн торгуулийг ногдуулсан. Үүнээс: 1.37 тэрбум төгрөгийн нөхөн татвар, торгуулийг улсын төсөвт төвлөрүүлж, 717.5 сая төгрөгийн нөхөн татвар, торгууль хугацаандаа төлөгдөхөөр хүлээгдэж байна. 3. Тайлант хугацаанд Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын үр дүнгээр 9 ААН-д холбогдох 13.9 тэрбум төгрөгийн дүнтэй хохирол нь 2.4 тэрбум төгрөгийн нөхөн татвар төлөхөөс зайлсхийсэн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг илрүүлэн холбогдох эрх бүхий байгууллагад шилжүүлсэн. Үнэлгээ: 90 хувь	90
3.3	“Чөлөөт худалдааны хэлэлцээр” байгуулах талаар судалгаанд оролцох	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	Монгол Улс, БНСУ хооронд ЭЗТХ байгуулах ажлын хэсэг болон 14 дэд бүлэгт гаалийн байгууллагын төлөөлөгчид оролцсон. БНСУ-ын Сөүл хотноо 2023 оны 12 дугаар сарын 18-20-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан Монгол Улс, БНСУ хоорондын ЭЗТХ-ийн эхний шатны хэлэлцээнд ГЕГ-аас 5 албан хаагч оролцсон.	Монгол Улс, БНСУ хооронд ЭЗТХ байгуулах дараагийн хэлэлцээрт оролцох бэлтгэл ажлыг хангаж, оролцсон байна.	Хэлэлцээний Барааны худалдааны бүлгийн хуралд 2024 оны 01-р сарын 18, 06-р сарын 06-ны өдрүүдэд биеэр, 05-р сарын 17-ны өдөр онлайнаар оролцсон. МУ, БНСУ хооронд байрлуулах Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийн хоёр дахь шатны хэлэлцээний Барааны худалдааны бүлгийн хурал 2024 оны 05 дугаар сарын 21-22-ны өдрүүдэд болж барааны худалдааны зах зээлд нэвтрэх эрх болон хэлэлцээрийн төслийг хэлэлцсэн. Хурлын үеэр Солонгосын талаас манай талаас хүргүүлсэн тарифын жагсаалтын зарим барааны	90

						ангиллын кодтой холбоотой тодруулж асуусан асуултуудад хариулт өгсөн. Хурлаар талууд эмзэг бараа бүтээгдэхүүний жагсаалтыг солилцох, эмзэг барааны жагсаалтдаа үндэслэн барааны жагсаалтын анхны саналаа солилцох, 2023 оны гадаад худалдааны статистикаа солилцохоор тохиролцсоны дагуу эхний ээлжид ЭЗХЯ-аас боловсруулсан 14 нэр төрлийн эмзэг барааны ангиллын код, барааны бичиглэлийг хянаж, саналаа өгч ажилласан. Үнэлгээ: 90 хувь	
4	Зорилт 4: Гаалийн байгууллагын дэд бүтэц, чадавхыг бэхжүүлэх						
4.1	Дэлхийн худалдааны байгууллагын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээр, Монгол Улсын Япон Улстай байгуулсан эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр, 2017 онд шинэчлэн батлагдсан Төрийн албан тухай хууль, 2019 онд батлагдсан Татварын ерөнхий хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн "Гаалийн тухай хууль"-ийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Гаалийн тариф,	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	1.Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хурлаар батлуулахаар Сангийн яаманд хүргүүлсэн.	1.Гаалийн тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулиудыг батлуулах арга хэмжээг авсан байна.	ГЕГ-ын даргын 2023 оны "Ажлын хэсэг байгуулах тухай" №А/03 тушаалаар Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах ажлын хэсэг байгуулагдсан. Энэ хугацаанд 2021-2023 онд шинээр батлагдсан Зөвшөөрлийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжуудад орсон өөрчлөлтүүдийг судалж, хуулийн төслийг нийцүүлсэн. Мөн гаалийн байгууллагын чиг үүрэгт шинээр орсон хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналт, шалгалтын асуудлыг шинээр бүлэг болгон Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасан. Түүнчлэн гадаад улсуудын жишиг, УИХ-ын гишүүдтэй	85

	гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хурлаар батлуулах					хийсэн уулзалт дээр өгсөн чиглэлийн дагуу Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн төслийг Гаалийн тухай хуулийн төсөлд нэгтгэн найруулж, Гаалийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг шинэчлэн найруулсан. ДГБ-ын багц стандарт, гарын авлага, бусад орны хууль тогтоомжуудыг судалж, Гаалийн горимыг хялбарчлах, уялдуулах тухай олон улсын конвенци /Киото контенци/ болон түүнд оруулах өөрчлөлтүүд, ДГБ-аас өгсөн зөвлөмжүүдтэй танилцсан. Хуулийн төслийн холбогдох заалтуудыг боловсруулах үед ГЕГ-ын холбогдох бүтцийн нэгжүүдтэй хамтран ажиллаж, гарч буй хүндрэл, хуулиар зохицуулах шаардлагатай байгаа асуудлууд, худалдаа хөнгөвчлөх, үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр хийгдэж байгаа ажлуудын талаар ярилцаж саналуудыг тусган ажилласан. Сангийн яамнаас сонгуулийн жилд бодлогын хуулийн төслүүд хэлэлцэхгүй гэсэн чиглэл тус яамны Төсвийн бодлогын газрын дарга Б.Тэлмүүн өгсөн. Үнэлгээ: 70 хувь	
				2.Ургамал хамгааллын тухай, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай	2.Хорио цээрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх зарим хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналыг хүргүүлсэн байна.	2. Эрүүл мэндийн яаманд 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдөр 02/679 дугаартай албан бичгээр Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд 2 санал, дагалдан гарах хуулийн төсөлд 4 саналыг хүргүүлсэн. Гаалийн байгууллагын албан хаагчид уг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулах УИХ-ын Нийгмийн	

				хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.		бодлогын байнгын хорооны дэргэдэх дэд ажлын хэсэгт ажиллаж, ажлын хэсгийн хуралдаанд 4 удаа, Байнгын хорооны хуралдаанд 2 удаа, УИХ-ын Чуулганы хуралдаанд 1 удаа орж ажилласан. Тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлтийн оруулан тухай хууль 2024 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр эцэслэн батлагдаж, 2024 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс үе шаттайгаар хэрэгжиж эхэлнэ. Гаалийн байгууллагын албан хаагчид ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг боловсруулах ажлын хэсэгт орж ажилласан. Тус хуулийг байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны 3 удаагийн хурлаар, УИХ-ын чуулганы 2 удаагийн хурлаар тус тус хэлэлцүүлэн 2024 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдөр эцэслэн батлуулсан. Үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэх эрсдэлтэй бараа, бүтээгдэхүүний худалдаанд хяналт тавих тухай” хуулийн төсөлд 6 саналыг хүргүүлсэн. Үнэлгээ: 95 хувь	
				3.Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар 2019-2022 онуудад батлагдсан захиргааны хэм хэмжээний актуудад хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн.	3.Гаалийн тухай хууль болон Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн төсөлд нийцүүлэн журам, заавруудыг боловсруулсан байна.	Гаалийн тухай хууль болон Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн төсөлд нийцүүлэн дараах журам, заавруудыг боловсруулсан. Үүнд: 1. Дотооддоо дагаж мөрдөхөөр батлагдсан: - “Бүтэц, орон тоог шинэчлэн батлах тухай” А/123 - “Аргачлал, тайлагнах хугацааг шинэчлэн батлах тухай” А/190	

						- “ТҮ албан хаагчид улирлын ажлын үр дүнгийн мөнгөн урамшуулал олгох тухай” А/204. - “ГЕГ-ын зохион байгуулалтын нэгжийн индекс шинэчлэн батлах тухай” А/127 - “Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод “Журамд өөрчлөлт оруулах” А/192 - “Нөхөх төлбөр шинэчлэн тогтоох тухай” А/193 2. ХЗДХЯ-д бүртгүүлэхээр хүргүүлсэн болон хүргүүлэхэд бэлэн болсон: - ГЕГ-ын даргын 2024.06.06-ны өдрийн “Бараа устгах горим хэрэгжүүлэх журам” №А/338 - “Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам” А/315. - 2024 оны 07 дугаар сард “Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийх журам”-ын шинэчилсэн төслийг ХЗДХЯ-руу бүртгүүлэхээр төлөвлөсөн байна. - “Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай тушаалын төсөл А/338. 3. Олон нийтээс санал авахаар цахим хуудсанд байршуулсан: - Татваргүй барааны дэлгүүр ажиллуулах тусгай зөвшөөрөл олгох дуудлага худалдаа зохион байгуулах журам”-ын төсөл (2024.06.10-2024.07.11) - Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам”-ын төсөлд (2024.06.12-2024.07.12) санал	
--	--	--	--	--	--	--	--

						авахаар Гаалийн байгууллагын цахим https://customs.gov.mn хуудсанд байршуулсан. - "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар" а/82 /2024.06.24-2024.07.24/ - "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг шалгах заавар" /2024.06.24-2024.07.24/ санал авахаар гаалийн байгууллагын цахим https://customs.gov.mn хуудсанд байршуулсан. Үнэлгээ: 90 хувь	
4.2	Байгууллагын архив, бичиг хэргийг цахимжуулах	Үйл ажиллагаа	Хадгаламжийн нэгжийн цахимжилт, хувиар, Хэрэгжилт, хувиар	1. 2023 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар 910 хадгаламжийн нэгж буюу 180080 хуудас байнга хадгалах хадгаламжийн нэгжийг цахимжуулсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 410 хадгаламжийн нэгжээр буюу 82%-аар илүү, 265 хадгаламжийн нэгж 70 жил хадгалах баримтыг цахимжуулсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 157-оор илүү буюу 2.5 дахин илүү цахимжуулсан байна.	1.Түр болон 70 жил хадгалах хадгаламжийн нэгжийн 40 хувь нь цахимжсан байна.	Гаалийн ерөнхий газар нь Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хууль болон холбогдох журмын хүрээнд өдөр тутмын хэвийн үйл ажиллагааг ханган ажиллаж байна. 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар архивт нийт 17819 баримт хадгалагдаж байна. Үүнээс: - Байнга хадгалах, 1106 - Түр хадгалах, 14753 - 70 жил хадгалах, 303 - Зургийн, 378 - Шалгаран тендерийн, 613 - Шалгараагүй тендерийн, 666 баримт тус тус байна. Монгол Улсын Засгийн Газрын 2006 оны 64 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Төрийн албаны архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи нэвтрүүлэх үндэсний хөтөлбөр"-ийн хүрээнд байгууллагын архивд хадгалагдаж байгаа эх баримтын хадгалалт хамгаалалтыг сайжруулах зорилгоор 2019 оноос "ARMS" программ ашиглаж	96.66

					байнга хадгалах баримтын цахим санг үүсгэн ажиллаж байсан бөгөөд 2023 оны 06 дугаар сараас “Е-Doc” программыг ашиглаж эхлээд байна. Нийт цахимжилтын хувийг хүснэгтээр харуулбал: <table><tr><td>Нэр төрөл</td><td>Цахимж уулах баримтын тоо</td><td>Цахим жсан баримтын тоо</td><td>Гүйцэтгэл /Хувь/</td></tr><tr><td>Байнга хадгалах</td><td>1106</td><td>715</td><td>65%</td></tr><tr><td>70 жил хадгалах</td><td>303</td><td>225</td><td>74%</td></tr></table> Байнга хадгалах хадгаламжийн нэгжийн бүртгэл 1998-2023 хүртэл нийт 1106 баримт хадгалагдаж байгаагаас 2004-2015 онуудын баримтуудыг 100 хувь цахимжуулсан байна. 70 жил хадгалах хадгаламжийн нэгжийн бүртгэл 1961-2023 он хүртэл нийт 303 баримт хадгалагдаж байгаагаас 2016 он хүртэлх баримтуудыг 100 хувь цахимжуулсан байна. Байнга хадгалах баримтаас 2016-2018 он, 2023 оны “А”, “Б” тушаалыг дараах байдлаар цахимжуулсан. <table><tr><td>Нэр төрөл</td><td>Цахимж уулах баримтын тоо</td><td>Цахим жсан баримтын тоо</td><td>Гүйцэтгэл /Хувь/</td></tr><tr><td>Байнга хадгалах</td><td>201</td><td>85</td><td>42%</td></tr><tr><td>70 жил хадгалах</td><td>187</td><td>138</td><td>74%</td></tr></table> Үнэлгээ: 100 хувь	Нэр төрөл	Цахимж уулах баримтын тоо	Цахим жсан баримтын тоо	Гүйцэтгэл /Хувь/	Байнга хадгалах	1106	715	65%	70 жил хадгалах	303	225	74%	Нэр төрөл	Цахимж уулах баримтын тоо	Цахим жсан баримтын тоо	Гүйцэтгэл /Хувь/	Байнга хадгалах	201	85	42%	70 жил хадгалах	187	138	74%	
Нэр төрөл	Цахимж уулах баримтын тоо	Цахим жсан баримтын тоо	Гүйцэтгэл /Хувь/																											
Байнга хадгалах	1106	715	65%																											
70 жил хадгалах	303	225	74%																											
Нэр төрөл	Цахимж уулах баримтын тоо	Цахим жсан баримтын тоо	Гүйцэтгэл /Хувь/																											
Байнга хадгалах	201	85	42%																											
70 жил хадгалах	187	138	74%																											

				2.Байнга хадгалах хадгаламжийн нэгжийн 1998-2020 оны 910 баримт, Түр хадгалах хадгаламжийн нэгжийн 2001-2020 оны 11072 баримт, 70 жил хадгалах хадгаламжийн нэгжийн 1961-2000 оны 265 хадгаламжийн нэгж тус бүрийн бүртгэлийг дахин боловсруулалт хийж, УТАГ-т хянуулахаар хүргүүлсэн	2.Архивын лавлагааг /Гаалийн мэдүүлгээс бусад/ 100 хувь цахимжуулсан байна.	Архивын лавлагааг цахимжуулах ажлыг 3, 4 дүгээр улиралд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн ажиллаж байна. Үнэлгээ: 90 хувь	
				3.“Гаалийн байгууллагын хэмжээнд албан хэрэг хөтлөлтийг 100 хувь цахимжуулан Edoc программыг ашиглаж байна.	3.Гаалийн ерөнхий газар болон харьяа гаалийн газар, хороод хоорондын албан бичиг хүлээн авах, хүргүүлэх ажил бүрэн хийгдсэн, 100 хувь цахимжсан байна.	Гаалийн байгууллагын хэмжээнд албан хэрэг хөтлөлтийг 100 хувь цахимжуулан Edoc программыг ашиглаж байна. ГЕГ-т нийт 5257 албан бичиг ирснээс 2319 бичиг хариугүй, хариутай 2938, үүнээс 2768 албан бичгийн хариу явуулсан, 170 албан бичиг хугацаа болоогүй, шалтгаантай хугацаа хэтэрсэн албан бичиг байхгүй болно. Нийт 338 өргөдөл, хүсэлт ирснээс хариутай 338, үүнээс хариу явуулсан 302 өргөдөл, хугацаа болоогүй 36 өргөдөл, шалтгаантай хугацаа хэтэрсэн өргөдөл байхгүй, мөн тайлангийн хугацаанд 80 гомдол ирсэн ба 76 гомдлын хариуг явуулсан байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.3	Гаалийн төв болон салбар лабораторийг олон улсын жишигт нийцүүлэх	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, хувиар	1.Гаалийн төв лабораторийг эрдэс түүхий эд, нүүрс, газрын тосны бүтээгдэхүүний шинжилгээний чиглэлээр Олон улсын	1.Замын-Үүд дэх гаалийн газрын салбар лабораторийг нефтийн бүтээгдэхүүн, ноос ноолуурын	Гаалийн салбар лабораториудыг Үндэсний итгэмжлэлд хамруулах бэлтгэлийг хангуулах ажлын хүрээнд MNS ISO/IEC 17025:2018 “Сорилт болон шалгалт тохируулгын лабораторийн чадавхид тавих ерөнхий	85

			итгэмжлэлд хамруулах ажлын хүрээнд БНХАУ-ын итгэмжлэлийн үнэлгээний байгууллага/CNAS/-ын цахим үнэлгээнд амжилттай хамрагдаж, эрдсийн бүтээгдэхүүнд 14 үзүүлэлтээр, нүүрсэн бүтээгдэхүүнд 8 үзүүлэлтээр, газрын тосны бүтээгдэхүүнд 19 үзүүлэлтээр итгэмжлэхээр шийдвэрлэсэн. - Олон улсад шинжилгээний үр дүнг хүлээн зөвшөөрүүлэх ажлын хүрээнд Лондоны металлын биржтэй уулзалт хийж, бүртгүүлэх саналыг хүргүүлэхэд Гаалийн лабораторийн бүтэц, зохион байгуулалт, чадавхаас үл хамааран, Монгол улсын металлын борлуулалт, хадгалалт, тээвэрлэлтийн нөхцөл байдлаас хамааран Гаалийн төв лаборатори нь ЛМБ-д бүртгэлтэй дээжлэгч, Шинжлэгч байгууллагаар элсэх боломжгүй гэсэн хариуг ЛМБ-ээс албан ёсоор ирүүлсэн.	шинжилгээний чиглэлээр, Дорнод аймаг дахь гаалийн газрын салбар лабораторийг хими, нефтийн шинжилгээний чиглэлээр итгэмжлэлийн хүрээг өргөтгөж, Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газрын Гаалийн салбар лабораторийг согтууруулах ундаа, хими, нефтийн бүтээгдэхүүний шинжилгээний чиглэлээр, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн, боомтуудын салбар лабораториудыг нүүрсний чиглэлээр, Увс аймаг дахь гаалийн газрын Боршоо боомтын салбар лабораторийг нефтийн чиглэлээр дотоодын итгэмжлэлд хамруулсан байна. Хэрэгжилт 100 хувьтай байна.	шаардлага” стандартын дагуу “Гаалийн салбар лабораториудад дотоод аудит хийх хуваарь”-ийг гарган, батлуулж, уг хуваарийн дагуу 2024 оны 05 дугаар сарын 02-ны өдрөөс 08-ны хооронд Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газрын салбар лабораторид, 2024 оны 06 дугаар сарын 03-ны өдрөөс 10-ны хооронд Замын-Үүд дэх гаалийн газрын салбар лабораторид тус тус албан томилолтоор ажиллаж, дотоод аудит хийж, чанарын тогтолцооны бичиг баримт болох чанарын гарын авлага, дагалдах журмуудыг хянаж, батлуулав. Дотоод аудитаар илэрсэн үл тохирлыг залруулан ажиллах хугацаатай үүрэг даалгавар өгч, ирүүлсэн тайланг хянаж, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллав. - ОРГГ, СШГГ, ГСГГ-ОТ, ЗУГГ, ДОГГ-ын салбар лабораториудын Үндэсний итгэмжлэлд хамруулах бэлтгэл ажил хангагдсан. - Баянхошуу, Цагааннуур боомтууд дахь салбар лабораториудын бэлтгэл ажлыг сүүлийн хагас жилд дуусгаж, итгэмжлүүлнэ. - ХоГГ-ын салбар лаборатори боловсон хүчин дутагдалтай, СЭГГ-ын салбар лабораторид лабораторийн барилгын ажил дуусаагүй болон боловсон хүчин дутуу (12 орон тоо дээр 5 албан хаагч ажиллаж байна) зэрэг хүндрэл бэрхшээлээс шалтгаалж итгэмжлэлд хамруулах ажил удааширч байна. Үнэлгээ: 85 хувь	
			2.Гаалийн лабораторийн	2.Гаалийн	Гаалийн лабораторийн тоног	

				тоног төхөөрөмжийн шинжилгээний үр дүнг цахим хэлбэрт шилжүүлэх “Лабораторийн мэдээллийн менежментийн систем” /LIMS/-ийг гаалийн төв лабораторийн үйл ажиллагаанд нэвтрүүлсэн.	лабораторийн тоног төхөөрөмжийн шинжилгээний үр дүнг цахим хэлбэрт шилжүүлэх “Лабораторийн мэдээллийн менежментийн систем” /LIMS/-ийг Замын-Үүд дэх гаалийн газрын салбар лаборатори, Дорнод аймаг дахь гаалийн газрын салбар лаборатори, Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газрын салбар лаборатори, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн, Увс аймаг дахь гаалийн газрын Боршоо боомтуудын салбар лабораториудын үйл ажиллагаанд бүрэн нэвтрүүлж, дууссан байна. Хэрэгжилт 100 хувьтай байна.	төхөөрөмжийн шинжилгээний үр дүнг цахим хэлбэрт шилжүүлэх “Лабораторийн мэдээллийн менежментийн систем” /LIMS/-ийг дараах салбар лабораториудад бүрэн нэвтрүүлсэн байна. Үүнд: - Орхон аймаг дахь гаалийн газар, - Сайншанд дахь гаалийн газар, - Гашуунсухайт дахь гаалийн газрын Оюутолгой дах салбар, - Баян-Өлгий аймаг дахь гаалийн газрын Цагааннуур, - Дорнод аймаг гаалийн газрын төв - Дорнод аймаг гаалийн газрын Баянхошуу боомт дахь салбар лабораториудад бүрэн нэвтэрсэн. ЗҮГГ-ын салбар лабораторийн хувьд 8 дугаар сард нэвтрүүлэхээр шинжилгээний үр дүнгийн тооцоолол, сорилтын цахим хуудасны төсөл хийгдэж байна. Үнэлгээ: 85 хувь	
4.4	Гаалийн байгууллагын хүний нөөцийн хөгжлийн хөтөлбөрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх	Урсгал зардал	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	1.Төрийн албаны тухай хууль болон бусад холбогдох хууль, эрх зүйн актын хүрээнд албан хаагчдыг томилох, чөлөөлөх, дэвшүүлэн томилох, шагнаж урамшуулах ажлыг зохион байгуулсан.	1.Төрийн албаны чадахуйн зарчимд нийцүүлэн томилох, чөлөөлөх, ажлын гүйцэтгэлийг нь үнэлэх, дэвшүүлэх, шагнаж урамшуулах ажлыг зохион байгуулсан байна.	2024 оны эхний хагас жилд ГЕГ-ын даргын тушаалаар 171 албан хаагчийг байгууллагын харьяа нэгжүүдэд шилжилт хөдөлгөөн хийгдсэн. Энэ нь нийт албан хаагчдын 11.5 хувь байна. Шилжилт хөдөлгөөнийг ГЕГ-ын бүтэц зохион байгуулалтын өөрчлөлт, албан хаагчийн гаргасан хүсэлт, тухайн байгууллагын сул орон тоо, ажил мэргэжлийн онцлогийг харгалзан бүтэц	94.16

					орон тооны дагуу шийдвэрлэж байна. ГЕГ-ын даргын 2023 оны А/367 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Гаалийн улсын байцаагчийн шилжүүлэн ажиллуулах журам”-ыг хэрэгжүүлэх хүрээнд энэ оны 04 дүгээр сарын 20-26-ны өдрийн хооронд захиргаа, дотоод ажлын систем (CERP)-ээр “Б”, “В” бүсэд ажиллаж буй албан хаагчдаас шилжих болон үргэлжлүүлэн ажиллах эсэх хүсэлтийг хүлээн авч холбогдох ажиллагааг хийж удирдлагад танилцуулав. Тухайлбал: 1.Гаалийн байгууллагын “Б”, “В” бүсэд хамаарах 15 гаалийн газар, хорооноос нийт 14 газар, хорооны 147 албан хаагч хүсэлт ирүүлснээс “Б” бүсийн 69 албан хаагч, “В” бүсийн 8 албан хаагч, нийт 77 албан хаагч үргэлжлүүлэн ажиллах, “Б” бүсийн 32, “В” бүсийн 38 албан хаагч, нийт 70 албан хаагч өөр гаалийн газар, хороодод шилжих хүсэлт ирүүлсэн. 2.Харьяа гаалийн газар, хороодын “Б”, “В” бүсэд 15 гаалийн газар, хороод багтаж байгаа бөгөөд одоо ажиллаж байгаа 597 төрийн тусгай албан хаагчдын 25% буюу 147 албан хаагч үргэлжлүүлэн ажиллах эсвэл харьяа гаалийн газар, хороодод шилжих хүсэлт ирүүлсэн бол “Гаалийн улсын байцаагчийн шилжүүлэн ажиллуулах журам”-ын 3.4-т “Б”, “В” бүсэд ажиллаг хугацааг 3 хүртэлх жилээр өөрийн хүсэлтээр сунгаж болно” гэсэн заалтын дагуу үргэлжлүүлэн ажиллах хүсэлт гаргасан 77 албан хаагчийн хүсэлтийг хангах боломжтой байна.	
--	--	--	--	--	--	--

						3.ЗҮГГ-аас үйл ажиллагааг 24 цагийн горимд шилжүүлсэнтэй холбоотойгоор бүтэц орон тоог нэмэгдүүлсэн тул үүссэн сул орон тоог нөхөхөөр тусгай шалгалтаар нөхөх, мөн энэ журмын Б,В бүсэд ажилласан болзол хангасан албан хаагчийн хүсэлтийг харгалзан шилжүүлэн томилохоор холбогдох ажиллагааг хийж байна. 4.Үндэсний их баяр наадмыг тохиолдуулан албан хаагчдыг шагнаж урамшуулахаар нийт ГЕГ-ын 19 зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх, байгууллага, 20 харьяа газар, хороо, ахмадын хороо буюу 34 нэгжээс 239 албан хаагчийн нэрс ирүүлсэн саналыг нэгтгэж Захиргааны зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж 184 албан хаагчийн нэрс, холбогдох материалын хамт ГЕГ-ын даргын 2024 оны 06 дугаар сарын 18-ны өдрийн 01/2466 албан бичгээр Сангийн яаманд хүргүүлэв.Үүнд: - Сангийн яамны жуух-45, - Гаалийн албаны тэргүүний ажилтан-20, - Хөдөлмөрийн хүндэт медаль-72, - Алтангадас одон-26, - Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон-21 байна. Үнэлгээ: 95 хувь	
			2.Хилийн боомтуудад ажиллаж байгаа гаалийн улсын байцаагчийн дундаж цалин 2020 оноос 1,001,600 төгрөгөөр нэмэгдсэн байна. -Өндөр насны тэтгэвэрт	2.Төрийн албан хаагчийн нийтлэг баталгаа, төрийн жинхэнэ албан хаагчийн нэмэгдэл баталгааг хангах чиглэлээр тусламж, тэтгэмж олгох,	Албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг хангах чиглэлээр дараах ажлыг хэрэгжүүлсэн.Үүнд: - Гаалийн тухай хуулийн 280.7-д Улаанбаатар хотоос бусад гаалийн газар, хороодод тасралтгүй 5 жил ажилласан албан хаагчид 12 сарын цалинтай тэнцэх хэмжээний нэг		

				гарсан 27 албан хаагчдад нэг удаагийн буцалтгүй тусламж болгон нийт 631.1 сая төгрөг; Ар гэрийн гачигдал гарсан 77 албан хаагчдад нийт 42.3 сая төгрөгийн буцалтгүй тусламж; Нас барсан 3 албан хаагчийн ар гэрт нийт 53.6 сая төгрөгийн тэтгэмж; Гаалийн байгууллагаас өндөр насны тэтгэвэрт гарсан нийт албан хаагчдад үндэсний баяр цагаан сараар хүндэтгэл үзүүлэх зардалд 123.5 сая төгрөг; Төрийн үйлчилгээний 27 албан хаагчид нийт 27.0 сая төгрөгийн урамшуулал; Нийт төрийн тусгай болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын ажлын үр дүнгийн урамшуулалд 3,602.5 сая төгрөгийг тус тус олгосон байна. -Нэг албан хаагчид нийт 600,000 мянган төгрөгийн үнэтэй дүрэмт хувцасны хангалтыг зохион байгуулсан.	ажиллах, амьдрах нөхцөлийг сайжруулах, нөхөн төлбөр олгох зэрэг ажлыг хэрэгжүүлсэн байна.	удаагийн тэтгэмж олгох тухай зохицуулалтыг УИХ-аар батлуулж, арга хэмжээ авч хэрэгжүүлснээр нийт 482 албан хаагчид 6.7 тэрбум төгрөгийн тэтгэмж олгож шийдвэрлүүлсэн. - Засгийн газрын 2024 оны 128 дугаар тогтоолоор төрийн албан хаагчдын цалинг 10 хувиар нэмэгдүүлэхээр ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх байгууллага, харьяа газар хороодын 367 албан хаагчийн цалинг шинэчлэн тогтоох жагсаалтыг гаргасан. - Засгийн газрын 1997 оны 153 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Гаалийн улсын байцаагчийн албан тушаалын зэрэг дэв, түүний нэмэгдэл олгох, гаалийн улсын байцаагчид төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдэл олгох журам”-ын дагуу ГЕГ-ын 284 албан хаагчийн нэмэгдэл олгох жагсаалтыг гарган, шийдвэрлэсэн. - “Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам”-ын 10.2-т заасны дагуу харьяа гаалийн газар, хороодод журамд заасан шаардлага, шалгуур хангасан албан хаагчдад зэрэг дэв, төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдэл олгуулах саналыг энэ оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн дотор ирүүлэх тухай албан бичиг хүргүүлсэн бөгөөд саналыг нэгтгэж удирдлагад танилцуулан шийдвэрлэсэн. - "Төрийн албан хаагчид өндөр насны тэтгэвэрт гарахад нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгох журам"-ын дагуу 2024 онд 13 албан хаагчийн өндөр насны тэтгэвэрт гарах хүсэлтийг шийдвэрлэж 484.1 сая төгрөгийн нэг
--	--	--	--	--	--	---

						удаагийн буцалтгүй тэтгэмж олгосон. - Ар гэрт гачигдал тохиолдсон 43 албан хаагчид 28,3 сая төгрөгийн буцалтгүй тусламж, нас барсан 4 албан хаагчийн ар гэрт 50,9 сая төгрөгийн нэг удаагийн тусламж, Үнэлгээ: 100 хувь	
				3."Гаалийн байгууллагын хүний нөөцийн хөгжлийн дунд хугацааны хөтөлбөр /2024-2029 он/-ийг боловсруулах ажлын хэсгийг байгуулж ажиллаа	3.Гаалийн байгууллагын хүний нөөцийн хөгжлийн хөтөлбөрийг батлуулж, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлагдсан байна.	“Гаалийн байгууллагын албан хаагчийн 2024-2029 оны сургалт, ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааны хөтөлбөр”-ийг боловсруулж төслийн танилцуулгыг хэлэлцүүлэхээр бэлтгэв. Хөтөлбөрийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 46 дугаар зүйлийн 3-т “Төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл, баталгааг хуулиар тогтооно”, Төрийн албаны тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 1-д “Төрийн албаны мэргэшсэн, тогтвортой, ил тод, хариуцлагатай байх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх, төрийн албаны төв байгууллага, төрийн албан хаагчийн эрх зүйн байдал, нийгмийн баталгааг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино”, 55 дугаар зүйлийн 55.3-т “Төрийн байгууллага төрийн албан хаагчийн сургалт, ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааны хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ”, мөн гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын үүргийг Гаалийн тухай хуулийн 2681 дугаар зүйлийн 2681.1.4-т “Гаалийн байгууллагын хөгжлийн хөтөлбөрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх” гэж тус тус заасан. Хөтөлбөрийг боловсруулах явцдаа Сангийн яам, Гадаадын иргэн	

						харьяатын газар, Барилга хөгжлийн төв, Төрийн тусгай албан хаагчдын эмнэлгийн хөтөлбөрүүдийг судлан харьцуулсан ба Олон Улсын Валютын Сангийн орлогын удирдлагын зөвлөх Барбара Хебертийг урьж, хөтөлбөрийн төслийг танилцуулан, зөвлөмж авч холбогдох нэмэлт ажиллагааг хийлээ. Хөтөлбөрийн төслийг нийт албан хаагчдаас 2 удаагийн санал танилцуулгаар дахин хүргүүлж ирүүлсэн саналыг нэгтгэж тусгасан, мөн хөтөлбөрийн сургалт хөгжлийн хэсгийг тодорхой болгох шаардлагаар Сургалтын төвд хүргүүлээд хүлээгдэж байна. “Гаалийн байгууллагын албан хаагчийн сургалт, ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааны хөтөлбөр” нь Гаалийн байгууллагын албан хаагчийн ур чадвар, хөгжил, гүйцэтгэлийг сайжруулах, нийгмийн баталгааны түвшин нэмэгдүүлэх, хөдөлмөрлөх үйл ажиллагааны явцад эрүүл мэнд, амь насыг нь хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэн боловсруулж ажиллаа. Үнэлгээ: 80 хувь	
				4. Эрт илрүүлэгийн үзлэгт нийт 1506 албан хаагч үүнээс ГЕГ-ын зохион байгуулалтын нэгж, дэргэдэх байгууллага 189 буюу 83.26% хувь, харьяа газар, хороод 1317 буюу 85.79% хамрагдав.	4.Төрийн албан хаагчдыг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгт жилд нэгээс доошгүй удаа бүрэн хамруулсан байна.	2022 онд баталсан Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, Засгийн газраас орон даяар зохион байгуулж байгаа Эрүүл монгол хөтөлбөр Эрт илрүүлэг үзлэг хэрэгжиж байгаатай холбогдуулан байгууллагын албан хаагчдыг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг, сувилалд хамруулах төсвийг хязгаарлалт хийсэн байгаа. Гаалийн байгууллагын албан хаагчдыг	

						2023 онд нийт 1506 албан хаагчдыг “Эрт илрүүлэг” үзлэгт хамруулсан. Тус үзлэгийн өвчний байдалд дүн шинжилгээ хийж, зонхилох төрлийн өвчлөлийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэхэд зөвлөмж боловсруулж, хүргүүлэх, харьяа газар, хороодыг ажил зохион байгуулахаар чиглэл хүргүүлж, ажиллахаар 3-р улиралд төлөвлөж холбогдох судалгаа боловсруулалт хийж байна. Гаалийн байгууллагад шинээр томилогдож байгаа тохиолдолд Төрийн тусгай албан хаагчийн эмнэлэг болон мэргэжлийн байгууллагуудын эрүүл мэндийн үзлэгийн дүгнэлт харгалзан зохих арга хэмжээ авч шийдвэрлэн ажилласан. Үнэлгээ: 90 хувь	
				5.Гаалийн байгууллагын хэмжээнд 2023 онд: 1. ГЕГ-ын Сургалтын төвөөс, 2. ГЕГ-ын ЗББНДБ-ын, 3.Харьяа гаалийн газар, хороодын, 4.ДГБ-ын E-Learning цахим сургалтын гэсэн 4 чиглэлээр нийт 962 сургалт зохион байгуулагдаж, давхардсан тоогоор 12391 албан хаагч хамрагдсан байна.	5.300 төрийн албан хаагчийг сургалтад хамруулсан байна.	Гаалийн байгууллагын хэмжээнд 2024 оны эхний хагас жилд нийт 373 сургалт зохион байгуулагдаж, давхардсан тоогоор 11938 албан хаагч хамрагдсан байгаа нь 2023 оны мөн үетэй харьцуулахад сургалтын тоо 190-ээр буюу 50,9 хувиар буурсан боловч хамрагдсан албан хаагчийн тоо 3724-өөр буюу 31.2 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэ нь харьяа гаалийн газар, хороодын хэрэгцээнд нийцүүлэн гол сургалтуудаа төвлөрүүлэн зохион байгуулж, хамрагдах албан хаагчийн тоогоо нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой гэж үзэж байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
				6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний	6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний	Гаалийн байгууллагын хэмжээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний эрхийг	

				эрхийг төлөвлөгөө гарсан.	хангах батлагдан	эрхийг төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангасан байна.	хангах төлөвлөгөөний биелэлтийг дараах байдлаар хангаж ажилласан. Үүнд: - Замын-Үүд дэх гаалийн газар, Гашуунсухайт дахь гаалийн газар, Шивээхүрэн дэх гаалийн газарт Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд төрийн үйлчилгээг жигд хүртээмжтэй саадгүй авах нөхцөлийг бүрдүүлж, үйлчилгээний орчны тохижилтыг хийсэн. - “Бүрдүүлэлтийн цахим төв, Шуурхай хяналтын төв болон 1800-1281 гаалийн лавлах утас, GAALI.MN гаалийн цахим үйлчилгээний системийн үйл ажиллагааны талаар сонсголын бэрхшээлтэй иргэд чөлөөтэй ойлгож, мэдээллийг авах боломжийг бүрдүүлэх үүднээс 3 минутын видео шторкийг дохионы хэлмэрчээр орчуулуулан гаалийн байгууллагын “Монголын гааль” пэйж хуудас, “Монголын гааль” твиттер, customs.gov.mn веб хуудас, youtube хуудсанд байршуулсан. - Замын-Үүд дэх гаалийн газар нь дараах 8 минутын 3 шторк танилцуулгыг дохионы хэлний хэлмэрчээр хэлмэрчлүүлэн авто замын шалган нэвтрүүлэх цогцолборын гаалийн хяналтын бүсийн Зорчигчийн терминалын “Гарах”, “Орох” хэсэг дэх 14 дэлгэцээр нэвтрүүлэн сурталчилж байна. Үүнд: 1. “Зорчигч улсын хилээр гарахад анхаарах зөвлөмж” 2. “Gaali mn”-д өөрөө мэдүүлэхэд	
--	--	--	--	---------------------------------	---------------------	--	---	--

						анхаарах зөвлөмж 3. “Тоон гарын үсэг ашиглах заавар - Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа, үйлчилгээний танилцуулга бүхий брошюрыг брайл дээр хэвлүүлэн зорилтод хэрэглэгчдэд хүргэх ажлын хүрээнд ЗОРЧИГЧИЙН ХУВИЙН ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ЭД ЗҮЙЛИЙГ ГААЛИЙН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХ ЖУРАМ-ыг хэвлүүлэхээр “Хараагүйчүүдийн үндэсний төв”-ийн дэргэдэх брайл хэвлэлийн газарт хэвлүүлэхээр гэрээг байгуулахаар ажиллаж байна. - Хөгжлийн бэрхшээлтэй албан хаагчид, гэр бүлийн гишүүд, эрүүл мэндийн байгууллагын хяналтад тогтмол хамрагддаг гишүүдийн төрөлжсөн судалгаа хийсэн. Гаалийн байгууллагад хөгжлийн бэрхшээлтэй 21 албан хаагч, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй 28 албан хаагч тус тус ажиллаж байна. Мөн гэр бүлийн гишүүн нь байнгын асаргаанд байдаг тул асарч сувилахаар 1, гэр бүлийн гишүүнээ эмчлүүлэхээр 4 албан хаагчийн ирүүлсэн хүсэлтийг бүрэн шийдвэрлэж, 4 албан хаагчид 22 хоногийн цалинтай чөлөө, 1 албан хаагчид 44 хоногийн цалингүй чөлөөг тус тус олгосон. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 38.1.12-т “зөвхөн тахир дутуу тэргэнцэртэй хүнийг суулгах, буулгах зам, тавцан, өргүүртэй, эсхүл	
--	--	--	--	--	--	--	--

						хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн өөрөө жолоодох, удирдлага нь зөвхөн гар ажиллагаатай, дээрхийн адил бүрэн тоноглогдон үйлдвэрлэгдсэн, тусгай зориулалтын автомашины нэг хүнд нэг удаа гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулж, гаалийн татвараас чөлөөлнө” гэж заасан. Тус заалтын дагуу тайлант хугацаанд гаалийн татвараас чөлөөлөгдсөн тусгай зориулалтын автомашины бүрдүүлэлт хийгдээгүй болно. Харин тэргэнцэр, протез, сонсголын аппарат, нүдний болор зэрэг 71 нэр төрлийн нийт 1,732,190.022 ам. долларын үнийн дүн бүхий хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан барааг гаалийн татвараас чөлөөлсөн байна. Дээрх барааг нийт 22 аж ахуйн нэгж, иргэн импортоор оруулснаас 908,478,776.76 төгрөгийн гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлсөн байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.5	Гааль судлалыг хөгжүүлэх	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, хувиар, гүйцэтгэл эр	1.“Гаалийн хөгжлийн чиг хандлага” эрдэм шинжилгээний хэлэлцүүлгийг ГЕГ-ын төв байранд зохион байгууллаа. Тус хэлэлцүүлэгт гаалийн асуудлаар нийт 11 бүтээл ирүүлсэн бөгөөд шилдэг бүтээл шалгаруулах комиссын шийдвэрийг үндэслэн эрдэмтэн, судлаач багш болон гаалийн алба	1.Эрдэм шинжилгээний хуралд шилдэг бүтээлээр дэвшүүлсэн санал, санаачилгыг гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаанд нэвтрүүлж, үр дүнг тооцно.	2024 оны эхний хагас жилд ГЕГ-аас МУИС болон ХААИС-тай хамтран ажиллах “Санамж бичиг” байгууллаа. Энэ хүрээнд гаалийн хүний нөөцийг бэлтгэх, тус сургуулийн тусгай зөвшөөрлийг харгалзан элсэгчдийн хяналтын тоог тогтоох, дунд, урт хугацааны сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, гаалийн албан хаагчийн ажлын байрны сургалт дээр дэмжлэг үзүүлэх, зэрэг энэ чиглэлээр олон талт ажлуудыг хамтран хэрэгжүүлэх юм. “Санамж бичиг”-ийн хүрээнд ГЕГ-ын даргын тушаалаар “Гааль” сэтгүүлийн	85

				хаагч, оюутан гэсэн хоёр ангиллаар, ангилал тус бүрээс гурав, нийт зургаан бүтээлийг байр эзлүүлэн шалгаруулсан болно.		редакцын 8 гишүүнтэй зөвлөлийг байгуулж, бүрэлдэхүүнд нь ГЕГ, МУИС-ийн эрдэмтэн, доктор, профессорууд багтсан байна. Цаашид МУИС-ийн багш нартай хамтран, сэтгүүлээр дамжуулан гаалийн байгууллагын өмнө тулгамдаж буй асуудлаар өгүүлэл, нийтлэл, судалгаа, бүтээл гарган, асуудлыг шийдэх боломжийн талаар санал боловсруулж, удирдлагыг мэдээллээр ханган ажиллана. Үнэлгээ: 85 хувь	
				2.Гааль судлалыг хөгжүүлэх 2021-2024” хөтөлбөр”-ийн дагуу “Гааль судлал-2” эмхэтгэлийн ажил бүрэн дуусан бөгөөд хэвлэлийн санхүүжилтийн асуудал болон цахим хувилбарыг судалж байна.	2.Гааль судлалын нэгдсэн санг гаалийн харилцаанд оролцогчдод нээлттэй болгоно.	“Гааль судлалыг хөгжүүлэх 2021-2024” хөтөлбөр”-ийн дагуу ГЕГ болон харьяа гаалийн газар, хороодын албан хаагчдын 2012-2023 оны хугацаанд хийсэн доктор /Ph.D/, магистрын бүтээл, эрдэм шинжилгээний илтгэл, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарсан бүтээл, судалгаа шинжилгээний ажлын хураангуйг авч, 200 хуудас бүхий “Гааль судлал-2” эмхэтгэлийн ажил бүрэн дуусаж, 20 ширхгийг хэвлүүлсэн. Мөн цахим хувилбарыг судалж байгаа болно. Эмхэтгэлд УИХ-ын гишүүн Б.Баттөмөр, ахмад гаальчин Л.Минжин, Т.Лхагваа, Ж.Чимгээ, Ч.Жаргалсайхан /доктор Ph.D/, Д.Даваасүрэн /доктор Ph.D/, Д.Цэндсүрэн /доктор Ph.D/, У.Отгонбаяр /доктор Ph.D/ нараас гадна Гаалийн байгууллагын албан хаагчдын 50 бүтээл, судалгаа шинжилгээний ажлын хураангуй багтсан байна. Үнэлгээ: 80 хувь	
				3.“Гааль судлалыг хөгжүүлэх 2021-2024” хөтөлбөр”-ийн дагуу хийгдэх ёстой ажлын гүйцэтгэл 2023 оны эцсийн байдлаар 80 хувьтай явагдаж байна.	3. 4 жилийн хөтөлбөрийн хэрэгжилт 100 хувьд хүрсэн байна.	“Гааль судлалыг хөгжүүлэх 2021-2024” хөтөлбөр”-ийн хүрээнд хийгдэх эрдэм	

						шинжилгээний ажил, ном, бүтээлийн бүртгэлжүүлэх, нэгдсэн сан үүсгэх ажлыг дараах дөрвөн чиглэлээр материал цуглуулж, CERP программд “Гааль судлал” дэд цэс үүсгэн байршуулсан.Үүнд: а. “Гааль судлал-1 /2002-2011/” эмхэтгэлд орсон материал б. “Гааль судлал-2 /2012-2022/” эмхэтгэлд орох материал с. “Гаалийн хөгжлийн чиг хандлага” олон улсын онол, практикийн бага хурлын хүрээнд шалгарсан бүтээл д. “Гааль” сэтгүүлүүдэд нийтлэгдсэн материал /2009 – 2022 он/. Үнэлгээ: 90 хувь	
4.6	“Гаалийн байгууллагын 2021-2024 оны стратеги төлөвлөгөө”-ний арга хэмжээг жилийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх, эрх зүйн акт, бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, байгууллагын үйл ажиллагааг холбогдох дээд шатны байгууллагад тайлагнах,	Үйл ажиллагаа	Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааны үнэлгээгээр, хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1.“Гаалийн байгууллагын 2021-2024 оны үйл ажиллагааны стратеги төлөвлөгөө”-ний нэмэлт өөрчлөлтийн төслийг Сангийн сайдаар 2023 оны 03 дугаар сарын 21 өдөр батлуулсан. -“Гаалийн байгууллагын 2023 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө”-ний төслийг Сангийн сайдаар батлуулсан. -Гаалийн байгууллагын 2023 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний эхний хагас жилийн биелэлтийг 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ний 01-1/2445 албан бичгээр	1.Стратеги төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг төлөвлөн, эрх зүйн акт, бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангуулж, хяналт тавин, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, холбогдох дээд шатны байгууллагад тайлагнана.	1. 2023 оны жилийн эцсийн бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн 75 ажилд хяналт шинжилгээ, үнэлгээг хийж Гаалийн байгууллагын 2023 оны үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тайланд тусган 2024 оны 1 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 01-4/329 дугаартай албан бичгээр Сангийн яаманд хүргүүлсэн. 2024 оны эхний хагас жилийн Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх хугацаа болоогүй. Үнэлгээ: 100 хувь	92.6

	дүгнүүлэх			СЯ-д хугацаанд нь хүргүүлэн, ажилласан.			
				2.Гаалийн байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны үнэлгээ 92.28 хувь буюу 90.7 оноо.	2.Байгууллагын 2023 оны үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийн тайланг “А” үнэлгээгээр дүгнүүлсэн байна.	2. ГЕГ-ын 2023 оны үйл ажиллагааны нийт 9 бүлэг, 312 хуудас хавсралт тайланд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, Сангийн яамны Санхүүгийн хяналт, эрсдэлийн удирдлагын газарт 2024 оны 01 дугаар сарын 30-ны өдрийн 01-4/397 тоот албан бичгээр хүргүүлж 88.2 хувиар дүгнүүлсэн. Үнэлгээ: 88 хувь	
				3.“Гаалийн байгууллагын 2020-2024 оны стратеги төлөвлөгөө”-г боловсруулж, Сангийн сайдаар батлуулсан ба 2023 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулж батлуулсан.	3.“Гаалийн байгууллагын 2025-2028 оны стратеги төлөвлөгөө”-г оновчтой төлөвлөж, батлуулсан байна.	“Гаалийн байгууллагын 2025-2028 оны стратеги төлөвлөгөө”-г боловсруулах ажлыг 2024 оны сүүлийн хагас жилд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Үнэлгээ: 90 хувь	
4.7	Эрэлч нохойн сургалтын төвийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, албаны эрэлч нохойн ашиглалтыг нэмэгдүүлэх	Урсгал зардал	Эрэлч нохойн тоо, Эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагчийн тоо, Илрүүлсэн зөрчлийн тоо, хувиар	1. Эрэлч нохойн тоог 5-аар нэмэгдүүлж, нийт 48 эрэлч нохойтой	1.Эрэлч нохойн тоог 5-аар нэмэгдүүлж, нийт 49 эрэлч нохойтой болно.	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар 48 эрэлч нохой гаалийн ерөнхий газрын дансанд бүртгэлтэй байна. Үржилд орох боломжтой 2-4 насны 19 ширхэг нохой байснаас 15 нохой нь эр хүйстэй, 4 нохой нь эм хүйстэй байсан. Үржлийн хөтөлбөрт хамрагдсан ноход өнгө зүс, үүлдэр, бие бялдар сайн мал эмнэлгийн үзлэгт тогтмол хамрагдсан товлотт вакцин, туулга бүрэн хийгдсэн. Тус ноход малын эмчийн хяналтад орж тогтмол үзлэг шинжилгээ хийгдэж байна. 2024 оны 4-р сарын 22-ны өдөр эм нохойны ороо орж 7 дахь хоног буюу 4-р сарын 29-с 5-р сарын 1 хүртэл нийт 3 өдөр нийллэгт оруулсан боловч эм нохойны хувьд анхны нийллэг байсан тул хээл авч чадаагүй. Тайлант	93.3

						хугацаанд охин нохой хээлд оруулсан тохиолдол байхгүй бөгөөд энэ оны 4-р улиралд дахин нийллэгт оруулахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Үнэлгээ: 80 хувь	
				2. Гаалийн ерөнхий газрын харьяа 11 газар хороодод 28 эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагч эрэлч нохойн хамтаар ажиллаж байна.	2. Эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагчийн тоог 5-аар нэмэгдүүлж, сургана.	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар гаалийн байгууллагад эрэлч нохойн чиглэлээр ажиллах 10 гаалийн улсын байцаагч шинээр томилогдсон. Эдгээр албан хаагчдыг хариуцсан нохойны хамт 3 удаагийн эрэлч нохойн сургалтад хамруулсан. Сургалтад хамрагдсан эрэлч нохдын зорилтод үнэрүүдийг таньж, эрж олох чадвартай болсныг сургалтын зааланд тусгайлан зассан хэсэгт шалгаж тодорхойлсон. Эдгээр нохдыг гаалийн хяналт шалгалтад хэрхэн ашиглахыг тухайн газар, хороодын холбогдох албадын хэрэгцээ шаардлагаас хамаарна. Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яамны хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сургалт, үнэлгээ, судалгааны институтын захирлын 2024 оны 04 сарын 03 ний өдрийн А/34 дугаартай тушаалаар эрэлч нохойн сургалтын төвийн дарга Б.Наранбадрах, эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагч Н.Ганболд нар үнэлгээний ажилтан бэлтгэх сургалтад хамрагдаж албаны нохойн чиглэлээр мэргэжлийн сургалтын байгууллагын төгсөлтийн үнэлгээ зохион байгуулах эрхтэй болсон. Үнэлгээ: 100 хувь	

				3. Эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагч нарын тоог 5 хувиар нэмэгдүүлж ажилласны үр дүнд албаны эрэлч нохойг ашиглан 20 зөрчил илрүүлэн ажилласан.	3. Эрэлч нохойг гаалийн хяналт, шалгалтад ашиглаж, зөрчил илрүүлэлтийг өмнөх оны мөн үеэс 5 хувиар нэмэгдүүлнэ.	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар 13 газар хороодод 33 эрэлч нохой ажиллаж 14 зөрчил илрүүлсэн. Үүнд: - 1-р сард БӨГГ 1 зөрчил, - 3-р сард ЧХОУНБГГ-1 зөрчил, СэГГ- 1 зөрчил, - 4-р сард ЗүГГ-2 зөрчил, СэГГ- 1 зөрчил, ДоГГ- 2 зөрчил. - 5-р сард ЗүГГ- 1 зөрчил, СэГГ- 3 зөрчил нийт 14 зөрчил илрүүлээд байна. Энэ нь 2023 оны эхний хагас жилийн байдалтай харьцуулан үзэхэд 55.5%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.8	Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем”-ийг ашиглах	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, хувиар	1. Ашигт малтмалын экспортын гэрээг “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем”-д бүртгэн, гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд 100 хувь ашигласан. Гаалийн автоматжуулсан КАИС системээс гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээллийг “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем” рүү өдөр бүр илгээж байна. Тайлант хугацаанд 8 ААН, 350 мэдүүлгийн 10215 бар кодтой бараанд бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт явуулсан зөрчил илрээгүй байна.	1.“Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем” бүрэн ашиглалтад орсны дараа гаалийн мэдүүлэг тус бүрээр барааны борлуулалтын мэдээг авч, гаалийн хяналт шалгалт болон бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтад ашиглаж, илрүүлсэн зөрчлийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 5 хувиар өссөн байна.	“Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем” нь бүрэн ашиглалтад ороогүй байна. Одоогийн байдлаар бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтад хамрагдсан ААН-ийн гаалийн мэдээллийн санд үүссэн бар кодтой барааг тухайн ААН-ийн орлогод авсан барааны бүртгэлтэй гар аргаар тулган шалгаж байна. Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтад хамрагдсан 45 ААН-ийн барааны бүртгэлийн 520 кодыг тулган шалгасан. Цаашид энэ ажил нь бүрэн ашиглалтад ортол гүйцэтгэх боломжгүй, “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем”-д бүртгэлийн код үүсгэн мэдээллийн баазыг баяжуулах шаардлагатай. Үнэлгээ: 30 хувь	50
				2.Гаалийн	2.Бараа бүртгэлийн	Гаалийн цахим үйлчилгээний	

				автоматжуулсан КАИС системээс гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээллийг “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем” рүү өдөр бүр илгээж байна. Мөн шаардлагатай тохиолдолд “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем”-ээс гаалийн мэдүүлгийн дугаар болон бүрдүүлэлт хийсэн аж ахуйн нэгж, иргэний регистрээр дуудаж мэдээллийг авах боломжтой веб сервисийг хөгжүүлж нэвтрүүлсэн.	нэгдсэн системийг бүх аж ахуйн нэгж, иргэд бүрэн ашиглаж жигдрүүлсэн байна.	www.gaali.mn болон СЭПС системд онцгой албан татвартай барааны импортын мэдүүлэг нөхөн бичих үед “Бараа бүртгэлийн нэгдсэн систем”-с бар кодыг сервисээр татах, мэдүүлэгт бичигдсэн бар кодыг татварын систем рүү акц авахаар илгээх, акц авсны дараа гаалийн мэдүүлэгт акцын дугаарыг авах сервисийн хөгжүүлэлт 80%-тай байна. Үнэлгээ: 70 хувь	
4.9	Цахим гарын үсгийг гаалийн байгууллагын хэмжээнд нэвтрүүлэх	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1.Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн КАИС системд эрх бүхий албан тушаалтнууд цахим гарын үсгээр нэвтрэх боломжийг бүрдүүлж, бүртгэлийг хийсэн. ГЕГ-ын дарга нар болон бүрдүүлэлтийн нэгдсэн төвийн ГУАБ, ГУБ нарын 69 тоон гарын үсгийн төхөөрөмжийг холбон, хэрэглээнд нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. Системийн хэмжээнд бүх байцаагч нарт тоон гарын үсэг олгох ажил төсөв	1.Системийн хэмжээнд удирдлагууд, хяналт, шалгалт хийж буй гаалийн улсын ахлах байцаагч, гаалийн улсын байцаагч нарыг тоон гарын үсэгтэй болгож тоон гарын үсгийг гаалийн мэдээллийн систем рүү нэвтрэх, бичиг баримтыг үнэлэх, хяналт, шалгалт хийх, зөвшөөрөл өгөх үйлдлүүд болон гаалийн байгууллагын дотоод үйл ажиллагаанд	- Тоон гарын үсэг ашиглаж байгаа газар хороод гаалийн үндсэн систем болох CAIS системд тоон гарын үсгээрээ нэвтрэн орж, хяналт шалгалтад тоон гарын үсгийг ашиглаж байна. - Замын-үүд дэх гаалийн газар, Чингис хаан дахь олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газар, Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газар, Улс хоорондын шуудан илгээмжийн гаалийн газар, ГЕГ-ын дэргэдэх Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газрын дарга, албаны дарга, гаалийн улсын ахлах байцаагч, гаалийн улсын байцаагч нарт тоон гарын үсгийн гэрчилгээг 1 жилийн хугацаатай шаруулж хүлээлгэн өгсөн бөгөөд КАИС, СЭПС, СИМС	66.67

				хөрөнгөний асуудлаас болж эхний ээлжид ГЕГ-ын ЗББНДБ болон харьяа гаалийн газар, хороодын дарга, ГУАБ нарт олгохоор болсон.	тоон гарын үсгийг ашигладаг болсон байна.	систем рүү нэвтрэн хяналт шалгалтад ашигладаг болсон. Нийт 540 тоон гарын үсгийн төхөөрөмжийг дээрх газруудад хүлээлгэн өгсөн. - Дорноговь аймгийн Замын-Үүд боомтын зорчигч, тээврийн шалган нэвтрүүлэх цогцолборт ашиглаж байгаа ухаалаг гарцын системийн хэвийн ажиллагааг хангуулах, тоон гарын үсгийг нэвтрүүлэх, сургалт зохион байгуулахаар 2024.03.21-03.25-ны өдрийг дуустал 5 хоногийн хугацаанд ГЕГ-ын Мэдээллийн технологийн асуудал хариуцсан нэгжийн албан хаагчид томилолтоор ажилласан. - Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газрын албан хаагчдын тоон гарын үсгийг нэвтрүүлэх, чөлөөт бүсийн зорчигчийн бараа бүртгэлийн бар код хэвлэгчийг шалгах программын түвшний тест хийх , сүлжээний тоног төхөөрөмжийн хэвийн, найдвартай ажиллагааг хангахаар ГЕГ-ын Мэдээллийн технологийн асуудал хариуцсан нэгжийн албан хаагчид 2024.03.05-03.07-ны өдрийг хүртэл 4 хоногийн хугацаанд томилолтоор ажилласан. - Тоон гарын үсгийг Улаанбаатар хот дахь гаалийн газар, Гашуунсухайт дахь гаалийн газар, Шивээхүрэн дэх гаалийн газарт тус тус олгохоор шат дараатайгаар материалыг хүлээн авч, тулгалт хийж байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
				2.Цахим гарын үсгийн	2.Төрийн болон	Цахим бичиг хэргийн Edoc системийн	

				тухай хуулийн төсөлтэй танилцаж, хэрхэн хэрэгжүүлэх талаар судалгаа хийсэн.	төрийн бус байгууллагатай харилцахдаа тоон гарын үсгийг ашиглаж эхэлсэн байна.	хувьд тоон гарын үсгээр дотоод албан бичиг болон бусад төрийн байгууллагуудтай DOCX системээр туршилтаар бичиг солилцсон ба тухайн туршилтын үр дүнд зарим нэг засвар өөрчлөлтийг хийх шаардлага гарсан тул тус системийг хөгжүүлэгч "НБЮ СНИК ХХК"-д программын даалгаврыг хүргүүлсэн. Үнэлгээ: 70 хувь	
				3. RIBS төслийн хүрээнд хийгдэж байгаа Гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн системд Тоон гарын үсэг ашиглан нэвтрэх хөгжүүлэлтийг хийж гүйцэтгэсэн.	3. Олон улсын байгууллагатай харилцахдаа тоон гарын үсгийг ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн байна.	Олон улсын байгууллагатай харилцахдаа тоон гарын үсгийг ашиглах боломжийг судалж байна. Үнэлгээ: 30 хувь	
4.10	Гаалийн мэдээллийн системүүдийг боловсронгуй болгож, мэдээллийн сүлжээний аюулгүй байдлыг бий болгох	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	1.Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төслийн хүрээнд хөдөлгөөнт төхөөрөмж худалдан авсан.	1.Гаалийн мэдээллийн системийг хөдөлгөөнт төхөөрөмжүүд дээр бүрэн ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн байна.	Гаалийн мэдээллийн системийг хөдөлгөөнт төхөөрөмжүүд дээр ашиглах зорилгоор хяналт шалгалтад ашигладаг таблет дээр тоон гарын үсгийг суулгаж, ашиглахаар тоон гарын үсгийн Тридиум компанид хүсэлт гаргасан. Тус компани таблет дээр тоон гарын үсэг ашиглах программын хөгжүүлэлтийг хийж байна. Үнэлгээ: 30 хувь	56.67
				2.Гаалийн байгууллагын мэдээллийн нэгдсэн системийн үйл ажиллагаа, нууцлал, хадгалалт, хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах ажлын хүрээнд: - Засгийн газрын 2018 оны 30 дугаар	2.Гаалийн байгууллагын мэдээллийн аюулгүй байдлын техник, сүлжээ болон программ хангамжийн судалсан шийдлийг үйл ажиллагаанд	ТЕГ-ын Мэдээллийн аюулгүй байдлыг газраас Гаалийн систем, сүлжээнд аудит хийж, зөвлөмжийг ирүүлсэн. Тус зөвлөмжийн дагуу шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдаж авахаар тендерийг зарлан ажиллаж байна. Гаалийн мэдээллийн системийн аюулгүй байдлыг хангах техник хэрэгсэл-2,820.0 сая төгрөг.	

				тогтоолын 3 дугаар хавсралтын дагуу “Төрийн мэдээллийн нэгдсэн сүлжээнд холбогдох төрийн байгууллага болон төрийн өмчит хуулийн этгээдийн жагсаалт”-д багтсан байгууллагуудад шаардлага ирүүлсний дагуу гаалийн системийн хэмжээнд ашигладаг интернэтийн урсгалын гарах гарцыг Тагнуулын ерөнхий газрын мэдээллийн аюулгүй байдлын газрын “ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН НЭГДСЭН СҮЛЖЭЭ”-нд холбож аливаа халдлагын улмаас учирч болох эрсдэлээс давхар хамгаалагдсан.	нэвтрүүлсэн байна.	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/250 тушаалаар тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр 2024 оны 05 дугаар сарын 29-ны өдөр нээлттэй зарласан бөгөөд 2024 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр нээнэ. Үнэлгээ: 70 хувь	
				3.Албан хаагчдыг ажлын компьютероос албаны мэдээллийг хувийн зорилгоор ашиглах явдлыг хянах боломжийг бүрдүүлж, Гаалийн ерөнхий газрын албан хаагчдын компьютерыг нэгдсэн удирдлага менежментийн системд холбосон.	3.Албан хаагчдыг ажлын компьютерээс албаны мэдээллийг хувийн зорилгоор ашиглах явдлыг хянах боломжийг бүрдүүлж, харьяа 18 гаалийн газар, хорооны албан хаагчдын компьютерыг нэгдсэн удирдлага менежментийн	Гаалийн байгууллагын мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангахад шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдаж авах тендерийг сонгон шалгаруулах ажлын үр дүнгээс шалтгаалан албан хаагчдын албаны компьютерын мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг хэрэгжүүлж эхэлнэ. Гаалийн мэдээллийн системийн аюулгүй байдлыг хангах техник хэрэгсэл-2,820.0 сая төгрөг. Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024	

					системд холбоно. Ингэснээр ажилтан, албан хаагчид мэдээллийг ямар зорилгоор системээс авч байгаад хяналт тавих боломж бүрдэнэ.	оны А/250 тушаалаар тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр 2024 оны 05 дугаар сарын 29-ны өдөр нээлттэй зарласан бөгөөд 2024 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр нээнэ. Үнэлгээ: 70 хувь	
4.11	Гаалийн байгууллагын хууль тогтоомж, үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах, мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх	Үйл ажиллагаа	Олон нийтэд түгээсэн мэдээллийн тоо, хувиар	Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа, цаг үеийн холбогдолтой 188 мэдээ, 312 пост мэдээллийг түгээсэн.	Гаалийн байгууллагын олон нийтэд хүргэх мэдээллийн төрлийг нэмэгдүүлж, улирал бүр нэвтрүүлгийг бэлтгэн гаргаж, олон нийтэд хүргэх мэдээллийн тоог өмнөх оныхоос 5-аас доошгүй хувиар өсгөнө.	Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа болон гаалийн холбогдолтой хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлах, ажлыг зохион байгуулах ажлын хүрээнд Монголын гааль 24.6 мянган дагагчтай пэйж хуудас болон www.customs.gov.mn сайтад 52 видео, 58 зураг, 78 постер, 20 рийл нийт 208 мэдээ, мэдээлэл нийтэлсэн байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 16% өссөн үзүүлэлттэй байна. “Бидний нэг” гаалийн албан хаагчдыг сурталчилсан видео контентын энэ оны 1 улирлын дугаарт Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газрын эрэлч нохой хариуцсан гаалийн улсын байцаагч Б.Уранчимэг оролцсоныг 5-р сарын 23-нд олон нийтэд түгээсэн. “Бидний нэг” видео контентын дараагийн дугаарт Улс хоорондын шуудан илгээмжийн гаалийн газрын гаалийн улсын байцаагч Болдбаатар оролцсон. Энэ дугаарыг улсын их баяр наадмын өмнө олон нийтэд түгээхээр бэлтгэн ажиллаж байна. Үнэлгээ: 100 хувь	100
4.12	Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байж, шударга ёсыг	Үйл ажиллагаа	ХАСХОМ, ХАСУМ мэдүүлсэн тухай	1.Өмнөх оны Хөрөнгө орлогоо мэдүүлбэл зохих 1456 төрийн тусгай албан хаагчаас	1.Хөрөнгө орлогоо мэдүүлбэл зохих төрийн тусгай албан хаагчийн ХАСХОМ,	Гаалийн байгууллагын 2024 онд ХАСХОМ мэдүүлбэл зохих нийт 1,427 албан хаагчдын нэрсийн жагсаалтыг гарган, 2024 оны 01 дүгээр сарын 09-	100

	эрхэмлэн ажиллах		баталгааны маягтын тоо, хувиар, Гаалийн байгууллагын шударга байдлын үнэлгээг өсгөх зорилгоор зохион байгуулах ажлын тоо, хэрэгжилт гүйцэтгэлээр.	1456 албан хаагч ХАСХОМ-ээ гаргасан бөгөөд бүгдийг 100% баталгаажуулсан. Мөн сэлгэн ажиллах болон шинээр албан тушаалд томилогдохоор нэр дэвшсэн 445 албан хаагчийн ХАСУМ-ыг хүлээн авч, АТГ-т хянуулсан. Хугацаа хоцроосон болон ХАСХОМ мэдүүлээгүй албан хаагч байхгүй.	ХАСУМ мэдүүлсэн тухай баталгааны маягтыг хуулийн хугацаанд хүлээн авч, 100 хувь баталгаажуулсан байна.	ний өдөр 01/92 дугаартай албан бичгээр Авлигатай тэмцэх газарт хүргүүлж дараах ажлыг хэрэгжүүлсэн. Үүнд: - ГЕГ-ын нийт 208 албан хаагчийн ХАСХОМ-г хүлээн авч, баталгаажуулан, бүртгэл хөтөлсөн. - Харьяа гаалийн газар, хороодын нийт 1,447 албан хаагчийн ХАСХОМ мэдүүлсэн талаарх тайланг нэгтгэн энэ оны 02 дугаар сарын 26-ны өдөр 01/714 дугаартай албан бичгээр АТГ-т хүргүүлсэн. Гаалийн байгууллагын хувьд нийт ажиллаж буй албан хаагчид 2023 оны ХАСХОМ-г хуулийн хугацаанд бүрэн гүйцэт, алдаа дутагдалгүй мэдүүлсэн. Мөн 02 дугаар сарын 15-ны өдрөөс хойш шилжин болон дэвшин томилогдсон 84 албан хаагчийн ХАСХОМ-г шинээр нээж, мэдүүлгийг хуулийн хугацаанд мэдүүлэх талаар мэдэгдсэн. Одоогоор 80 албан хаагч ХАСХОМ-оо мэдүүлснийг баталгаажуулж, бүртгэл хөтлөөд байна. - Гаалийн байгууллагад шинээр, шилжин болон дэвшин томилогдохоор нэр дэвшсэн 311 албан хаагчийн ХАСУМ-г шинээр нээж, бүртгэл хөтлөн холбогдох материалын хамт 53 удаагийн албан бичгээр АТГ-т хянуулан томилолтын асуудлыг шийдвэрлэсэн. Үнэлгээ: 100 хувь	
--	------------------	--	--	--	---	--	--

				2. АТГ-ын Соён гэгээрүүлэх хэлтэстэй хамтран нийт 4 удаагийн сургалтыг зохион байгуулж, сургалтад 131 албан хаагчийг хамруулсан байна	2.Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулна.	АТГ-ын Олон нийтийн төв /https://iaas.mn/ фэйсбүүк пэйж хуудсанд байршуулсан контентуудаас “Авлигын эсрэг нэгдье”, “Үгүй гэж хэлээд өөрчилъе” гэсэн уриатай нийт 11 контентыг Гаалийн байгууллагын албан ёсны “Монголын гааль” https://customs.gov.mn/ фэйсбүүк пэйж хуудас болон харьяа 19 гаалийн газар, хороодын фэйсбүүк пэйж хуудсаар дамжуулан олон нийтэд сурталчилсан. ГЕГ, АТГ-тай хамтран Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааг сурталчилсан 3 минутын видео шторкыг хийж “Монголын гааль” фэйсбүүк пэйж хуудас болон харьяа 19 гаалийн газар, хороодын фэйсбүүк пэйж хуудсаар дамжуулан олон нийтэд сурталчлан ажилласан. Мөн ГЕГ-ын харьяа Орхон аймаг дахь гаалийн газраас “Бид төрийн тусгай албан хаагчид, авлигын эсрэг хамтдаа нэгдье” сэдвийн хүрээнд “Авлигын эсрэг хамтдаа нэгдье” видео контент /42 секундын/-ыг хийж, https://orkhon.customs.gov.mn/ пэйж хуудсаар дамжуулан олон нийтэд сурталчлан ажилласан. Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан эхний хагас жилийн байдлаар 11 харьяа гаалийн газар, хороодод нээлттэй хаалганы өдөрлөгөөр гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааг сурталчилсан, авлигын хор хөнөөлийг ойлгуулсан, авлигын эсрэг нэгдэхийг уриалсан агуулга бүхий брошур, гарын авлага, хэвлэмэл материалыг хийж,	
--	--	--	--	--	--	---	--

					нээлттэй хаалганы өдөрлөгт оролцсон иргэн, аж ахуйн нэгжийн төлөөлөлд тараан ажилласан. Брошур, гарын авлага, хэвлэмэл материалын арын доод буланд авлигыг мэдээлэх 110 дугаарыг оруулан сурталчилсан болно. Гаалийн байгууллагаас авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд иргэний нийгмийн оролцоо, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх хүрээнд Гаалийн зуучлагч байгууллагуудын 248 Гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтэнд 4 удаагийн 12 цагийн сургалтыг авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр зохион байгуулан ажилласан. Гаалийн байгууллагын дотоод хяналтын механизмыг сайжруулах чиглэлээр Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/123 дугаар тушаалаар Дотоод хяналт, аюулгүй байдлын хэлтсийг 7 хүний /ТТ-7/ бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсан. Эхний хагас жилийн байдлаар авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой байж болзошгүй асуудлыг шалгуулахаар 01-5/1279 албан бичгээр Авлигатай тэмцэх газарт шилжүүлэн ажилласан. Албан хаагчдыг авлига, ашиг сонирхлоос ангид байх чиглэлээр харьяа гаалийн газар, хороодоос Замын-Үүд дэх гаалийн газар, Дорнод аймаг дахь гаалийн газар, Сэлэнгэ аймаг дахь гаалийн газарт 01-2/447, 01-2/448, 01-2/449 албан бичгүүдээр чиглэл хүргүүлэн ажилласан. 2024 оны эхнээс гаалийн байгууллагад	
--	--	--	--	--	--	--

						шинээр болон шилжин томилогдож буй албан хаагчдаас авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдох, өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх хүрээнд Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлоос урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, Төрийн албаны тухай болон Гаалийн тухай хууль тогтоомжийг үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдохгүй, ашиг сонирхлын зөрчилгүй, өргөсөн тангарагтаа ҮНЭНЧ байж, Албан тушаалтанд тавигдах хориглолт, хязгаарлалтын талаарх зохицуулалттай дахин танилцаад мөрдөж ажиллахаа илэрхийлсэн баталгаа гаргуулан авч, үйл ажиллагаанд ашиглаж эхэлсэн. Үнэлгээ: 100 хувь	
				3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлагдан гарсан.	3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангасан байна.	Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 46 дугаар тогтоолын хавсралтаар 2024 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдөр “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г баталсан бөгөөд АТГ-аас 2024 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдрийн 03/9364 албан бичгээр ГЕГ-т ирүүлсэн. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг жил бүрийн 02 дугаар сарын 01-ны өдрийн дотор ЗГХЭГ-т биелэлтийг тайлагнаж байхаар тусгасан байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.13	Байгууллагын эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	1. 2023 оны 3 дугаар сард шинэчлэн хийсэн байгууллагын эрсдэлийн үнэлгээнд үндэслэн	1.Байгууллагын эрсдэлийн удирдлагын үр нөлөөг сайжруулах	Монгол Улсын Сангийн сайдын 2024 оны 06 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан “ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтэц, үйл ажиллагааны	90

	бүрдүүлж, эрсдэлд суурилсан дотоод аудит хийх, холбогдох зөвлөмжийг хүргүүлэх			2023 оны 11 дүгээр сард ГЕГ-ын удирдах ажилтнууд болон албан хаагчдын төлөөллөөс бүрдсэн ажлын хэсэг байгууллагын эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ, хариуцах гол нэгж, хугацаа, гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлтүүдийг тодорхойлсон үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний төслийг боловсруулсан.	чиглэлээр хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудит хийж, өгөгдсөн зөвлөмжийн дагуу илрүүлсэн зөрчил, дутагдлыг арилгуулж, байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх байгууллага дотоод эрсдэлийг тооцож, үр дүнг шийдвэр гаргахад ашиглана.	стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг шинэчлэн батлах тухай” тушаалаар ГЕГ-ын даргын шууд удирдлага дор Дотоод хяналт, аюулгүй байдлын асуудал хариуцсан нэгж байгуулагдаж, дараах ажлыг хэрэгжүүлсэн. Үүнд: - Харьяа гаалийн газар, хороодод Чиглэл хүргүүлэх тухай 01-5/1741 дугаартай албан бичгийг хүргүүлсний дагуу нэгжийн үйл ажиллагаанд эрсдэл тооцож ажилласан талаарх тайланг авч нэгтгэсэн. Тайланг нийт 19-н газар, хороодоос ирүүлсэн байна. Үүнд нийт нэгжийн үйл ажиллагааны үндсэн эрсдэлийг дүгнэхэд 1-т хүний нөөцийн эрсдэл, 2-т гадна орчны эрсдэл гэж тодорхойлж болохоор байна. - Замын-Үүд боомтоор улсын хил нэвтэрсэн тээврийн хэрэгслийн бүртгэлд эрсдэл тооцож, бүртгэлгүй 242 тээврийн хэрэгслийг шалгаж, АТТ болон чиг үүргийн ажлаа хуулийн дагуу хэрэгжүүлээгүй 14-н гаалийн улсын ахлах байцаагчийг сахилгын хороонд шилжүүлж, эхний 5-н гаалийн улсын ахлах байцаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулсан. Улсын хилээр бүргэлгүй тээврийн хэрэгслийг нэвтрүүлсэн дээрх 14-н гаалийн улсын ахлах байцаагчийг шалгуулахаар ЦЕГ, АТГ-т шилжүүлсэн. - www.negun.mn сайтын сошиалд тавьсан мэдээллийн дагуу албаны шалгалт хийж, Чингис хаан олон улсын нисэх	
--	--	--	--	---	---	---	--

						буудал дахь гаалийн газрын нэр бүхий 3-н албан хаагчдын үйл ажиллагаанд албаны шалгалт хийж, гэм буруутай байх үйлдлийг тогтоож, АТГ-т шалгуулахаар шилжүүлсэн байна. - Чингис хаан олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газрын гаалийн улсын байцаагч нартай холбоотой брендийн цүнх, гоёл чимэглэлийн /алтан/ зүйлсийг гаалийн улсын байцаагч хулгайлсан гэх, Улс хоорондын шуудан илгээмжийн гаалийн газрын гаалийн улсын байцаагч нар гоо сайхны бараа, гоёл чимэглэлийн зүйлсийг хулгайлсан гэх үйлдлийг тус тус шалгаж, тус албан хаагчид гэм буруугүйг тогтоож, Хэвлэл мэдээллийн төвөөр дамжуулан олон нийтэд танилцуулсан. - Уг ажлын хүрээнд тус газрын “гаалийн хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг эрсдэлтэйд тооцож, хяналт шалгалтын технологи ажиллагаа зөрчигдсөн” талаар мэдээлэл бэлтгэн, гаалийн хяналтын үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр хугацаатай үүрэг өгч, албан тоот хүргүүлж, зөрчлийг арилгуулсан. Үнэлгээ: 100 хувь	
				2. ГЕГ-ын 4 бүтцийн нэгжийн 2021 он, 2022 оны эхний хагас жилийн үйл ажиллагаанд дотоод аудитыг гүйцэтгэж, “Сайжруулалт	2. Гаалийн ерөнхий газрын 2-3 зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх байгууллага болон 18 харьяа	2024 оны эхний хагас жилд дараах дотоод аудитыг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд: - Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтсийн 2022, 2023 оны үйл ажиллагаанд дотоод аудитыг	

				шаардлагатай” гэж дүгнэсэн ба ажлын тайланг нэгтгэн, зөвлөмжийг хүргүүлэв. -ГЕГ-ын харьяа нийт 6 газар, хороонд дотоод аудитыг гүйцэтгэж, Хангалттай, Сайжруулалт шаардлагатай гэж дүгнэсэн ба ажлын тайланг нэгтгэн, зөвлөмжийг хүргүүлэв.	гаалийн газар, хороодын үйл ажиллагаанд эрсдэлд суурилсан төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус дотоод аудит хийнэ.	гүйцэтгэж, “Сайжруулалт шаардлагатай” гэж дүгнэ, нийт илэрсэн 5 асуудлын хүрээнд 14 зөвлөмжийг хүргүүлэв. - Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газрын 2022-2023 оны үйл ажиллагаанд дотоод аудит хийж “Сайжруулалт шаардлагатай” гэж дүгнэн, илэрсэн 9 асуудлын хүрээнд 23 зөвлөмжийг хүргүүлж, тайланг Гаалийн ерөнхий газрын Захиргааны зөвлөлийн хуралдаанд хэлэлцүүлэхээр шийдвэрлэв. Үнэлгээ: 70 хувь	
				3.Дотоод аудит хийсэн нэгж, харьяа гаалийн газруудад аудитын үр дүнгээр гарсан зөвлөмжийг хүргүүлэн, алдаа, дутагдлыг арилгуулж, хэрэгжилтийг хангуулав.	3.Дотоод аудит хийсэн нэгжүүдэд тайлан, зөвлөмжийг хүргүүлэн, алдаа, дутагдлыг арилгуулж, хэрэгжилтийг хангуулна.	2023 онд хийсэн 10 удаагийн дотоод аудитын үр дүнгээр өгөгдсөн нийтлэг болон тусгайлсан 259 зөвлөмжийг Гаалийн ерөнхий газрын Захиргаа дотоод ажлын систем программаар хүргүүлж улирал, хагас жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэхээр хүргүүлж ирүүлсэн биелэлтийг хянахад 87.85 хувийн биелэлттэй байсан. Эдгээрээс гүйцэтгэлийн үр дүн гартал үргэлжлүүлэх шаардлагатай 35 зөвлөмжийг 2024 онд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхээр хүргүүлсэн. 2024 оны эхний хагас жилд хийгдсэн Гаалийн ерөнхий газрын Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтсийн 2022-2023 оны үйл ажиллагаанд хийсэн дотоод аудитын үр дүнгээр нийт 14 зөвлөмж, Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газрын 2022-2023 оны үйл ажиллагаанд хийсэн дотоод аудитын үр дүнгээр 23 зөвлөмжийг Гаалийн ерөнхий газрын Захиргаа дотоод ажлын систем программаар хүргүүлсэн.	

						Зөвлөмжийг хугацаатай хүргүүлсэн бөгөөд бүрэн хэрэгжүүлж дуусах хугацаа болоогүй. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.14	Байгууллагын төсөв санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх, санхүүгийн сахилга батыг хангах, төлбөр тооцооны цахим системд шилжих	Үйл ажиллагаа	Төсвийн хэмнэлт, хувиар, Үүссэн өглөг, авлага, төгрөгөөр, Гэрээний биелэлтийн үнэлгээгээр,	1.2023 онд гаалийн байгууллагын хөрөнгө оруулалтын зардалд 29,0 тэрбум төгрөг урсгал зардалд 85,0 тэрбум төгрөг батлагдсан. Батлагдсан төсвийг 11 дүгээр сарын 30-ны байдлаар 26.4 тэрбум төгрөгөөр хэмнэж, тайлант хугацаанд өглөг, авлага үүсгэлгүй ажилласан.	1.Байгууллагын төсөв, хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөн, батлуулж, батлагдсан төсвийг үр ашигтай зарцуулсны үндсэн дээр үүссэн хэмнэлтийн хувь хэмжээ өмнөх оноос буураагүй байна.	Гаалийн байгууллагын 2024 оны төсвийн төслийн саналд 141.2 тэрбум төгрөгийн саналыг тусган Сангийн яаманд хүргүүлснээс урсгал үйл ажиллагааны зардлын төсөв 137.5 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулахад 62%-иар буюу 52.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж батлагдсан. Харьяа газар, хороодоос ирүүлсэн Үндсэн болон нэмэгдэл цалин, унаа хоолны хөнгөлөлт, АО-с төлөх НДШ-ийн зардлууд, Төрийн тусгай албан хаагчийн сэлгэн ажиллуулах болон сахилгын шийтгэл ногдуулсан албан хаагчийн тоотой уялдуулан үр дүнгийн урамшууллын зардал, боомтуудын бүтээн байгуулалттай холбоотой байр ашиглалтын зардлууд, автомашинуудын урсгал засвар, тээвэр, шатахууны зардал, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох хүсэлт ирүүлсэн албан хаагч болон нас барсан албан хаагчийн ар гэрт олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмжийн зардал, бичиг хэрэг, улсын мэдээллийн маягт хэвлэх зардал, шуудан холбоо, багаж техник хэрэгсэл, дотоод албан томилолт, мэдээлэл технологийн үйлчилгээ, аудит баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох зардал, тээврийн хэрэгслийн татвар, даатгалын үйлчилгээ, газрын төлбөр, хилийн боомтуудын хэвийн үйл ажиллагааг	90

						хангах ажилчдын орон сууц, хилийн боомтуудын урсгал засвар, гэрээгээр гүйцэтгүүлэх ажил үйлчилгээний зардлуудын 78 саналыг тооцоо, судалгааг тус тус үндэслэн төсвийн хуваарьт 6 удаагийн өөрчлөлт оруулж 23,0 тэрбум төгрөгийг хуваарилан зарцуулалтад хяналт тавин ажиллаж байна. Мөн харьяа газар, хороодын туслах үйл ажиллагааны орлогын мэдээг сар бүрийн 1-ний дотор, төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг сар бүрийн 5-ний дотор гаргуулан авч хянан, нэгтгэж Гаалийн байгууллагын нэгтгэсэн төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг сар бүр гаргаж Сангийн яаманд цаг хугацаанд нь хянуулан ажиллаж байна. Гаалийн байгууллагын 2024 оны нийт батлагдсан төсвөөс тайлант хугацаанд 69.4 тэрбум төгрөгийн төсөв батлагдаж, гүйцэтгэлээр 45.9 тэрбум төгрөгийг зарцуулж, 23.4 тэрбум төгрөг буюу 33.8 хувийн хэмнэлттэй ажилласан байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
				2.Гаалийн байгууллага 2023 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөндөө улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар он дамжин хэрэгжиж буй 3 арга хэмжээ, нээлттэй тендер шалгаруулалтаар 3 арга хэмжээ, ерөнхий гэрээгээр 8 арга хэмжээ, урсгал зардлаас нээлттэй тендер	2.Тайлант оны худалдан авах ажиллагааг төлөвлөсөн хугацаанд нь ил тод нээлттэй зохион байгуулан шинээр өглөг, авлага үүсгээгүй байна.	Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай хуулиар Гаалийн ерөнхий газрын хөрөнгө оруулалт, төсөл, арга хэмжээнд 15,285.2 сая төгрөгийн санхүүжилт хийгдэхээр батлагдсан. Үүнд: • Гаалийн хяналт бүрдүүлэлтийн барилга /Увс, Улаангом сум/ 785.2 сая төгрөг, • Гаалийн шинэчлэл-Гаалийн ерөнхий газар, газар, хороодын шуурхай удирдлагын төв, хяналт, шалгалтын тоног төхөөрөмж, дэд бүтцийн хамт	

				шалгаруулалтаар 12 арга хэмжээ, харьцуулалтын аргаар 26 арга хэмжээ төлөвлөн, ТБОНӨХБАҮХАТ хуулийн дагуу хугацаанд нь хэрэгжилтийг ханган, ажил үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны явцад тогтмол цаг үеийн хяналтыг хэрэгжүүлэн биелэлтийг тайлагнан ажилласан.		/Улсын хэмжээнд/ 14,500.0 сая төгрөгийн төсөл арга хэмжээ батлагдан хэрэгжиж байна. Үүнд: - Гаалийн хяналт шалгалтын “Ухаалаг гарц” иж бүрдэл тоног төхөөрөмж 3,600.0 сая төгрөг, - Гаалийн хяналтын /рентген/ систем-10,900,0 сая төгрөг. Гаалийн байгууллагын урсгал төсвөөр энэ оны эхний хагас жилийн байдлаар нээлттэй 22, харьцуулалтын аргаар 22, ерөнхий гэрээгээр цахим дэлгүүрээс 1 нийт 45 тендер зарлахаар худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсанаас ГЕГ-т нээлттэй 9, харьцуулалтын аргаар 2, ерөнхий гэрээгээр цахим дэлгүүрээс 1 худалдан авалт зохион байгуулагдахаар батлагдаж, төлөвлөгөөний дагуу худалдан авалтыг зохион байгуулан ажиллаж байна. Сангийн сайдын 2024 оны 11 дүгээр тушаалаар 3,872.7 сая төгрөгийн 4 арга хэмжээний худалдан авах ажиллагаа, 74 дүгээр тушаалаар 1,870.0 сая төгрөгийн төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг хууль тогтоомжийн хүрээнд зохион байгуулж, хяналт тавих, хэрэгжилтийг хангах, санхүүжүүлэх, тайлагнахыг ГЕГ-т үүрэг болгосон бөгөөд хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Төлөвлөгөөгөөр 27 нээлттэй тендер, 22 харьцуулсан тендер, цахим дэлгүүрээс 5 худалдан авалт, 65 бараа, ажил үйлчилгээг шууд худалдан авахаар төлөвлөгдөн худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулж байна.	
--	--	--	--	---	--	--	--

				3.Гаалийн ерөнхий газрын төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээний биелэлтийг 2023 онд 96%-р дүгнүүлсэн. Гаалийн шинэчлэлийн хүрээнд Азийн хөгжлийн банк хөнгөлөлттэй зээл, БНХАУ-ын буцалтгүй тусламж, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдсэн Увс аймгийн Боршоо боомт, Сэлэнгэ аймгийн Сүхбаатар боомт, Хөшгийн хөндий нэг цэгийн барилга, байгууламжийг улсын комисс хүлээн авч 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар 100% ашиглалтад орсон.	3.Төрийн өмч эзэмшүүлэх гэрээний биелэлт 96 хувиас дээш үнэлэгдсэн байна.	Үнэлгээ: 70 хувь Гаалийн байгууллагын эд хөрөнгийн ашиглалт, хамгаалалт, тайлан бүртгэл, тооцоог сайжруулах ажлуудыг хамруулсан Өмч хамгаалах байнгын зөвлөлийн 2024 оны ажлын төлөвлөгөөг ГЕГ-ын дэд даргаар батлуулсан бөгөөд хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Төрийн өмч эзэмшүүлэх гэрээний биелэлтийг Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газраас тайлант оны 4 дүгээр улиралд зохион байгуулдаг болно. Үнэлгээ: 100 хувь	
4.15	Автозамын хилийн боомтуудын хилээр нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, дэд бүтцийг өргөтгөн шинэчлэх	БНХАУ-ын буцалтгүй тусламж, АХБ-ны хөнгөлөлттэй зээл, бусад хөрөнгө оруулалт	Хэрэгжилт, хувиар	1.Алтанбулаг боомтын бүтээн байгуулалтын барилга байгууламж, автозам зогсоолын барилгын ажлын нийт гүйцэтгэл 92%-тай. Улсын комисс 2023 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр, 1-р ээлжийн барилга байгууламжийг байнгын ашиглалтад хүлээн авсан.	1.Алтанбулаг боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажил 100%-д хүрч дуусна. Боомтын барилгын дотоод тохижилт, хаягжилт, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тоноглол, гаалийн хяналт шалгалтын зарим тоног төхөөрөмжийг суурилуулж ашиглалтад хүлээж авах ажлыг зохион	Алтанбулаг боомтын бүтээн байгуулалтын Зорчигч шалган нэвтрүүлэх цогцолборын барилгын ажил нэмэлт санхүүжилт хийгдэж шинэчилсэн гэрээ хийгдээгүйн улмаас 2024 оны 5 сарын 09-ний өдрөөс МОНКОН ХХК зогсоосон. Үнэлгээ: 70 хувь	60

					байгуулсан байна.		
				2.Бичигт боомтын авто замын барилгын ажлын гүйцэтгэл 25%, барилга байгууламжийн ажлын гүйцэтгэл 5%.	2.Бичигт боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажил 50%-д хүрсэн байна.	Бичигт боомтын барилгын ажлыг гүйцэтгэгч Хилийн цэргийн 0119 дүгээр анги барилгын ажлаа эхлүүлсэн. Барилгын ажлын гүйцэтгэлийн явц 4.6 хувьтай байна. Үнэлгээ: 10 хувь	
				3.Гашуунсухайт боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажил 64.8%-ийн гүйцэтгэлтэй.	3.Гашуунсухайт боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажил 100%-д хүрч дуусна. Боомтын барилгын дотоод тохижилт, хаягжилт, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тоноглол, гаалийн хяналт шалгалтын зарим тоног төхөөрөмжийг суурилуулж ашиглалтад хүлээж авах ажлыг зохион байгуулсан байна.	Гашуунсухайт боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажлын гүйцэтгэлд 2024-06-18-нд Улсын комисс ажилласан. 14 хоногийн хугацаатай үүрэг даалгаврын биелэлт өгөөд хүлээж байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
				4. Шивээхүрэн, боомтын ТЭЗҮ, БОТБҮ, нарийвчилсан зураг төслийн ажил 100%-д хүрсэн.	4.Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажлыг эхлүүлсэн байна.	Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалтын санхүүжилт шийдэгдээгүйн улмаас хүлээгдэж байна. Үнэлгээ: 100 хувь	
				5.ЭЗХЯ-ны захиалгаар ТХААГ-аас Эрэнцав, Арцсуурь боомтын ТЭЗҮ, нарийвчилсан зураг төсөл боловсруулах ажлын тендер зарлагдаж гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан. Зураг	5.Даян, Байтаг, Тэс, Арцсуурь, Эрэнцав, Бага-Илэнх, Зэлтэр боомтуудыг хөгжүүлэх, дэд бүтцийг өргөтгөж шинэчлэх хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний	Арцсуурь, Эрэнцав боомтуудын ажлын зураг төслийн гүйцэтгэгч шалгарч зураг төслийн ажил хийгдэж байна. Бусад боомтуудын зураг төслийн ажил тендер шалгаруулалтын шатанд явж байна. Үнэлгээ: 70 хувь	

				төслийн ажлын явц Эрээнцав боомт 30%, Арцсуурь боомт 45%-ын гүйцэтгэлтэй.	нарийвчилсан зураг төслийн ажлын даалгаварт тусгах саналыг боловсруулан гүйцэтгэгч байгууллагад өгч хамтран ажилласан байна. Зураг төсөл Барилгын хөгжлийн төвөөр баталгаажсан байна.		
				6.Гашуунсухайт боомтод ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмж суурилуулах ажлыг бүтээн байгуулалттай уялдуулан гүйцэтгэж байна. Гүйцэтгэл 35% байна. Боршоо, Алтанбулаг боомтод суурилуулах ухаалаг гарцын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендер зарлагдсан ба эцэслэгдээгүй байна. Ханги боомтод ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмж суурилуулахаар байршлыг тодорхойлохоор ажлыг хэсэг газар дээр нь ажиллаж санал боловсруулсан.	6.Алтанбулаг, Баянхошуу, Гашуунсухайт боомтуудад ухаалаг гарцын системийг нэвтрүүлсэн байна.	Гашуунсухайт боомтод ухаалаг гарц суурилуулалт: 59 ухаалаг гарц төлөвлөснөөс 57 ухаалаг гарцын холбогдох тоног төхөөрөмжийг иж бүрэн суулгасан. Инженерийн шугам сүлжээний холболтын ажлууд үргэлжилж байна. Авто пүү 5 ширхэг төлөвлөснөөс 4 авто пүүг суурилуулсан. Ажлын явц 70 хувьтай. Баянхошуу боомтод суурилуулахаар төлөвлөгдсөн ухаалаг гарцыг Ханги боомтод шилжүүлэн суурилуулах шийдвэр гарсан бөгөөд зураг төслийн ажил хийгдэж байна. Алтанбулаг боомтод суурилуулах ухаалаг гарцыг санхүүжилт, худалдан авалтыг “Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төсөл”-өөс хариуцан гүйцэтгэх бөгөөд тендер шалгаруулалтын шатанд байна. Үнэлгээ: 70 хувь	
				7.Цагаандэл уул боомтын зураг төслийн ажлын гүйцэтгэл 85%-	7.Цагаандэл уул боомтын БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Альшаа	.Цагаандэл уул боомтын БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Альшаа аймгийн буцалтгүй тусламжаар бүтээн байгуулах төсөл	

				тай. Боомтын түр гарц нээж гадна хашаа барих ажлын явц 90%-ийн гүйцэтгэлтэй.	аймгийн буцалтгүй тусламжаар бүтээн байгуулах төсөл хэрэгжүүлэх гэрээг шинэчлэн байгуулсан тохиолдолд түр гарц нээх, барилгын ажлыг эхлүүлэх бэлтгэл ажлыг хангасан байна.	хэрэгжүүлэх гэрээг шинэчлэн байгуулсан бөгөөд ТЭЗҮ, зураг төслийн гүйцэтгэгчээр Өрнөрпроект ХХК шалгаран ажиллаж байна. Үнэлгээ: 70 хувь	
4.16	Гаалийн төв болон салбар лабораторийн чадавхыг бэхжүүлэх	БНХАУ-ын буцалтгүй тусламж, АХБ-ны хөнгөлөлттэй зээл, бусад хөрөнгө оруулалт	Дээжийн тоо, хувиар, Магадлан шинжилгээнд зарцуулах хугацаа, хоногоор	1-2."Чингис хаан" олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газрын салбар лаборатори болон Увс аймгийн Боршоо дахь гаалийн салбар лабораториудыг хэвийн үйл ажиллагаанд оруулж эхлүүлж ажилласан.	1.Булган, Цагаандэл-Уул, Бургастай боомтод шинээр салбар лабораторийг байгуулан нүүрс, эрдэс түүхий эдийн шинжилгээний тоног төхөөрөмжийг суурилуулж, үйл ажиллагаанд оруулснаар магадлан шинжилгээнд хамрагдах нийт дээжийн тоог 5-10 хувиар нэмэгдүүлнэ. 2.Булган, Цагаандэл-Уул, Бургастай боомтод шинээр салбар лабораторийг байгуулснаар тус гаалийн газрын хяналтад байгаа барааны магадлан шинжилгээнд хамрагдах хугацааг 3-4 хоногоор бууруулна.	Булган боомтын гаалийн салбар лабораторид хүнсний хорио цээр, эрүүл ахуйн анхан шатны шинжилгээний 22 багажийг нийлүүлсэн бөгөөд холбогдох шинжилгээ хийгдэж байна. Одоо байгаа шинжилгээний өрөөнүүдийн зохион байгуулалт, багажийн мэдээллийг дэлгэрэнгүй гаргаж ГЕГ-ын Боомтын асуудал хариуцсан нэгжид хүргүүлсэн. Цагаандэл, Бургастай боомтод боомтуудад гаалийн салбар лаборатори байгуулах талаар судалгаа хийж, тус боомтын бараа нэвтрүүлэлтийн мэдээллийг үндэслэн Цагаандэл нүүрсний чиглэлээр лаборатори байгуулах боломжтой тул лабораторийн өрөөний зохион байгуулалт, шинжилгээний төхөөрөмжүүдийн жагсаалт, мэдээллийг хүргүүлсэн бөгөөд хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэх шаардлагатай. Бургастай боомтын хувьд зөвхөн 1 ААН-ийн төмрийн хүдрийн экспорт хийгдэж байна. Үнэлгээ: 70 хувь	70
				3.Гаалийн төв	3.Гаалийн төв	Гаалийн төв лабораторид хүнсний	

				лаборатори болон Баян-Өлгий аймаг дахь Гаалийн газрын Цагаан нуур дахь салбар лабораторид хорио цээрийн шинжилгээг нэвтрүүлсэн.	лабораторид импортын зарим хүнсний бүтээгдэхүүнд нян судлал, хор судлал, ургамлын хорио цээрийн шинжилгээ хийж эхэлнэ.	бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй, чанар аюулгүй үзүүлэлт, хорио цээрийн шинжилгээ хийх 3 шинжээч ТАСЗ-ийн нээлттэй сонгон шалгаруулалтад хамрагдаж, томилогдсон бөгөөд шинжилгээний зориулалттай тоног төхөөрөмжүүдийн шалгалт, тохируулга хийж, сургалт зохион байгуулж, хэвийн үйл ажиллагаанд оруулан, туршилтын шинжилгээ хийж байна. Мөн шинжилгээний өрөө тасалгаануудыг стандартын дагуу өөрчлөн, шаардлагатай санхүүжилтийг тухай бүр шийдвэрлүүлэн ажиллаж байна. Үнэлгээ: 70 хувь	
4.17	Гаалийн хорио цээрийн хяналтын үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох, цахимжуулах	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	1.Алтанбулаг, Замын-Үүд, Боршоо боомтуудад халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээг авахад шаардлагатай багаж, тоног төхөөрөмж, ариутгалын байгууламж, сэжигтэй зорчигчийг түр тусгаарлах өрөөгөөр хангасан.	1.Хилийн Бичигт, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтуудад халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээг авахад шаардлагатай багаж, тоног төхөөрөмж, ариутгалын байгууламж, сэжигтэй зорчигчийг түр тусгаарлах өрөөгөөр хангагдсан байна.	Шивээхүрэн-Сэхээ боомтын төслийг хэрэгжүүлэгч “Нарийн сухайтын төмөр зам” ХХК-ийн бүтээн байгуулалтын ажлын хүрээнд, усан хангамж, бохир усны зайлуулалт, хил, гаалийн ажилчдын ажлын болон ахуйн байр, түр тусгаарлах өрөөний зураг төслийн баримт бичгийг зөвшилцөх эрүүл ахуй, ариун цэврийн төлөв байдлын талаар 5 саналыг Боомтын сэргэлтийн үндэсний хороонд хүргүүлсэн. Үнэлгээ: 30 хувь ГЕГ-ын даргын 2024 оны 130 дугаар тушаалын дагуу байгуулагдсан Үнэлгээний хороо нь газар, хороодод нийлүүлэх хүний биеийн халуун хэмжигч төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолтыг боловсруулж, 7 газар, хороонд /Бичигт, Шивээхүрэн боомт гэх мэт/ 8 термокамерыг нийлүүлэх тендер шалгаруулалтыг зохион байгуулсан. Үнэлгээ:90 хувь Увс аймгийн Боршоо, Сэлэнгэ аймгийн Алтанбулаг боомтын баригдах	68

						халдваргүйжүүлэлтийн байгууламжийн техникийн нөхцөлийн тодорхойлолт болон зураг төслийн ажлын даалгаврыг боловсруулсан. Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх "Хилийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх тогтвортой худалдааны төсөл"-ийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсгийн хуралдаанд 2024 оны 05 сарын 06-09 - ний өдрүүдэд оролцож, "BEST" төслийн хүрээнд Хавирга, Цагааннуур, Булган боомтын өргөтгөл, шинэчлэлийн төслийн асуудлаар санал солилцож, "Нэг-эрүүл мэнд" бодлогын хүрээнд хийгдэх ажлын саналыг хүргүүлсэн.	
				2.ДЭМБ-ын ОУЭМД-ийн шаардлага хангасан чадавхын гэрчилгээтэй боомт байхгүй байна.	2.ДЭМБ-ын ОУЭМД-ийн шаардлага хангасан чадавхын гэрчилгээ авах бэлтгэл ажлыг Чингис хаан" олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газар хангасан байна.	Эрүүл мэндийн сайдын 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн А/85 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ажлын хэсэг байгуулах тухай" тушаалын дагуу Цар тахлаас сэргийлэх, бэлэн байдлыг хангах, хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх Монгол Улсын чадавхыг "Нэг эрүүл мэнд" зарчимд тулгуурлан бэхжүүлэх төслийн техникийн ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд гаалийн байгууллагын албан хаагчид ажиллаж байна. ДЭМБ-ын ОУЭМД-ийн шаардлага хангасан чадавхын гэрчилгээ авах бэлтгэл ажлыг "Чингис хаан" ОУНБ дахь гаалийн газарт хийх ажлын хүрээнд тус боомтын чадавхын өнөөгийн үнэлгээг хийх асуумжийг боловсруулсан. Үнэлгээ: 70 хувь	
				3.ГЕГ-ын даргын 2023 оны 62 дугаар тушаалаар батлагдсан ажлын хэсэг Экспортын гэрчилгээ, дамжуулан	3.Экспортын гэрчилгээ, дамжуулан өнгөрөх мэдэгдлийг цахимаар олгох бэлтгэл ажлыг	Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтийн	

				өнгөрөх мэдэгдлийг цахимаар олгох судалгаа хийсэн.	хангаж, нөхцөл боломжийг бүрдүүлсэн байна.	дагуу 2024 оны 02 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн экспортын гэрчилгээ, дамжуулан өнгөрөх мэдэгдлийг олгох асуудал Хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжсэн. ГЕГ-ын www.apqs.gaali.mn цахим системээр 829 ААН-ээс ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу 82 ААН-д 82 ш импортын мэдэгдэл, 381 ААН-д 1506 ш экспортын гэрчилгээг тус тус олгож, Төрийн сангийн дансанд үйлчилгээний хураамж болох 8.350,0 мянган төгрөгийг төвлөрүүлж, хуулийн хугацаанд шийдвэрлэсэн байна. 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар БНХАУ-д 3853,5тн адууны мах, 6426,5тн дулааны аргаар чанаж боловсруулсан үхэр, хонь, ямааны мах, 71,77,5тн хонь, ямааны махыг Иран, Ирак, Азербайджан, Узбекистан, Вьетнам улсад тус тус экспортлоход гаалийн хорио цээрийн хяналт хийгдсэн байна. Мал амьтны гаралтай бараанд дамжин өнгөрүүлэх мэдэгдлийг 2024 оны эхний хагас жилд олгогдоогүй байна. 2024 оны эхний хагас жилд нийт 903 ширхэг экспортын гэрчилгээ олгосноос ургамлын эрүүл ахуйн гэрчилгээ 729 ширхэг, БНХАУ-д хивэг экспортлох гэрчилгээ 93 ширхэг, БНХАУ-д буудайн гурил экспортлох гэрчилгээ 81 ширхгийг тус тус олгосон. Ургамлын хорио цээрийн хяналтын чиглэлээр нийт 92 ААН, 57 иргэний бараа экспортлогдсоноос мэдүүлгээр 336, ангилалтын тоо хэмжээгээр 33,7
--	--	--	--	---	---	---

						мян.тн, 1 мэдүүлгээр 778 литр, 7 мэдүүлгээр 18800 ширхэг бараа экспортлогдсон. Ургамал, ургамлын гаралтай түүхий эд, бараанд дамжин өнгөрүүлэх мэдэгдэл 79 ширхэг, импортын мэдэгдэл 1175 ширхгийг цахимаар олгосон байна. Үнэлгээ:100 хувь	
				4.ДЭМБ-ын Олон улсын эрүүл мэндийн дүрмийг хэрэгжүүлэх үндсэн чадавхын хөндлөнгийн хамтарсан үнэлгээний баг Монгол Улсад 2023 оны 11 дүгээр сарын 17-24 ний өдрүүдэд ажилласантай холбогдуулан 18 гаалийн газар, хороодоос судалгаа авч, 5 боомтод мэргэжлийн байгууллагатай хамтран газар дээр нь үнэлгээг хийж, үнэлгээний нэгдсэн дүнг Шадар сайдын түвшинд танилцуулж, 2024 онд хэрэгжүүлэх ажлын зөвлөмжийг гаргасан.	4.ДЭМБ-ын Олон улсын эрүүл мэндийн дүрэм (ОУЭМД-2005)-ийг хэрэгжүүлэх үндсэн чадавхын хөндлөнгийн хамтарсан үнэлгээний багаас Засгийн газарт хүргэгдсэн нэгдсэн зөвлөмжид тусгагдсаны дагуу 18 Газар, хороодын “Нийгмийн эрүүл мэндийн хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г Шадар сайдын 2023 оны 28 дугаар тушаалаар баталсан журмын үйл явдал бүрээр нарийвчлан боловсруулж, батлуулах	Эрүүл мэндийн сайдын 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” А/85 дугаар тушаалын дагуу Цар тахлаас сэргийлэх, бэлэн байдлыг хангах, хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх Монгол Улсын чадавхыг “Нэг эрүүл мэнд” зарчимд тулгуурлан бэхжүүлэх төслийн техникийн ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд гаалийн байгууллагын албан хаагчид ажиллан, 18 газар, хороодын “Нийгмийн эрүүл мэндийн хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г Шадар сайдын 2023 оны 28 дугаар тушаалаар баталсан журмын дагуу боловсруулж, эхний төслийг бэлэн болгосон. УОК, ЭМЯ, ДЭМБ-ын суурин төлөөлөгчийн газраас ХӨСҮТ, ЗӨСҮТ, НЭМҮТ, ХХААХҮЯ, БСШУЯ, МЭЕГ зэрэг салбар дундын байгууллагуудын оролцоог хангасан “Нийгмийн эрүүл мэндийн аюулгүй байдлын үндэсний стратеги төлөвлөгөө”-г боловсруулах хэлэлцүүлэгт 2024 оны 06 дугаар сарын 12-13-ны өдрүүдэд оролцож, стратеги төлөвлөгөөний хамрах хүрээ, оролцогч талуудыг тодорхойлж, Хилийн нэвтрэх цэгийн Бэлэн байдлын төлөвлөгөөг боловсруулах аргачлалтай танилцсан. Үнэлгээ: 80 хувь	

				5.Азийн хөгжлийн банктай хамтран хэрэгжүүлж буй “Ургамал, малын эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулах нь” төслийн хүрээнд ГЕГ-ын даргын 2023 оны А/62 дугаар тушаалаар батлагдсан ажлын хэсэг гаалийн хорио цээрийн үйл ажиллагааг цахимжуулах 16 модулийг боловсруулж, энэ хүрээнд одоогийн үйл ажиллагааны /AS-IS/ болон ирээдүйн үйл ажиллагааны системийн зорилтот /To-Be/ загварчлалыг бэлэн болгосон.	5.Азийн хөгжлийн банктай хамтран хэрэгжүүлж буй “Ургамал, малын эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулах нь” төслийн хүрээнд “Хилийн хяналт удирдлагын систем”-ийн хөгжүүлэлтийн хүрээнд www.gaali.mn цахим системээр дамжуулан гаалийн харилцаанд оролцогчдын өргөдөл, гомдол мэдээлэл хүлээн авах нэгдсэн сувгийг бий болгох, хорио цээрийн эрсдэл тооцох аргачлалыг программчлах, гаалийн автоматжуулсан цахим системийн зарим модулийг гар утасны программд шилжүүлэн ашиглах апплейкшныг боловсруулж, нэвтрүүлнэ.	АХБ-ны санхүүжилтээр Шадар сайдын ажлын алба болон Интерактив ХХК-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “Ургамал, малын эрүүл ахуй, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах арга хэрэгслийг сайжруулах” төслийн хүрээнд гаалийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг цахимжуулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдөр ГЕГ-ын даргын А/115 тушаалаар батлуулсан. Ажлын хэсэг нь: - 16 модулийн хүрээнд төлөвлөгөө гарган Хорио цээрийн эрсдэлийг, гаалийн эрсдэлийн удирдлагын модультай уялдуулах зорилгоор эрсдэлийн нэгдсэн журамд дурдсан эрсдэл тооцох өгөгдлүүдийг цахимжуулах, - Төрийн байгууллагуудтай өгөгдөл солилцох, - Лабораторийн модулийн шаардлагын тодорхойлолт, - Гар утасны апплейкшнийн загвар, - Хорио цээрийн модулийн цацраг, шарил, зорчигч, тээвэр, - Халдваргүйжүүлэлтийн дэд модульд засвар, сайжруулалт, - Хорио цээрийн хяналтын явцад буцаах мэдэгдлийн модулыг тус тус боловсруулсан. Дараах программын даалгаврыг боловсруулсан: - Зорчигчийн эрүүл мэндийн мэдүүлэг хуудаст нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, - Халдваргүйжүүлэлт, шарилын бүртгэл, түр тусгаарлалт, - Зорчигч, тээврийн хэрэгслийн эрүүл
--	--	--	--	---	---	---

						мэндийн хяналтыг захиргааны статистикийн бүртгэлийн мэдээнд оруулах. Үнэлгээ: 30 хувь	
4.18	Дотоод хяналт, шалгалт, гомдол мэдээлэл болон гаалийн байгууллагын дотоод эрсдэлийн түвшинд тулгуурласан төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус, гүйцэтгэлийн шалгалтуудыг хэрэгжүүлэх	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1.Гаалийн байгууллага, албан тушаалтантай холбоотой нийт 56 гомдол, мэдээллийг хүлээн авч шалгаж, хуулийн хүрээнд бүрэн шийдвэрлэсэн байна.	1.Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа болон албан хаагчидтай холбоотой ирүүлсэн гомдол, мэдээлэл шалгагдаж шийдвэрлэгдсэн байна.	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар тус хэлтэс иргэн болон байгууллага, ГЕГ-ын 1800-1281 гомдол мэдээлэл хүлээн авах тусгай дугаар, Засгийн газрын 1111 төвөөс нийт 32 гомдол мэдээлэл ирүүлснийг хүлээн авч дотоод хяналт, шалгалт явуулсан бөгөөд шалгагдсан албан хаагчдын талаарх мэдээллийн сан бүрдүүлж, шалгалтын материалыг архивын нэгж болгон хадгалж байна. Үнэлгээ: 100 хувь Тус 32 гомдол, мэдээлэлтэй холбогдуулан 85 албан хаагчдад /давхардсан тоо/ албаны дотоод шалгалтыг явуулж тайлбар тодруулга авч ажиллаа. Үнэлгээ: 100 хувь	100
				2.ГЕГ-ын ЗБББНДБ, харьяа гаалийн газар, хороодын гэмт хэрэг зөрчилд холбогдсон, сахилга ёс зүйн зөрчил гаргасан гэх 56 гомдол, мэдээллийг хүлээн авч, нийт 172 албан хаагчийг холбогдуулан шалгаж, 49 албан хаагчийн үйлдлийг ГЕГ-ын сахилгын хороогоор хэлэлцүүлэн хариуцлага тооцсон.	2.Гаалийн албан хаагчдын сахилга, ёс зүйн зөрчилд хариуцлага тооцсон байна.	Сахилга, ёс зүйн зөрчилд холбогдсон албан хаагчдад дараах байдлаар сахилгын шийтгэл ногдуулсан. Үүнд: - Хүлээн авсан гомдол мэдээлэл – 32, - Шалгагдсан албан хаагч – 85, - Сахилгын хороонд шилжүүлсэн – 25, - Шууд тушаалаар арга хэмжээ авсан – 4, - Сахилгын хорооноос арга хэмжээ авсан – 5, Нийт арга хэмжээ авагдсан – 9 /Сахилга хариуцлага чиглэлээр/. Үүнээс ёс зүйтэй холбоотой арга хэмжээ авагдсан тохиолдол байхгүй. Мөн Засгийн газрын 1111 төвөөс ирүүлсэн 9, Гаалийн лавлах 1800-1281 дугаарт ирүүлсэн 4 албан хаагчтай холбоотой	

						гомдол бүртгэгдсэнийг хянан шийдвэрлэсэн. Сахилгын шийтгэлийн төрөл нь: - Албан тушаалын цалингийн хэмжээг 3 сар 20 хувиар бууруулах– 4 - Сануулах – 1 - Албан тушаалыг 3 сарын хугацаагаар бууруулах–1 - Гаалийн улсын байцаагчийн эрхийг 6 сарын хугацаатай хасах –3	
4.19	Хар тамхи, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисыг улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэхтэй тэмцэх, зөрчил илрүүлэлт, шийдвэрлэлт	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	Хар тамхи, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар улсын хилээр нэвтрүүлэхийг завдсан 17 удаагийн үйлдлийг таслан зогсоож, зөвлөмж чиглэлээр харьяа гаалийн газар, хороодыг ханган ажилласан. Монгол Улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэхийг завдсан 5 нэр төрлийн 2630 хүн тун мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг илрүүлэн шийдвэрлэсэн. Үүнд: 5 удаагийн үйлдлээр 933 грамм метамфетамин, 2 удаагийн үйлдлээр 133 мл морфин, эфедрин тариа, 6 үйлдлээр 4045 грамм Каннабисын давирхайны орцтой бүтээгдэхүүн, 4	Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисын хууль бус эргэлттэй тэмцэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг хууль хяналтын байгууллагуудтай 2024 оны хамтран ажиллах төлөвлөгөө боловсруулж, харьяа гаалийн газар хороодыг хар тамхи, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодис, бэлэн мөнгө, валютын хууль бус эргэлт, мөнгө угаахтай холбоотой авагдсан гомдол мэдээлэл, гэмт хэрэг, зөрчлийг шалган шийдвэрлэх ажиллагааг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд мэргэжил, арга зүйн удирдамжаар ханган	Тайлант хугацаанд хар тамхи, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар улсын хилээр нэвтрүүлэхийг завдсан 6 удаагийн үйлдлийг таслан зогсоож, эзэн холбогдогч болон нотлох баримтын хамт эрх бүхий байгууллагуудад харьяаллын дагуу шилжүүлэн өгөхтэй холбоотой зөвлөмж, чиглэлээр харьяа гаалийн газар, хороодын ханган ажилласан. Дээрх зөрчлөөс дурдвал: 1. AB-Chiminasa 2-indazole isomer 100 мл (Ди Эйч Эл дэх гаалийн хяналтын бүс) 2. 15 төрлийн наалт /стикер/ (Хар тамхи тодорхойлогч төхөөрөмжөөр шинжилж үзэхэд 8-д нь Etodesnitazene гэх хяналтад байдаг бодис, 4 төрлийн наалт /стикер/-ын 2-т нь N-Benzyl para-fluoroisobutyrylnorfentanyl, үлдсэн 2-т нь Despropionyl para—Chlorofentanyl hydrochloride) – 15 ширхэг (Монгол шуудан дахь гаалийн хяналтын бүс) 3. Эфедрин (Efedrin) – 500 мл (ЧХОУНБГГ) 4. 5-Fluoro ADB (cannabinoid)- 7.32 грамм (Монгол шуудан дахь гаалийн	80

				үйлдлээр мансууруулах төрлийн бодис агуулсан ТНС төрлийн шингэн хэлбэрийн 1100 грамм мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг тус тус гаалийн хяналт, шалгалтаар илрүүлсэн.	ажилласан байна.	хяналтын бүс) 5. Шинэ төрлийн метамфетамин – 7.32 грамм (Ди Эйч Эл дэх гаалийн хяналтын бүс) 6. Шинэ төрлийн шаттер – 94.4 грамм (Монгол шуудан нисэх гаалийн хяналтын бүс)	
4.20	IRU олон улсын байгууллага болон Монголын авто тээвэрчдийн нэгдсэн холбоо (НАРТAM) –той хамтран TIR-EPD, e-TIR системүүдтэй мэдээллийг цахимаар солилцох	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	-ОУАТХ-ны программ хангамжийн багтай цахимаар холбогдож 2 талын хугацаа нь дууссан эрхийг нээж мэдээллээ солилцож эхлэхээр тохиролцсон. -Гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн CAIS системд TIR-EPD мэдээллийг хүлээн авах, боловсруулах программыг хөгжүүлэлтийг хийж, тест хийж ажилласан.	IRU олон улсын байгууллага болон Монголын авто тээвэрчдийн нэгдсэн холбоо (НАРТAM) – той хамтран TIR-EPD, e-TIR системүүдтэй мэдээллийг цахимаар солилцох программыг туршиж, нэвтрүүлэх.	Олон улсын авто тээвэрчдийн холбооноос “Международный центр приграничного сотрудничества”-д 2024 оны 5 дугаар сарын 22, 23-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан уулзалт, хэлэлцүүлэгт ГЕГ-ын албан хаагчид оролцсон. Уулзалтаар: - TIR горимын тээвэрлэлтийг хөнгөвчлөх механизм; - TIR горимын тээвэрлэлтийг “Ногоон гарц”-аар нэвтрүүлж байгаа туршлага; - БНХАУ-ын гаалийн байгууллагаас ТИР горимын тээвэрлэлтэд тавьж буй хяналттай холбоотойгоор бусад улс орнуудын тээвэрлэлтэд тулгарч байгаа бэрхшээл; - Улс орнуудын авто тээвэрчдийн нэгдсэн холбоодын туршлага гэсэн сэдвүүдээр санал солилцсон. Олон улсын авто тээвэрчдийн холбоо /IRU/-оос ТИР-ын урьдчилсан цахим мэдээ /TIR-EPD/-г CAIS системтэй холбох ажлын хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд: • 4-р сарын 8-нд IRU-н систем болон CAIS системийн хооронд мэдээлэл солилцоход ашиглагдах сервисүүдийн тестийн орчныг	90

						зохион байгуулах ажлыг эхлүүлсэн. Тестийн орчныг зохион байгуулах явцад сервис дээрх сертификатын файл дээр алдаа гарч, мэдээлэл солилцох боломжгүй байсныг 4-р сарын 29-нд шийдвэрлэж хэвийн ажиллагаанд оруулсан. Энэ хугацаанд IRU-аас илгээх EPD мэдүүлгийг хүлээн авч, хүлээн авсан эсэх хариуг буцааж илгээх сервисийн хөгжүүлэлтийг хийж бэлэн болгосон. • 5-р сарын 3-нд IRU талаас тестийн 6 EPD015 /EPD мэдүүлэг/ (экспорт – 2, транзит – 2, импорт - 2) илгээснийг амжилттай хүлээн авч, хариу мэдээлэл болох EPD928 /Хүлээн авсан баримт/ -ыг илгээж IRU талд мөн амжилттай хүлээн авсан. • 5-р сарын 9-нд хүлээж авсан 6 EPD-ийг монголын гаалиас хүлээн зөвшөөрсөн гэх мэдээлэл болох EPD028 /Гаалийн лавлагаа/-ыг IRU руу амжилттай илгээсэн. • Үүний дараагаар 5-р сарын 21-нд тус 6 EPD-ын дамжин өнгөрөх зөвшөөрлийн мэдээлэл болох EPD029 /Дамжин өнгөрөх зөвшөөрөл/-ыг илгээсэн. • 5-р сарын 30-нд экспорт болон транзитын 4 EPD-ын хувьд WSST Exit notification буюу Гарах мэдүүлэг, импортын 2 EPD-ын хувьд WSST Final unloading буюу Ачих мэдүүлгийн 6 мэдээллийг илгээж IRU амжилттай хүлээн авсан. • 6-р сарын 6-нд тус 6 EPD	
--	--	--	--	--	--	---	--

						мэдүүлгийн хилээр гаргах мэдээлэл болох EPD045 /Хилээр гаргах/ мессежийг амжилттай илгээсэн. Цаашид EPD917 - Автомат техникийн татгалзал, EPD016 – EPD татгалзах, EPD014 – Цуцлах хүсэлт, EPD009 – Цуцлах шийдвэр, EPD051 – Дамжин өнгөрөхийг зөвшөөрөөгүй, EPD025 – Лац, ломбо шинэчлэх, EPD140 – Хүлээн аваагүй тээврийн хүсэлт, EPD141 – Хүлээн аваагүй тээврийн мэдээлэл гэсэн мессежүүдийг сервисээр дамжуулан илгээх болон хүлээн авахад бэлэн болгохоор ажиллаж байна. TIR-EPD-г Монгол Улсын гаалийн байгууллагын CAIS системтэй холбож, 2024 оны 7 дугаар сард Замын-Үүд Эрээн боомтод IRU, Монгол Улсын ГЕГ, БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Хөх хотын гаалийн байгууллагууд туршилтыг хамтарч хийхээр ажиллаж байна. Мөн TIR-EPD-Г CAIS системтэй уялдуулж, холбох ажлын төлөвлөгөөг боловсруулан 2024 оны 06 дугаар сарын 03-ны өдөр дэд даргаар батлуулан ажиллаж байна.	
4.21	Тээврийн хэрэгсэл эзэмшигч нар хилийн боомтоор нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн мэдээллийг гар утаснаасаа гаалийн байгууллагын CAIS системд илгээх, мобайл аппликейшн	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1-2.Тээврийн хэрэгсэл эзэмшигч нар хилийн боомтоор нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн мэдээллийг CEPS-д нөхөж бичээд, гаалийн байгууллагын CAIS-т илгээж бүртгүүлж байна.	1. Тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн мэдээллийг гар утаснаасаа гаалийн байгууллагын CAIS системд илгээх, мобайл аппликейшн шинээр хийлгэх бодлогын даалгавар боловсруулж,	Автозамын хилийн боомтуудаар нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэл, хяналтыг сайжруулах зорилгоор бүртгэлийг ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжөөр бүртгэх ажлыг боомтын шинэчлэлтэй уялдуулан Замын-Үүд, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтуудад үе шаттайгаар хэрэгжүүлж байна. Иймд боомтын орох, гарах хаалганы эгнээ замууд дээр бүртгэлтэй холбоотой асуудлаар бөөгнөрөл	35

	шинээр хийлгэх				Мэдээллийн технологийн төвд хүргүүлнэ. 2. Мобайл аппликейшн туршилтаар ашигласан байна.	үүсгэхгүйн тулд тээврийн хэрэгслийн жолооч нар гар утаснаасаа бүртгүүлэх хүсэлтээ илгээх боломжийг бүрдүүлэхээр гар утасны апп шинээр хийлгэхээр судалгаа хийж байна. Хэрэгжилтийг 70 хувиар үнэллээ. 2-р арга хэмжээ хэрэгжээгүй 0 хувиар үнэллээ.	
4.22	Автозамын хилийн боомтод суурилуулсан ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжийг ашиглан хил хамгаалах байгууллагатай хамтран ажиллаж, хилээр нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг нэгтгэнэ		Хэрэгжилт, гүйцэтгэлээр	1-2.Замын-Үүд, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжөөр тээврийн хэрэгслийн бүртгэж хөдөлгөөнийг бүртгэж эхэлсэн. Хил хамгаалах ерөнхий газартай хамтарсан ажлын хэсэг байгуулахаар ажиллаж байна	1.Хил хамгаалах ерөнхий газартай хамтарсан ажлын хэсэг байгуулж, солилцох мэдээллийг тохирсон байна. 2.Ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжийг ашиглан хил хамгаалах байгууллагатай хилээр нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг ижилсгэсэн байна.	Хилээр нэвтрэх тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн зөрүү гаргахгүй, мөн хилийн хяналтын байгууллагуудын давхардсан шалгалтыг багасгаж, хяналтаа сайжруулахын тулд автозамын хилийн боомтууд дээр гаалийн байгууллага болон хил хамгаалах байгууллагын тээврийн хэрэгслийн бүртгэл, хяналтын системийг уялдуулахаар хамтран ажиллаж байна. Дээрх ажлыг хэрэгжүүлэхээр ХХЕГ-ын Холбоо, мэдээллийн технологийн аюулгүй байдлын газартай хамтарсан ажлын хэсэг байгуулагдаж, гаалийн байгууллагаас: 1. Тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн мэдээллийг ХХЕГ-т өгөгдөл дамжуулах байдлаар илгээж, тус байгууллагаас тухайн тээврийн хэрэгслийн жолооч, зорчигч нарын тодорхой мэдээллийг хүлээн авах; Үнэлгээ:100 хувь 2. Хилээр түр хугацаагаар тээврийн хэрэгсэл оруулсан гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн хилээр гарах үед нь түр хугацаагаар оруулсан тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг шалгаж, нягтлах зэрэг ажлуудыг хамтран	85

						хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Дээрх ажлын хүрээнд ХХЕГ-т: - trnspNo-тээврийн хэрэгслийн дугаар, - borderEntryDate-хил нэвтрэх огноо - direction-экспорт - registerNo-системийн дугаар - trnspRfid-RFID дугаар - prgsStatusCd, prgsStatusNm-Гааль зөвшөөрөв сервис мэдээллийг хүргүүлсэн. Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр “Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс хөгжүүлэх төсөл”-ийн хүрээнд хөгжүүлэх хилийн байгууллагуудын хяналт, удирдлагын нэгдсэн цахим системийг бий болгох ажлын хэсэгт гаалийн байгууллагын албан хаагчид орж ажилласан. Төслийн нэгжээс боловсруулсан “Гаалийн Автоматжуулсан Мэдээллийн Систем КАИС (Ceps) -ийг Хилийн Удирдлагын Нэгдсэн (Хун) тогтолцоонд холбох өргөтгөлийн модультай болгон шинэчлэх” ажлын даалгавартай танилцаж санал хүргүүлсэн. Уг төслийн тендер Азийн хөгжлийн банкны цахим хуудсанд зарлагдсан. Үнэлгээ: 70 хувь	
4.23	Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль, “Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамрагдах байгууллага, агентлагийн	Үйл ажиллагаа	Хэрэгжилт, гүйцэтгэл эр	Монгол Улсын сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамрагдах байгууллага, агентлагийн жендерийн стратеги баримт бичгийн 2023 оны хэрэгжилтийг бүрэн хангаж, тайланг	Монгол Улсын сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамрагдах байгууллага, агентлагийн жендерийн стратеги (2016-2024) баримт	Жендерийн стратеги (2016-2024) баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд: - Гаалийн байгууллагын албан хаагчдад Хөдөлмөрийн дотоод журамд тусгагдсан Жендерийн талаарх мэдээлэл болон Ажлын байрны бэлгийн дарамт, жендерийн	54

	жендерийн стратегийн дунд хугацааны баримт бичгийн 2020-2024 он буюу II үеийн хэрэгжилтийг хангах			Сангийн яаманд тухай бүр хүргүүлж ажилласан.	бичгийн II үеийн хэрэгжилтийг хангасан байна.	тэгш байдал, ялгаварлан гадуурхахтай холбоотой гомдлыг хүлээн авах талаарх мэдээллийг Гаалийн захиргаа, дотоод ажлын системд байршуулсан. - Жендерийн салбар зөвлөлөөс зохион байгуулсан “Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний агентлагуудад хэрэгжүүлэх жендерийн стратегийн үнэлгээ”-ний талаар техникийн зөвшилцөх сургалтад гаалийн байгууллагын 15 албан хаагч оролцлоо. Уг сургалтын хүрээнд Гаалийн байгууллагад Жендерийн үндэсний хорооноос “Жендерийн стратегийн үнэлгээ”-г хийж Улаанбаатар хот дахь гаалийн газрын 10 албан хаагчтай Жендерийн үндэсний хорооны зөвлөх ажилтан фокус ярилцлага хийсэн. - Харьяа гаалийн газар, хороодод Жендерийн асуудлыг хариуцах албан хаагчдын судалгааг гаргасан. - Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах гаалийн байгууллагын дэд салбар зөвлөлийн 2024 оны төлөвлөгөөг 3 зорилтын хүрээнд 14 арга хэмжээг төлөвлөн батлуулсан. - Мөн Татварын ерөнхий газрын Жендер хариуцсан ажилтантай уулзаж, туршлага судаллаа.	
Дундаж үнэлгээ: 84.38 хувь буюу “тодорхой үр дүнд хүрсэн”-зорилт нь шалгуур үзүүлэлт, зорилтот түвшиндээ бүрэн хүрээгүй, тодорхой үр дүн гарч эхэлж байгаа, хэрэгжилт, үр дүнг нэмэгдүүлэх шаардлагатай							

